

Matsikkerhet i Aasiaat, Grønland

En studie av interaksjoner mellom matpreferanser, klimaendringer og globaliseringsprosesser

Masteroppgave i utviklingsgeografi

Institutt for geografi

Universitetet i Bergen

Astrid Maria Cabrera

15. mai 2017

Matsikkerhet i Asiaat, Grønland

*En studie av interaksjoner mellom matpreferanser, klimaendringer og
globaliseringsprosesser*

Masteroppgave i utviklingsgeografi

Institutt for geografi

Universitetet i Bergen

Astrid Maria Cabrera

Mai 2017

FORORD

Da jeg begynte på masterutdanningen for to år siden hadde jeg ikke i min vildeste fantasi sett for meg at jeg skulle få dra til Grønland og møte så mange fine mennesker. Det tok lang tid før jeg turte å innrømme både for meg selv og veilederen min at jeg ville dra til Grønland, men da jeg først fortalte veilederen min om hva jeg egentlig hadde lyst til, var det ingen tvil lenger. Hun støttet meg og viste enorm interesse for prosjektet mitt fra første dag. Jeg vil derfor begynne med å takke veilederen min, Ragnhild Overå, som har hatt troen på meg og motivert meg til å «berre køyre på». Ragnhild har ikke bare vært en flink og kunnskapsrik veileder under prosessen, hun har også vært et medmenneske som har gitt meg en klapp på skulderen når jeg har sutret og katastrofetenkt.

Jeg vil takke alle de fantastiske menneskene jeg ble kjent med i Aasiaat som tok meg med på fangstturer, båtturer og inn i hjemmene deres. Jeg vil rette en spesiell takk til Birgit og Inuarq som jeg fikk bo hos under oppholdet mitt i Grønland. Takk for at dere tok dere så godt av en nordmann som hadde planer om å sove i telt i to måneder. Takk for all kunnskapen dere har delt med meg, alle de deilige måltidene og ikke minst de koselige filmkveldene. Jeg håper jeg snart får komme på besøk til dere igjen. Jeg vil også benytte anledningen til å takke Adam som har tatt meg med på mange fangstturer, lært meg utrolig mye og ikke minst stilt opp i ettertid når jeg har lurt på noe.

Jeg vil takke mamma for den ekstreme tålmodigheten din. Jeg har ringt deg til alle døgnets tider med en fast åpningsreplikk: «dette går ikke». Da har du sagt alle de riktige tingene for at jeg skal få en god natts søvn. Jeg har bare en ting å si, stakkars mamma når jeg skal ta doktorgrad.

Takk til alle på «Høyden». Hvem skulle tro at det fulgte med venner for livet på en masteroppgave. Kari Elida, Mama Lou, Marikken, AK; uten fjellingen sammen med dere hadde jeg nok tilbrakt langt færre timer på instituttet. Takk til Thomas for alle gangene du har vært «svimmel» og dratt meg ut av lesesalen fordi du «har noe du må fortelle».

Marta og Tove, takk for at dere har tatt jobben som kantinedamer til et helt nytt nivå. Hver gang jeg har hentet kaffe har jeg fått støtte (og kanskje en is også) med på kjøpet. Takk til Kirsten for god hjelp og motivasjon! Takk til Håkon for sjokomelk og at du har vært med på prosessen der jeg har tenkt på å skrive om alt fra vulkanutbrudd i Chile til fiskeri i Zambia.

Astrid Maria Cabrera

15.05.2017

Overordnet sammendrag

Matsikkerhet er et aktuelt tema som har fått stor relevans i forbindelse med klimaendringer og globaliseringsprosesser. Mye av den eksisterende litteraturen om matsikkerhet er knyttet til det globale sør. Denne studien viser til relevansen og behovet for mer forskning på dette temaet også i arktiske områder. Studien er lokalisert til Aasiaat, en by på vestkysten av Grønland, og har til hensikt å utforske hvordan klimaendringer og globaliseringsprosesser påvirker den lokale matsikkerheten. Slike studier er svært begrenset i Arktis, og det finnes ingen tidligere studier på dette temaet i Aasiaat. Gjennom kvalitative og kvantitative feltmetoder tilbyr denne studien et innblikk i hvordan lokalbefolkningen opplever og berøres av matsikkerhetsfenomenet. Datagrunnlaget består av til sammen 96 informanter hvorav 61 deltok i en spørreundersøkelse.

Studien benytter seg av en systemtilnærming for å kartlegge avgjørende interaksjoner og drivkrefter som påvirker den lokale matsikkerheten i Aasiaat. Systemtilnærmingen omfatter et strukturerings- og relasjonelt perspektiv, hvilket gir grunnlag for å studere den lokale matsikkerheten som et samspill mellom lokale aktørhandlinger og strukturelle drivkrefter.

Lokale matpreferanser og endringer i fangstaktiviteter som følge av klima- og globaliseringsprosesser, identifiseres til å være to avgjørende drivkrefter for den lokale matsikkerhetssituasjonen. Som en respons på klimaendringer og politiske reguleringer, har den lokale matproduksjonen endret seg fra en gradvis nedgang i fangsten av lokale havpattedyr til mer fiskeri. Denne omstillingen skjøt fart etter 2013 da den lokale fiskefabrikken i Aasiaat, Polar Rajaat, åpnet opp for oppkjøp av blåkveite fra lokale fangstfolk. Konsekvensene av dette medfører at lokalbefolkningen opplever en begrenset tilgang til sel- og hvalkjøtt, og de ser seg derfor nødt til å konsumere importerte matvarer i større grad. Studien gir et innblikk i hvor betydningsfulle lokale matvarer er for lokalbefolkningen, hvilket legger et grunnlag for å problematisere den lokale matsikkerheten.

Studien viser dermed at den lokale matsikkerheten er et resultat av et komplekst samspill mellom både sosiale og fysiske påvirkninger som er forbeholdt ulike skalanivå. Studien viser derfor behovet for å ha en helhetlig og omfattende tilnærming til et lokalt matsikkerhetsfenomen. Det reises nye spørsmål om hvilke konsekvenser et begrenset konsum og produksjon av lokale matvarer har for framtidig matsikkerhet i Aasiaat.

Innholdsfortegnelse

KAPITTEL 1. INTRODUKSJON	1
1. 1 Studiens problemstilling og forskningsspørsmål.....	4
1. 2 Studieområde	5
1.2.1 Klima	7
1.2.2 Globaliserings- og moderniseringsprosesser	10
1.3 Studiens oppbygging.....	11
KAPITTEL 2. TEORETISK RAMMEVERK	13
2.1 Epistemologisk tilnærming til struktur og aktør.....	13
2.2 Epistemologisk tilnærming til rom	15
2.3 Systemtilnærming	16
2.3.1 Drivkrefter og “feedbacks”	18
2.4 Endringer og responser i systemer.....	19
2.5 Systemer som relasjonelle rom	20
2.6 Matsystem og matsikkerhet	21
2.6.1 Matpreferanser	22
2.6.2 Matproduksjon	23
2.6.3 Import, eksport og “the nutritional transition”.....	24
2.7 Anvendelse av systemteori i studien.....	24
KAPITTEL 3. METODE OG FORSKNINGSDESIGN	27
3.1 Vitenskapsteoretisk utgangspunkt og forskningsdesign.....	27
3.1.1 Forskningsdesign	29
3.2 Datainnsamling	31
3.2.1 Semistrukturert spørreundersøkelse	33
3.2.2 Observasjon og deltakende observasjon	34
3.2.3 Intervju og feltsamtaler	37
3.2.4 Tilleggsmetoder	38
3.3 Analysing av datamaterialet.....	38
3.4 Datakvalitet.....	40
3. 4. 1 Refleksjoner knyttet til datainnsamling i felt.....	42
3.4. 2 Refleksjoner knyttet til språk og tolk.....	47
3. 4. 3 Etske refleksjoner	48
KAPITTEL 4. MATKONTEKSTEN I AASIAAT	51
4. 1 Matproduksjon og næringsliv	53
4.1.1 Soneinndelinger for blåkveitefiskeri	55

4.1.2 Fangstutstyr og fangstmetoder.....	56
4. 2 Fangstreguleringer	58
4. 3 Distribusjonskanaler for grønlandske matvarer	60
4. 4 Matpreferanser i Aasiaat.....	62
4. 5 Forholdet mellom matpreferanser og matkonsum i Aasiaat	67
KAPITTEL 5. KLIMAENDRINGER OG GLOBALISERINGSPROSESSER OG ENDRINGER I FANGSTAKTIVITETER.....	69
5.1 Fangstaktiviteter påvirket av klimafaktorer.....	69
5.1.1 Lokale dyre- og fiskebestander og klimaendringer	70
5.1.2 Fangstaktiviteter og vær- og vindforhold.....	73
5.2 Fangstaktiviteter og internasjonal etterspørsel etter grønlandsk fisk.....	75
5.2.1 Den lokale fiskefabrikken og oppkjøp av fisk	78
5.3 Politiske reguleringer og påvirkning på distribusjon- og fangstaktiviteter.....	83
5.3.1 Informantenes oppfatninger av reguleringene	84
KAPITTEL 6. DISKUSJON	89
6.1 Matpreferanser som drivkraft og uttrykk for lokale aktørhandlinger	89
6. 1. 1 Grønlandsk mat og sosial verdi.....	90
6. 1. 2 Grønlandsk mat og næringsverdi	93
6. 1. 3 Grønlandsk mat og mattrygghet.....	93
6.2 Lokal matproduksjon– et samspill mellom lokale aktører og strukturelle drivkrefter.....	94
6.2.1 Lokale klimaforhold og mer fiskeri.....	95
6.2.2 Internasjonal etterspørsel etter grønlandsk fisk og mer fiskeri.....	96
6.2.3 Politiske reguleringer og mer fiskeri	98
6.2.4 Fangstfolkenes tilpasningsstrategier som respons på strukturelle drivkrefter	100
6. 3 Matsikkerhet– et lokalisert møte mellom lokale aktørhandlinger og globale prosesser	103
6.4 Systemtilnærming som et verktøy for å forstå den lokale matsikkerheten i Aasiaat.....	107
KAPITTEL 7. KONKLUSJON: Hvordan påvirker klima– og globaliseringsprosesser den lokale matsikkerheten i Aasiaat?	111
7.1 Refleksjoner rundt forskningsprosessen og fremtidig forskning i Aasiaat og Arktis	113
LITTERATURLISTE.....	117

Figurliste

Figur 1. Matsikkerhetskomponenter	21
Figur 2. Matsystem og drivkrefter.	22
Figur 3. Teoretisk modell som viser utvalgte systemkomponenter som påvirker matsikkerhet.	25
Figur 4. Kvantitative og kvalitative metoder og forskningsdesign	30
Figur 5. Langline, bunn garn og settegarn.	58
Figur 6. Prosedyre for kvote- og lisensbestemmelser.....	58
Figur 7. Matpreferanser fordelt på informanter	63
Figur 8. Matpreferanser og årsaker	64
Figur 9. Oppbygging av fiskerilisens	76
Figur 10. Lokal matproduksjon, strukturelle drivkrefter og lokale tilpasningsstrategier	95
Figur 11. Matsystemet og drivkreftene som er avgjørende for den lokale matsikkerheten i Aasiaat	106

Tabeller

Tabell 1. Oversikt over total produksjon av fisk og skalldyr i Grønland mellom 2010 og 2015.....	53
Tabell 2. Oversikt over lisenskrav for å fange ulike arter.....	59
Tabell 3. Oversikt over antall yrkesfangstfolk og fritidsfangstfolk i Grønland mellom 2009 og 2014.....	75
Tabell 4. Antall yrkesfangstfolk i Aasiaat mellom 2013 og 2016.....	76
Tabell 5. Oversikt over antall grønlandsseler som ble jaktet mellom 2009 og 2014.....	77
Tabell 6. Oversikt over antall fritidsfangstfolk i Grønland mellom 1993 og 2001.....	83

Bilder

Alle bildene er tatt av forfatter

Forsidebilde: Et hushold som har satt hundesleden på taket i vente på havisen

Bilde 1. Utsikt fra teltet.....	31
Bilde 2. Bilde av <i>kaffe- mik</i> og grønlandske retter.....	35
Bilde 3. Seljakt.....	36
Bilde 4. Selsløying.....	36
Bilde 5. Øvelse gjør mester.....	36
Bilde 6. Torskefangst.....	36
Bilde 7. Utvalget av importerte meieriprodukter i lokal butikk.....	53
Bilde 8. Utvalget av importerte kjøttvarer i lokal butikk.....	53
Bilde 9. Den lokale fiskefabrikken i Aasiaat, Polar Rajaat.....	54
Bilde 10. Fangstfolkenes joller ved havnen.....	57
Bilde 11. Fangstfolkenes joller ved havnen i Aasiaat.....	57
Bilde 12. Det lokale utendørsmarkedet <i>Brættet</i> i Aasiaat.....	61
Bilde 13. Ferskt finnhvalkjøtt på <i>Brættet</i>	61
Bilde 14. Fangstfolk som bruker settegarn for å fiske blåkveite.....	80
Bilde 15. Fangstmann som sløyer blåkveite i jollen sin midt på natten.....	80
Bilde 16. Kjapp og effektiv leveranse torsk til fiskefabrikken.....	80

Kart

Kart 1. Kart over Grønland med markering av Diskobukta.....	5
Kart 2. Kart over Diskobukta.....	6
Kart 3. Oversiktskart over havisregioner i Arktis.....	7
Kart 4. Havisutstrekning i 2000.....	9
Kart 5. Havisutstrekning i 2005.....	9
Kart 6. Havisutstrekning i 2011.....	9
Kart 7. Havisutstrekning i 2016.....	9
Kart 8. Oversiktskart over soneinndelinger for blåkkeite i Diskobukta.....	56

Ordforklaringer

Brættet (dansk) og *Kalaaliaraq* (grønlandsk) er et lokalt utendørsmarked hvor lokale fangstfolk kan selge fangsten sin. Slike utendørsmarkeder er utbredt i alle byene og bygdene i Grønland. Kommunen står ansvarlig for å vedlikeholde og rengjøre det.

Kaffe- Mik er en sosial begivenhet som arrangeres i forbindelse med høytider og merkedager som for eksempel bryllup, konfirmasjoner og barnedåper. Ordet *kaffe- mik* oversettes egentlig til spørsmålet: «kan jeg få kaffe?», men i *kaffe- mikene* står den grønlandske tradisjonelle maten i fokus hvor et stort utvalg av ulike lokale matvarer serveres på et koldtbord.

Mattak spekk enten fra hval eller sel.

Sida omfatter betydningen sinnstilstand og vær.

Kalaaleq grønlander

Mineq en del av

Kalaalimineq (flertall *kalaalimernit*) er ordet for grønlandsk mat. Omfatter betydningen: en del av en grønlander.

Qallunaaq En som ikke er inuitt/ en hvit mann

Qallunaamineq (flertall *qallunaamernit*) betyr importer mat, men omfatter betydningen «mat fra en som ikke er inuitt/ en hvit mann».

KAPITTEL 1. INTRODUKSJON

Matsikkerhet er et aktuelt tema som står høyt på den internasjonale dagsordenen (Ingram 2011). Klimaendringer utpekes som en betydelig utfordring for både nåværende og fremtidig global matsikkerhet (Wheeler og Braun, 2013; Lobell et al., 2008). FNs organisasjon for mat og landbruk (FAO) definerer matsikkerhet som: *“When all people, at all times, have physical and economic access to sufficient safe and nutritious food to meet their dietary needs and food preferences for a healthy and active life”* (1996).

Denne offisielle definisjonen av matsikkerhet bygger på fire hovedpilarer; tilgjengelighet, tilgang, utnyttelse og stabilitet (Wheeler og Braun, 2013). Tidligere var matsikkerhetsbegrepet konsentrert om matproduksjon på nasjonalt nivå, og om hvorvidt land var selvforsynte med mat eller om de var avhengige av å importere (Pinstrup-Andersen, 2008). Fokuset lå derfor på førstnevnte pilar, tilgjengelighet, som handler om hvor mye mat som blir tilgjengelig gjennom produksjon og handel i et land (Ericksen, 2008).

Utover på 70- tallet ble det anerkjent i forskningsmiljøer at matsikkerhetsdefinisjonen også måtte inkludere kriteriet om tilgang i et individuelt perspektiv ettersom tilgjengelighet av mat på nasjonalt nivå nødvendigvis ikke betyr at mennesker har tilgang til disse matvarene (Pinstrup-Andersen, 2009). Tilgang handler derfor om hvorvidt mat er fysisk og økonomisk tilgjengelig for mennesker (Ericksen, 2008).

I 1996 utvidet FN definisjonen av matsikkerhet ved å inkludere kriteriene om både næringsverdi og matpreferanser, hvilket betyr at mennesker ikke kun skal ha tilgang til *nok* mat, men tilgang til nok næringsrik mat som oppfyller menneskers matpreferanser (Pinstrup-Andersen, 2009). Pilaren utnyttelse er knyttet til dette aspektet, og handler om at matvarer skal være næringsmessig tilstrekkelige, trygge å spise i tillegg til at de skal oppfylle menneskers sosiale og kulturelle behov (Ericksen, 2008). Pinstrup-Andersen (2009) hevder at kriteriet om matpreferanser «endret» matsikkerhetsbegrepet ved å utvide det med et sosialt og kulturelt betinget begrep. Dette er fordi matpreferanser er basert på stedsspesifikke verdier som tradisjonelle, religiøse og etiske faktorer. Matpreferanser medfører derfor at mennesker som har lik tilgang til samme mat som andre likevel kan ha en svakere grad av matsikkerhet: «This implies that people with equal access to food, but different food preferences, could show different levels of food security» (Pinstrup-Andersen, 2009, s. 6).

Sistnevnte pilar, stabilitet, handler om at mennesker skal ha kontinuerlig tilgang til nok mat som tilfredsstillende næringskriteriene og matpreferansene over tid, hvilket er betingelser av blant annet klimaendringer (Wheeler og Braun, 2013). Stabilitet er også knyttet til globaliseringsprosesser, og forfattere utpeker derfor globaliseringsprosesser som en problematisk faktor for matsikkerhet (Young, 2004).

Det er vanlig å knytte matsikkerhetsbegrepet opp mot begrepet matsystemer for å forstå hvordan endringer i både klima- og globaliseringsprosesser påvirker matsikkerhet. Et matsystem kan forstås som den helhetlige konteksten og faktorene som er knyttet til et lokalt matsikkerhetsfenomen. Det vil si at et matsystem omfatter alle aktørene, aktivitetene og prosessene som er involvert i en stedsspesifikk matsikkerhetssituasjon (Cannon, 2002). Ericksen (2008) hevder at matsikkerhet er et resultat av et vellykket matsystem. Det vil si at matsystemet innfrir de overnevnte kriteriene om tilgjengelighet, tilgang, utnyttning og stabilitet. Svak grad av matsikkerhet eller matsikkerhet er derimot resultatet av et matsystem som mislykkes i å innfri én eller flere av disse kriteriene (Misselhorn et al., 2012). Trenden er at matsystemer globaliseres hvilket vil si at de integreres i det globale matmarkedet (Ericksen, 2008). Globalisering er en intensivering av sammenknyttingen mellom ulike steder hvor kapitalisme og liberalisering er beskrevet som dominerende drivkrefter (Potter 2008, s. 128). Siden 1980-tallet har produksjonen, distribusjonen og konsumet av mat gjennomgått intensive liberaliseringsprosesser (Young, 2004), der omfattende handelsnettverk fører til at matvarer i større grad blir tilgjengelige gjennom import, og der matproduksjon inngår i eksportaktiviteter (Ericksen, 2008). Dette betyr at lokal matsikkerhet er svært avhengig og derfor ømfintlig for endringsprosesser som skjer i globale nettverk (Pinstrup-Andersen, 2004). Globaliseringsprosesser har også ført til at vestlige matvaner og en vestlig diett globaliseres hvilket medfører en overgang fra en diett bestående av lokalt produserte matvarer, til en diett som består av industrielt produserte matvarer som har et høyt innhold av sukker, fett og tilsetningsstoffer (Young, 2004; Popkin, 2003). Dette er problematisk siden det gjenspeiler seg i negative helsekonsekvenser, spesielt i utviklingsland (Popkin, 2003).

Klimaendringer hevdes også å ha en betydelig utfordring for både nåværende og fremtidig matsikkerhet (Schmidhuber og Tubiello, 2007). Mye av den nåværende litteraturen om matsikkerhet handler om hvordan klimaendringer vil ramme matproduksjonen i Afrika sør for Sahara og Sør-Asia. Wheeler og Braun (2013) hevder blant annet at den gjennomsnittlige avlingsproduksjonen vil synke med 8% i disse områdene innen 2030 på grunn av både tørke og store mengder nedbør. Brown og Funk (2008) hevder at den mest merkbare konsekvensen av

klimaendringer de neste tiårene vil være i jordbruket, og at det spesielt vil gå utover produksjonen av mais, hvete og ris allerede de neste ti tiårene i disse områdene.

Ford og Goldhar (2012) og Goldhar et al. (2010) understreker derimot at det er et stort behov for mer forskning på matsikkerhet og klimaendringer også i arktiske områder. Klimaendringer har globale konsekvenser, men arktiske områder er spesielt sårbare (IPCC, 2007), og det er stor enighet i forskningsmiljøer om at klimaet i arktiske områder, sammenlignet med andre steder i verden, er i rask endring (Lawrence et al., 2008). Oppvarmingen i Arktis skjer i gjennomsnitt dobbelt så raskt som det globale gjennomsnittet på grunn av forsterkningsmekanismer som skyldes redusert sjøisareal som fører til at jordoverflaten absorberer mer og reflekterer mindre av solinnstrålingen (IPCC, 2007). Matsystemene i Arktis er relativt sikre, men klimaendringer viser seg allerede å medføre store utfordringer for matsikkerhet (Goldhar et al., 2010). Goldhar et al. (2010) og Ford og Goldhar (2012) problematiserer også globaliseringsprosesser, men utpeker klimaendringer som spesielt utfordrende ettersom det begrenser tilgjengeligheten og tilgangen til lokale matvarer. Dette er problematisk siden lokale matvarer er høyst verdifulle og svært foretrukket i arktiske samfunn (ibid.). Goldhar et al. (2010) understreker i tillegg behovet for mer forskning på hvordan lokalsamfunnene i Arktis selv erfarer og opplever endringsprosessene.

Den nåværende litteraturen som er knyttet til matsikkerhet i Arktis er blant annet av Ford og Goldhar (2012) og Goldhar et al. (2010). De ser på hvordan endringer i vær- og vindforhold begrenser fangsten av og tilgangen til lokale havpattedyr. Andre forfattere, som Young et al. (2007) og Kuhnlein et al. (2004), ser på den økte forekomsten av overvekt og diabetes blant grønlandere som en konsekvens av overgangen fra en diett basert på lokale matvarer til en vestlig diett. Pars et al. (2001) ser på forholdet mellom konsumet av grønlandske og importerte matvarer, og Sowa (2015) og Searles (2002) ser på hvilken symbolsk betydning grønlandsk mat har for inuitters identitetsfølelse. Utenom dette er forskningen på matsikkerhet i Arktis begrenset.

Med utgangspunkt i at det er behov for mer forskning på matsikkerhet særlig i lys av klimaendringer i Arktis, har denne studien til hensikt å fylle dette kunnskapshullet ved å studere matsikkerhet i Aasiaat på Grønland. Studien benytter seg av en systemteoretisk tilnærming til å identifisere avgjørende drivkrefter og interaksjoner som påvirker den lokale matsikkerheten. Dette gir derfor muligheten til å undersøke om og hvordan klimaendringer påvirker matsikkerheten, eller om det også er andre drivkrefter som er avgjørende for den lokale matsikkerhetssituasjonen. Gjennom kvalitative metoder har studien fått et innblikk i hvordan

lokale innbyggere selv erfarer forskningsfenomenet. Det fremgikk i studien at lokale grønlandske matvarer er ekstremt verdsatt og derfor svært foretrukket av ulike kulturelle og tradisjonelle årsaker. Studien ser derfor på hva som påvirker tilgjengeligheten og tilgangen til disse lokale matvarene og til importerte matvarer, og hvordan dette utspiller seg i den lokale matsikkerhetssituasjonen.

1. 1 Studiens problemstilling og forskningsspørsmål

Studien ønsker å se nærmere på hvilke interaksjoner og drivkrefter som er avgjørende for den lokale matsikkerhetssituasjonen i Aasiaat. Studien ser derfor på hvordan ulike prosesser både på lokalt og globalt nivå interagerer og hvordan disse former og påvirker den lokale matsikkerheten. Som det fremgår i kapittel 4 og 5 er det grunnlag for å problematisere den lokale matsikkerheten i Aasiaat, hvilket aktualiserer følgende:

Problemstilling:

Hvordan påvirker klimaendringer og globaliseringsprosesser den lokale matsikkerheten i Aasiaat?

For å besvare dette spørsmålet er det relevant å få et innblikk og en forståelse av hvordan lokalbefolkningen berøres av matsikkerhetsfenomenet. I denne studien kom det fram at lokale innbyggere har sterke preferanser for grønlandske lokale matvarer og at drivkraften bak disse matpreferansene er knyttet til kulturelle verdier. Første forskningsspørsmål går derfor i dybden på disse matpreferansene og drøfter om hvorvidt disse blir oppfylt.

- i) *Hvilke matpreferanser har innbyggerne i Aasiaat, og i hvilken grad blir disse oppfylt?*

Det andre forskningsspørsmålet undersøker hvilke endringer som skjer i den lokale matproduksjonen i Aasiaat. Dette er fordi den lokale matproduksjonen avgjør hvilke matvarer som blir tilgjengelige, og dermed hvilke matvarer lokalbefolkningen i Aasiaat får tilgang til.

- ii) *Hvordan og hvorfor endrer den lokale matproduksjonen seg i Aasiaat?*

Det tredje forskningsspørsmålet ser på hvilke konsekvenser endringene i den lokale matproduksjonen får for tilgjengeligheten og tilgangen til mat og hvordan dette uttrykker seg i den lokale matsikkerheten.

- iii) *Hvordan møter lokalbefolkningen endringene i tilgang på mat, og hvordan former dette matsikkerhetssituasjonen?*

I tillegg til problemstillingen og forskningsspørsmålene vil jeg ta med en teoretisk problemstilling som vil være nyttig når jeg skal diskutere mine empiriske funn: *Er systemteori en nyttig tilnærming for å undersøke den lokale matsikkerhetssituasjonen i Aasiaat?* Det teoretiske perspektivet i denne studien er som nevnt en systemtilnærming, mer konkret en matsystemtilnærming, hvilket vil si å tilnærme seg matsikkerhetsfenomenet gjennom å kartlegge faktorer og interaksjoner på ulike skalanivå som nedfeller seg i et lokalt matsikkerhetsfenomen. Ved å svare på studiens problemstilling ved hjelp av en systemtilnærming vil det gis et innblikk i hvordan samspillet mellom utvalgte prosesser på ulike skalanivå påvirker den lokale matsikkerhetssituasjonen i Aasiaat.

1.2 Studieområde

Denne studien er lagt til byen Aasiaat som ligger på en øy i Diskobukta på vestkysten av Grønland (se Kart 1). Interessen for matsikkerhet på Grønland kom etter jeg hørte en radiodokumentar om tilpasning til klimaendringer på Grønlands vestkyst. Jeg undersøkte derfor om det hadde blitt gjort forskning på matsikkerhet i Diskobukta. Jeg fant et forskningsmiljø som hadde gjort dette, og kontaktet en av dem som er en canadisk geograf. Han fortalte at forskningsteamet hans har studert matsikkerhet på Qeqertarsuaq, en by i Diskobukta (se Kart 2). Han fortalte at det ikke er gjennomført noen studier på matsikkerhet i Aasiaat, og at byen derfor kunne være et interessant sted å studere.

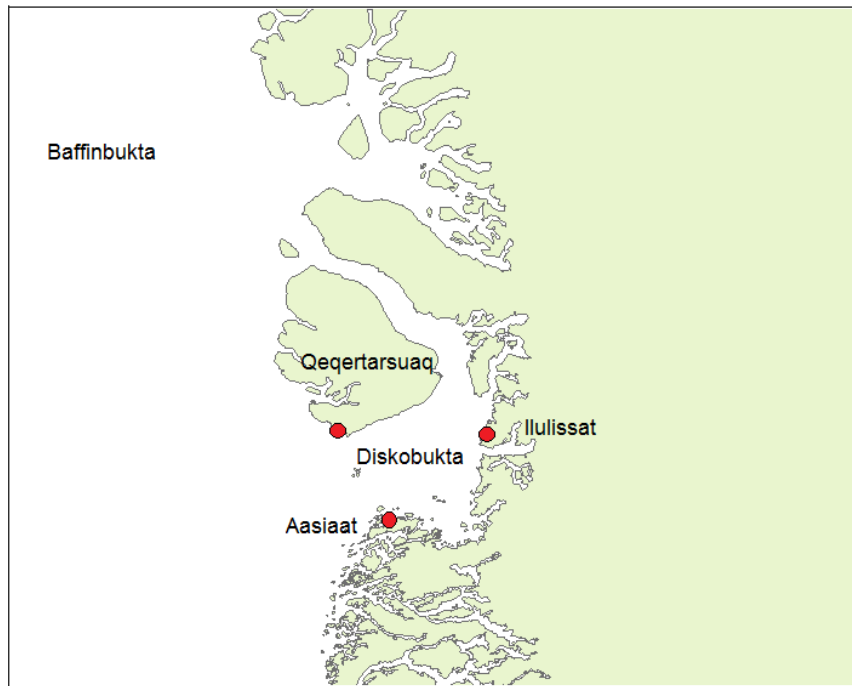

Kart 1. Kart over Grønland med markering av Diskobukta (Hansen et al., 2003, s. 173).

Grønland er verdens største ikke-kontinentale øy med et innbyggertall på 55 847 (Greenland in Figures 2016). Administrativt er landet delt inn i fire store kommuner (Kujalleq, Qaasuitsup, Qeqqata og Sermersooq) (ibid.). 48 140 av Grønlands innbyggerne er fordelt på byene mens den resterende befolkningen bor i små tradisjonelle bygder som gjerne har færre enn 100 innbyggere (Thuesen et al., 2016). Fattigdom og store økonomiske ulikheter er utbredt i blant befolkningen i Grønland, særlig i de mindre bygdene (Egede, 2009).

Aasiaat er en kommune som ligger på vestkysten i Qaasuitsup kommune, og består av byen Aasiaat, i tillegg til to bygder, Akunnaaq og Kitsissuarsuit. Datainnsamlingen foregikk i byen. Aasiaat er den fjerde største byen i innbyggertall i Grønland med 3 134 innbyggere (Greenland

in Figures, 2016). Aasiaat er også den største havnebyen på vestkysten, og all mat fra Danmark fraktes hit før den fraktes videre nord i landet, ifølge en av mine nøkkelinformanter.

Kart 2. Kart over Diskobukta (Kari Elida Eriksen og Astrid Maria Cabrera).

Politisk er Grønland definert som et selvstyre og et land innenfor det danske kongeriket (Berg, 2014). I 1929 proklamerte Danmark suverenitet over Grønland, men siden 1979 har Grønland vært et selvstyre som også har gått under betegnelsen Hjemmestyret (Thuesen et al., 2016). I denne konteksten innebærer selvstyret at Hjemmestyret har en egen lovgivende og forvaltningsmessig myndighet på alle områder bortsett fra politi, utenrikspolitikk, rettsvesen og det militære (Berg, 2014). Grønland ble medlem av EU fra 1973, men meldte seg ut i 1985 (Greenland in Figures, 2016). Grønland og Færøyene har likevel fått viktige fiskeriavtaler med EU, samtidig som EU- fiskere har gunstige fiskerirettigheter i grønlandske farvann (ibid.). Danmark er Grønlands viktigste handelspartner, men Norge kommer tett etter (Thuesen et al., 2014). Grønland er fremdeles helt avhengig av danske subsidier, både i form av økonomisk støtte og matimport (Pars et al., 2001).

Selvstyret ble utvidet i 2009 som betydde økt uavhengighet fra Danmark og retten til å løsrive seg fra Danmark når de selv har lyst (Thuesen et al., 2017). Utvidelsen betydde også at Grønland fikk retten til all inntekt fra den nasjonale olje- og mineralutvinningen (ibid.). Flere samfunnsoppgaver har blitt overført fra danske til grønlandske myndigheter etter 2009. Grønland har overtatt ansvaret for blant annet skole, samferdsel, skatter og regulering av fiskeri og fangst (Berg, 2014). Disse samfunnsoppgavene forvaltes økonomisk og selvstendig av

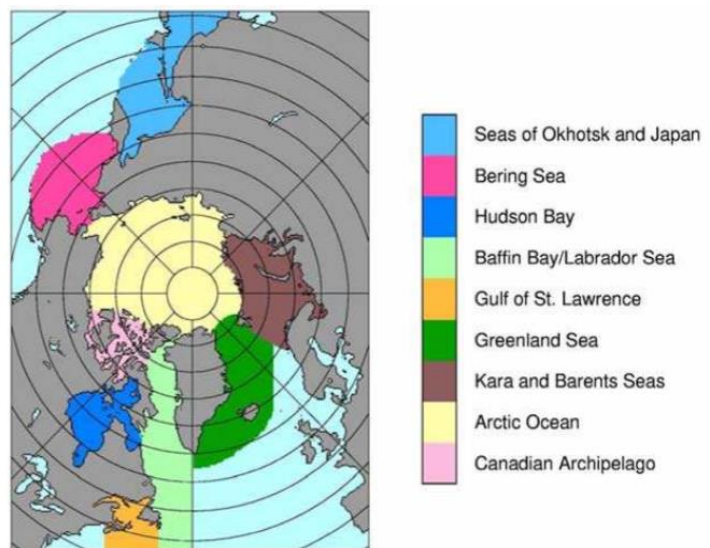
Grønland innenfor den danske grunnlovens rammeverk mens politi, rettsvesen, utenrikspolitikk og det militære forblir kontrollert av danske myndigheter (ibid.).

Økt uavhengighet er et aktuelt tema i Grønland, hvilket utvidelsen av selvstyret i 2009 er et eksempel på. Grønlands økende satsting på turisme, offentlig sektor og teknologisk baserte industrier siden 1990- tallet er også eksempler på dette (Goldhar og Ford, 2012). Uavhengighet er også et tema som berører individnivå. I dag utgjør etniske grønlandere omtrent 88% av den grønlandske befolkningen, og resten er hovedsakelig dansker (Thuesen et al., 2016). Grydehøj (2016) påpeker at det forekommer spenninger mellom grønlandsk og dansk identitet, der grønlandere uttrykker at de har blitt diskriminert og ekskludert fra sine egne samfunnsinstitusjoner. Videre påpeker Grydehøj (2016) at grønlandere har et behov for å uttrykke sin egen identitet som en opposisjon til dansk identitet og danske verdier. Gad (2009) viser til liknende funn i sine studier og hevder at grønlandere og dansker opplever hverandres kulturer som «essensielt forskjellige» (s. 6).

1.2.1 Klima

Ford og Goldhar (2012) og Goldhar et al. (2010) hevder at klimaendringer vil ramme lokale matsystemer i Arktis fordi havisforhold og ekstremvær vil begrense lokale fangstfolk sine muligheter til å fange havpattedyr. Ford og Goldhar (2012) påpeker likevel at klimaendringer også kan medføre nye muligheter for den arktiske befolkningen, men sjansene for at de negative konsekvensene overveier de positive er større (ibid.). Kysterosjon, smeltende permafrost og mer ekstreme værforhold vil påføre negative konsekvenser for jaktruter, infrastruktur, sosiale nettverk, sanitærforhold og kulturminner (Ford et al., 2010).

I diskusjonen om klimaendringer har havisforholdene i Arktis fått stor oppmerksomhet. Kwok et al. (2009) påpeker at det har vært en merkbar nedgang i havisvolum i Arktis mellom 2004 og 2008. Det samme gjelder det lokale havisdekket i Diskobukta på vinterstid. Dette havisdekket er en forlengelse av havisdekket som tilhører Baffinbukta, som er illustrert med lysegrønt i Kart 3.

Kart 3. Oversiktskart over havisregioner i Arktis (Parkinson og Cavalieri, 2008, s.2).

Siden 1990- tallet har det vært påfallende endringer i det lokale havisdekket i Diskobukta. Stern og Heide-Jørgensen (2003) hevder at det ikke har vært maksimalt (100%) siden 1996. Det har likevel forekommet perioder tidligere i historien hvor det lokale havisdekket har uteblitt fullstendig. Dette var tilfellet vinteren 1946 til 1947 og vinteren 1962 (Holm, 2010). Det antas likevel at perioden mellom 1996 og 2008 er svært uvanlig (Stern og Heide- Jørgensen, 2003). Hansen et al. (2006) anslår at havisdekket i Diskobukta ble redusert med 50% mellom 1991 og 2004. Havisdekket var maksimalt igjen i 2008 (100%), men påfølgende år, 2009 og 2010, gikk havisdekket tilbake til reduserte tilstander (Ford og Goldhar, 2012). Det som karakteriserer de nyere lokale havisforholdene på vinteren er at den fryser til senere, tiner tidligere og er generelt tynne og ustabile (ibid.). Kartene 4,5,6,7 på neste side viser havisforholdene i årene 2000, 2005 og 2011 og 2016. Alle bildene er tatt i mars måned og den gule linja på hvert bilde viser median havisutbredelse for mars, observert av satellitter fra 1979 og utover 2000-tallet. Utbredelse er begrepet for det totale arealet hvor konsentrasjonen av is er minst 15 prosent (NASA Earth Observatory, u.å). Medianen er middelverdien hvilket vil si at halvparten av utbredelsen var større enn den gule linja, og halvparten var mindre (ibid.).

Kart 4. Havisutbredelse i 2000
(NASA Earth Observatory, u.å).

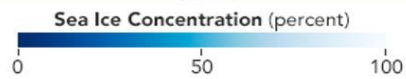
Kart 5. Havisutbredelse i 2005
(NASA Earth Observatory, u.å).

Kart 6. Havisutbredelse i 2011
(NASA Earth Observatory, u.å)

Kart 7. Havisutbredelse i 2016
(NASA Earth Observatory, u.å)

Som illustrert i kartene strekker ikke de nye havsforholdene seg helt fram til kysten til byene i Diskobukta. Dette betyr at innbyggerne ikke kan gå direkte ut på havisen fra land, hvilket står i kontrast til tidligere perioder da innbyggerne kunne gå rett ut på havisdekket og bruke det som en transport- og jaktplattform (Goldhar et al., 2010). Fra havisen jakter de på isbjørn, hvalross, seler og hvaler (ibid.). Når havisdekket er solid og trygt benytter innbyggerne i dag snøskuter og hundespenn til å ferdes på isen.

Havisforholdene diskuteres i denne studien selv om feltarbeidet foregikk i sommermånedene juni og juli. Det er fordi studiens informanter er svært opptatt av havisforholdene og under feltarbeidet understrekte de i flere tilfeller at endringene i havisforholdene er en tydelig indikator på at globale klimaendringene får konsekvenser i Grønland. I tillegg påvirker havisforholdene tilgangen til grønlandsk mat på sommerstid fordi havpattedyr som fanges på vinterstid fryses, tørkes og røkes slik at de kan konsumeres gjennom hele året. Vinterarten narhval er et svært ettertraktet kjøtt, og svært populær å servere i konfirmasjoner, barnedåper og i bryllup som vanligvis foregår på sommeren. Havisforholdene på vinterstid er også relevante for situasjonen på sommeren siden grønlandsselen som fanges i Aasiaat mellom mai og august, antas å være avhengig av havisforholdene ettersom den gyter på isen (Rosing- Asvid, 2010).

1.2.2 Globaliserings- og moderniseringsprosesser

Grønland kjennetegnes ved at det har hatt en lang tradisjon for å være et fangstsamfunn hvor innbyggerne har livnært seg på fangst både fra havet og fra land (Searles, 2002). Fangstsamfunnets betydning har avtatt i takt med moderniseringsprosesser, og færre grønlandere har nå en tradisjonell livsstil knyttet til fangst (ibid.). Denne tradisjonelle livsstilen assosieres med et hushold hvor mannen er fangstmann og kvinnen er «fangstkone». Hun tilbereder fangsten både ved å lage mat og tekstiler (ibid.). Slike hushold forekommer fremdeles, men den generelle trenden er at flere grønlandske kvinner går ut i lønnet arbeid, spesielt i offentlig sektor (Ford og Goldhar, 2012). Trenden blant den mannlige befolkningen er at de går bort fra fangststyrket og inn i såkalte «landjobber» som for eksempel i butikker, i administrerende stillinger og i turistsektoren (ibid.).

Fangststyrket i Grønland er likevel fremdeles betydelig ettersom fangst er den viktigste næringen i Grønland og sysselsetter 3 640 grønlandere (Greenland in Figures, 2016). Det er på mange måter fortsatt en viktig del av den grønlandske kulturen og identiteten i dag (Pars et al., 2001). Videre i denne studien presenteres to typer fangstfolk: yrkesfangstfolk og fritidsfangstfolk. Yrkesfangstfolk vil si de som har fangst som et yrke mens fritidsfangstfolk er de som ikke har

fangst som et yrke, men som driver med det på fritiden. En oversikt som jeg fikk av en nøkkelinformant viser at alle aktive yrkesfangstfolk er menn. Derfor refereres de til som «fangstmann» og «fangstmenn» i enkelte tilfeller. Når det i studien benyttes betegnelsen «fangstfolk» viser det til yrkesfangstfolk. Når det skrives om personer som driver med fritidsfangst vil dette presiseres med å kalle dem fritidsfangstfolk. En utfyllende forklaring av yrkes- og fritidsfangstfolk presenteres i kapittel 4.2.

På lik linje med klimafaktorer, påvirker globaliseringsprosesser tilgjengeligheten av mat i Grønland. Siden kolonitiden har danske matvarer vært tilgjengelig i Grønland (Sowa, 2015). I takt med globaliseringsprosesser har Grønland blitt sterkt integrert i det globale matmarkedet ettersom det er en stor eksportør av sjømat (Thuesen et al., 2016), samtidig som Grønland er helt avhengig av matimport fra Danmark (Pars et al., 2001).

I den grønlandske kulturen har sosiale delingsnettverk hatt en sentral betydning og grønlandere har benyttet seg av disse til å bytte til seg mat (Freeman, 1996). Disse delingsnettverkene er på mange måter en stor del av den grønlandske identiteten og kulturen (Goldhar et al., 2010), men i takt med globaliseringsprosesser hvor flere går inn i mer moderne jobber, erstattes delingsnettverkene i større grad med en pengeøkonomi der penger blir det primære middelet for å skaffe mat og andre nødvendigheter (Ford og Goldhar, 2012.).

1.3 Studiens oppbygging

Kapittel 2 presenterer sentrale perspektiver og begreper innen systemteoretisk tenkning, og utvalgte begreper innen matsystemtilnærminger. Basert på disse begrepene og perspektivene presenteres det et utarbeidet teoretisk rammeverk som er spesielt utviklet til å svare på studiens problemstilling og forskningsspørsmål.

Kapittel 3 presenterer det metodiske rammeverket. Dette kapitlet tar for seg anvendte metoder, datanalyse og refleksjoner knyttet til dette. Disse refleksjonene går hovedsakelig ut på hvordan mine fortolkninger har påvirket dataproduksjonen og dataanalysen.

Kapittel 4 er en inngående beskrivelse av matkonteksten i Aasiaat basert på empiriske funn i tillegg til sekundærlitteratur. Dette kapitlet gir derfor en innføring på utvalgte aktører og aktiviteter som er involvert i den lokale matsikkerheten. Mer spesifikt gir kapitlet et innblikk i fangstaktiviteter, politiske fangstreguleringer, distribusjonskanaler for lokale matvarer og forholdet mellom informantenes matpreferanser og matkonsum. Dette kapitlet danner grunnlaget for studiens relevans ettersom det problematiserer informanters matsikkerhetssituasjon i Aasiaat.

Kapittel 5 er en presentasjon av empiriske funn som illustrerer utvalgte klima- og globaliseringsprosesser som påvirker lokale fangstaktiviteter. I dette kapitlet fremgår det at lokale fangstaktiviteter har gjennomgått store omstillinger bare i løpet av de siste tre til fire årene.

I kapittel 6 blir funnene fra kapittel 4 og 5 sett i lys av det teoretiske rammeverket. I dette kapitlet diskuterer jeg hvordan matpreferanser er forankret i stedsspesifikke oppfatninger, og hvordan disse er betydelige drivkrefter for den lokale matsikkerhetssituasjonen. Jeg presenterer hvordan utviklingen i den lokale matproduksjonen påvirkes av prosesser på ulike skalanivå, og hvordan dette begrenser lokalbefolkningens muligheter til å oppfylle matpreferansene sine.

Kapittel 7 gir en konklusjon og en kort oppsummering av studien. Kapitlet reiser også nye spørsmål og viser til behovet for mer forskning på matsikkerhet i Arktis. Utover dette kapitlet er det lagt ved referanseliste, informantlister og en spørreundersøkelse.

KAPITTEL 2. TEORETISK RAMMEVERK

Det teoretiske rammeverket i denne studien er blitt tilpasset til å studere matsikkerheten i Asia ved å ta utgangspunkt i sentrale begreper og perspektiver innenfor systemteori og Ericksens (2008) mer avgrensede matsystemtilnærming. Matsystemtilnærminger viderefører og bygger på prinsipper fra systemtilnærminger, men er spesielt tilpasset til å studere matsikkerhet. Ericksen (2008) påpeker at matsikkerhet er et komplekst fenomen, og at dette komplekse fenomen best kan studeres og bli forstått gjennom å sette det i et system, hvilket er årsaken til at studien tar utgangspunkt i en systemtilnærming.

En systemtilnærming kan forstås som et rammeverk med grunnleggende prinsipper, men hvor man kan inkludere teoretiske perspektiver og tilpasse det et spesielt forskningsformål: «Like beauty, a system lies in the eye of the beholder, for we can define a system in an infinite number of ways in accordance with our interest and purpose» (Chadwick 197,8 s. 42, i Peter og Doak, 2012 s. 60). Dette betyr at systemrammeverk ikke bygger på en bestemt teori, men omfavner flere teoretiske perspektiver: «System theory is not a single coherent body of thought but is constituted by a range of different traditions and approaches» (Peter og Doak, 2012 s. 61).

Interaksjoner er kjernen i systemteoretisk tenkning, og systemteori har til hensikt å identifisere komplekse samspill mellom systemkomponenter og hvilke konsekvenser og utfall dette medfører (Aronson, 1996). Ettersom interaksjoner og konsekvensene av dem er kjernen innen systemteoretisk tenkning, bygger studiens teoretiske rammeverk på en relasjonell tilnærming til aktør, struktur og skala. Kapitlet begynner derfor først med å gi en epistemologisk tilnærming til disse tre begrepene. Deretter presenterer kapitlet sentrale perspektiver og begreper innenfor systemtilnærming og matsystemtilnærminger, før studien inkorporerer utvalgte perspektiver og begreper til et felles teoretisk rammeverk som benyttes for å svare på studiens problemstilling.

2.1 Epistemologisk tilnærming til struktur og aktør

Siden 1980- tallet har det vært en teoretisk debatt innenfor samfunnsgeografi om hvilke dynamikker som setter i gang prosesser som bidrar til å forme og påvirke ulike utfall (Chouinard, 1997). Denne debatten styres av to motstridende vitenskapsteoretiske perspektiver, nemlig strukturalisme og aktørperspektiver, og betegnes som «structure-agency»-debatten (Cresswell, 2013). Debatten handler om hvorvidt det er strukturer eller aktørhandlinger som påvirker det som skjer i den virkelige verden. Teoretiske tilhengere av *aktørhandling* (agency) argumenterer for at prosesser og handlinger skjer som resultat av individuelle aktører sin handlekraft (ibid.). Fra dette perspektivet har individuelle aktører handlekraft til å følge sine

individuelle mål, og har derfor handlekraft til å påvirke sin egen hverdag helt uavhengig av omgivelsene de befinner seg i (Clark, 1998). Ut fra dette perspektivet har grønlendere frihet til å opprettholde sine matpreferanser gjennom matkonsumet, uten noen utenforliggende begrensninger eller forstyrrelser.

Den marxistiske vitenskapsteorien dannet grunnlaget for struktur- aktørhandlingsdebatten tidlig på 80-tallet da den utfordret ideen om at aktører har fri vilje til å handle og selv påvirke forholdene og tilværelsen sine uavhengig av omgivelsene (Cresswell, 2013). Dette marxistiske perspektivet assosieres med *strukturalisme* som tilsier at overordnede strukturer former kontekstuelle omgivelser som igjen setter begrensninger for aktørers handlekraft (ibid.). Fra et strukturalistisk perspektiv nedfeller derfor de overordnede strukturene seg lokalt og lager spilleregler for hva som skjer her: «Structures have their own internal logic or transformation rules» (Chouinard, 1997, s.365). Strukturene er derfor utenfor aktørenes kontroll, og aktørene innordner seg strukturenes begrensninger og spilleregler. I henholdt til dette perspektivet vil globaliseringsprosesser bli framstilt som en struktur som nedfeller seg lokalt, der den begrenser og påvirker lokalbefolkningens handlinger. Som et eksempel vil lokalbefolkningen i Asiaat innordne seg moderne levemønstre og dermed gi slipp på sitt tradisjonelle matkonsum.

Struktureringsteori er en reaksjon på den strukturalistiske tilnærmingen, og antas å være den mest systematiske foreningen av strukturalisme og aktørhandlinger (Cresswell, 2013). En sentral teoretiker innen struktureringsteori, Giddens (1984), sier at prosesser og hendelser er et resultat av kontinuerlige interaksjoner mellom strukturer og aktører, og ikke et resultat av enten strukturelle prosesser eller aktørhandlinger alene. Strukturer har en viss kontrollerende og begrensende kraft på handlingene til aktører, samtidig som det er aktører som opprettholder og produserer de eksisterende strukturene gjennom handlingene sine over tid (Leach et al., 1999). Dette betyr at globaliseringsprosesser heller er et resultat av mange individuelle handlinger over tid og rom. Dette betyr dermed at aktører også kan bryte ut eller justere eksisterende strukturer (Giddens, 1984). Giddens (1984) påpeker at strukturer skaper et handlingsrom som aktørene selv kan opprettholde eller bryte med gjennom sine aktørhandlinger, hvilket viser at globaliseringsprosesser ikke er en strukturell enveisprosess som nedfeller seg og påvirker aktørenes handlinger og handlekraft. Lokalbefolkningen i Asiaat kan enten opprettholde globaliseringsstrukturen som gjerne innebærer en mer moderne livsstil og nye matvaner ved å innordne seg en moderne livsstil. Som et alternativ kan lokalbefolkningen justere eller bryte med de strukturelle forholdene. Som et eksempel er utbredelsen av importerte matvarer, og dermed den vestlige dietten utbredt i Asiaat, hvilket tyder på at globaliseringsstrukturer

nedfeller seg i lokaliteter. Lokalbefolkningen kan da justere denne strukturen ved å sette sitt kulturelle særpreg på dietten ved å blant annet servere selkjøtt innrullet i dansk bacon eller ved å servere hamburgere og kebab med lokalt sel-, moskus- og reinsdyr kjøtt. Fra et strukturingsperspektiv er dette et eksempel på hvordan strukturer og aktørhandlinger interagerer ettersom strukturer nedfeller seg lokalt, men hvor lokale aktører likevel har muligheten til å enten innordne seg, modifisere eller til og med bryte med strukturen gjennom aktørhandlingene sine.

Ettersom struktureringsteori fokuserer på den kontinuerlige interaksjoner mellom aktører og strukturer, assosieres den gjerne med en relasjonell tilnærming (Cresswell, 2013), noe som blir nærmere utdypet i påfølgende delkapittel.

2.2 Epistemologisk tilnærming til rom

Det gjøres rede for en teoretisk tilnærming til rom og sted ettersom systemteori ser på hvordan interaksjoner strekker seg over tid og rom, men utspiller og får lokale seg uttrykk (Ericksen, 2008). I en teoretisk tilnærming til sted er det aktuelt å diskutere skalabegrepet. Skala kan forstås som en romlig og tidsmessig dimensjon som først og fremst inndeles i lokal og global skala (Herod, 2003). Innen samfunnsdisipliner blir skala beskrevet på to måter: enten som ekte materialistiske fenomen som faktisk eksisterer, eller som sosialt konstruert med formål å systematisere og lage et forståelig rammeverk av verden (ibid.). Fra et strukturalistisk perspektiv er skala faktiske avgrensede hierarkiske strukturer, hvilket tilsier at strukturer nærmest kan forstås som lukkede rom, der lokale fenomener oppstår og utvikles på lokal skala (ibid.). Dette gir derfor et inntrykk av at fenomener ikke oppstår i interaksjonen mellom lokale og globale prosesser. I henhold til dette perspektiver er global skala gjerne fremstilt som den mest avgjørende skalaen siden den påvirker det som skjer på lokalt nivå: «Global forces are often structural forces beyond our control» (Cresswell 2013, s.223). Som et eksempel kan klimaendringer og globaliseringsprosesser forklares som globale fenomen som nedfeller seg og avgjør forholdene og det som skjer på lokal skala.

En relasjonell tilnærming til rom og sted derimot, ser ikke skalaer som lukkede rom der en prosess oppstår på en skala som deretter «hopper» over til en annen skala ved å uttrykke seg der (Moore, 2008). En relasjonell tilnærming benytter heller skalabegrepet som sosialt konstruert ettersom prosesser i den virkelige verden ikke forholder seg til avgrensede skalaer, men interagerer og strekker seg gjennom nettverk uavhengig og på tvers av tid og rom: «Scale as a sense of hierarchy with a spatial imaginary of networks that connect points that exist at any

number of scales» (Leitner og Miller 2007, s. 120). En relasjonell tilnærming til rom innebærer derfor å anerkjenne at prosesser oppstår i interaksjonen mellom lokal og global skala. Som et eksempel er globale klimaendringer et resultat av flere individuelle prosesser, hvilket samsvarer med Giddens' (1984) argument om at ingenting skjer globalt med mindre det skjer mange ting lokalt. Samtidig styrer ikke globaliseringsprosesser og påvirker det som skjer lokalt, ettersom det som skjer lokalt er resultatet av møtet mellom både globale og lokale prosesser.

Doreen Massey er en sentral relasjonell teoretiker som sier at et sted og det som skjer her kontinuerlig formes i interaksjonen mellom globale og lokale prosesser: «It is always in process, or becoming. Space is made from (and continuously being made, in a constant process of becoming) interrelations that move between and across scales. Space is constantly active—not dead, fixed or inert» (Massey, 2005 i Cresswell, 2013, s. 219). Massey (2013) påpeker derfor at steder formes like mye «utenfra» som «innenfra», og at steder derfor alltid er dynamiske og i endring. Fra et relasjonelt perspektiv påvirkes stedet Aasiaat like mye av lokale og globale prosesser. Det innebærer å se på hvordan japansk og kinesisk etterspørsel etter grønlandsk fisk påvirker lokale fangstaktiviteter i Aasiaat, samtidig som lokale prosesser, som for eksempel tilpasningsstrategier i fangststyrket, er med på å påvirke forsyningene med grønlandsk fisk til det internasjonale markedet.

Ettersom en relasjonell tilnærming til et sted betyr å anerkjenne at stedet består og formes av interaksjoner mellom flere globale og lokale prosesser, står det i kontrast til å finne essensen til et sted ettersom det handler om å finne den dype essensen i stedet og det som gjør stedet unikt fra alle andre steder (Cresswell, 2013).

En relasjonell tilnærming som fokuserer på at prosesser og steder formes i interaksjonen mellom lokale og globale prosesser videreføres i det systembaserte rammeverket i denne studien siden interaksjoner kjernen i systemtilnærminger: «Interconnectedness [...] strikes at the heart of a systems view of the world» (Peter og Doak, 2012, s. 57). Det tas også utgangspunkt i aktører og strukturer siden Ericksen (2008) påpeker at lokal matsikkerhet er et resultat av samspillet mellom lokale og strukturelle drivkrefter, hvilket utdypes nærmere i kapittel 2.5.

2.3 Systemtilnærming

En av hovedegenskapene til systemteori er at den identifiserer hvilke interaksjoner og prosesser som fører til en bestemt konsekvens eller utfall (Aronson, 1996; Nelson et al., 2007). Utfallet kan derfor ses på som det endelige resultatet av de interaksjonene som inngår i

systemet. Det er vanlig å benytte systemteoretiske tilnæringer for å studere forholdet mellom sosiale og økologiske faktorer, og denne tilnærmingen er kjent som «social ecological systems» (SES). I slike studier benyttes systemtilnærmingen til å identifisere interaksjoner mellom systemkomponenter som fører til problematiske utfall som miljødegradering og tap av naturressurser, og hvilke ringvirkninger dette medfører (Folke, 2006; Ostrom, 2009; Holling, 2001). Systemkomponenter er absolutt alle faktorer som inngår i et system som er forankret i systemets endelige utfall (Ericksen, 2008). Om man da tar utgangspunkt i miljødegradering som et utfall, kan systemkomponentene omfatte klimatiske, økonomiske, sosiale og politiske aktører og aktiviteter som er involvert. Ostrom (2009) benytter SES til å kartlegge hvilke aktører og aktiviteter som fører til tap av naturressurser, og eventuelt hvilke ringvirkninger dette får eller kan få for sosial velferd. En systemtilnærming benyttes derfor ikke til å definere et problem, men til å ta utgangspunkt i et problem og deretter kartlegge konteksten til problemet (Ison et al., 1997). Konteksten kan derfor forstås som systemkomponentene som er knyttet til et utfall, og konteksten utgjør derfor helheten i et system. Systemtilnæringer har til hensikt å forenkle denne konteksten, og samtidig reflektere og formidle den komplekse virkeligheten som er forankret i et stedspesifikt utfall (Holling, 2001).

Fra et systemperspektiv er et utfall et resultat av et omfattende samspill mellom ulike systemkomponenter. *Kompleksitet* er derfor et viktig prinsipp innenfor systemtenkning (Peter og Doak (2012). Mol og Law (2002) hevder at komplekse fenomen er sammensatt av faktorer som er forbeholdt ulike skalanivå: «There is complexity if things relate but do not add up, if events occur but not within the process of linear time, and if phenomena share a space but cannot be mapped in terms of single set of three- dimensional coordinates» (s. 1, i De Roo et al., 2016 s, 38). Videre hevder Roe (1999) at komplekse fenomen består av flere faktorer som ser ut til å være uavhengige av hverandre, men som i realiteten er forbundet med hverandre. En systemtilnærming vil kunne forene og se sammenhenger mellom slike uavhengige faktorer ettersom systemer kjennetegnes ved at de består av faktorer som ser ut til å være uavhengige, men er forbundet med hverandre gjennom et felles system: «What makes a system is not just a set of distinct parts, but the fact that the parts are interconnected, and so interdependent» (Taylor, 1998, s. 61, i Peter og Doak, 2012).

Det at en systemtilnærming forener uavhengige faktorer betyr at den har en kontekstuell og helhetlig tilnærming til et forskningsfenomen (Aronson, 1996; De Roo et al., 2016). Dette innebærer derfor at en systemtilnærming kartlegger *flere* systemkomponenter og relasjonene deres. Årsaken til at man må fokusere på interaksjoner mellom flere systemkomponenter, og

ikke en enkelt eller få systembestanddel hver for seg, er fordi man da mister evnen til å gripe om kompleksiteten som er knyttet til et utfall: «To understand a system holistically it is necessary to describe and analyze not only the component parts and actors, but the interactions among these parts and actors that produce variable outcomes» (Ericksen 2008, s.243). Som det vil bli vist senere i denne studien har det nettopp blitt tatt utgangspunkt i flere komponenter og interaksjonene deres for å beskrive den lokale matsikkerheten i Asiaat. Dette er blitt gjort for vise at det lokale matsikkerhetsfenomenet er et resultat av et komplekst samspill mellom lokale aktørhandlinger og globale prosesser.

Ettersom systemtilnæringer kartlegger og forklarer et fenomen ut i fra hvilke systemkomponenter og relasjoner som er forankret i det, tilsier dette at det er en diffus grense mellom forskningsfenomenet og konteksten det inngår i (Aronson, 1996; Peter og Doak, 2012). Med andre ord er et forskningsfenomen fra et systemperspektiv sammensatt av faktorer som utgjør den helhetlige konteksten som er knyttet til fenomenet. En slik tilnærming står derfor i kontrast til tradisjonelle tilnæringer som studerer fenomener separat fra konteksten for å få en inngående dyp forståelse av fenomenets essens (Aronson, 1996).

2.3.1 Drivkrefter og “feedbacks”

Som nevnt er interaksjoner mellom systemkomponenter sentralt innenfor systemteori, hvilket også legger føringer for at systemer har en dynamisk karakter (Ericksen, 2008; Aronson, 1996). Disse interaksjonene omtales gjerne som drivkrefter og «feedbacks» innenfor systemtenkning (Holling, 2001; Nelson et al., 2007). Begrepet drivkrefter benyttes for å understreke en systemkomponents påvirkningskraft på andre bestanddeler i systemet (Ericksen, 2008). Et eksempel på dette er hvordan økt internasjonal oppmerksomhet mot sel- og hvalfangst har oppfordret til reglementer som regulerer hvalfangst. Drivkreftene strekker seg på tvers av skalaer, samtidig som de går på tvers av menneskelige og ikke- menneskelige faktorer (Ericksen, 2008; Nelson et al., 2007). Det vil si at faktorer som vær –og vindforhold har en innvirkning på menneskelig atferd og sosiale aktiviteter og vice versa. Ettersom drivkreftene ikke bare opererer på tvers av skala, men også mellom menneskelige og ikke- menneskelige faktorer, må systemtilnæringer inkorporere både fysiske og sosiale faktorer i et felles system: «Social and ecological systems cannot be considered in absence of one another but must be understood as related, coupled systems» (Nelson et al., 2007, s. 399). Dette viser dermed systemtilnæringers evne til å kartlegge komplekse fenomener og konteksten det inngår i ettersom et komplekst fenomen er sammensatt av mange og tilsynelatende uavhengige faktorer (Taylor, 1998, i Peter og Doak, 2012).

I systemteori kan drivkrefter også omtales som «feedbacks» eller «feedback-loops». Når drivkreftene omtales som feedbacks, er det for å understreke hvordan de interagerer med andre systemkomponenter i et komplekst samspill (Holling, 2001; Ericksen, 2008). Dette samspillet utspiller seg i et hendelsesforløp som igjen fører til konkret et utfall (Ericksen, 2008). Nelson et al. (2007) hevder at feedbacks påvirker andre systemkomponenter enten negativt eller positivt. Disse negative eller positive interaksjonene vil da enten forsterke eller utjevne en allerede eksisterende eller pågående situasjon i systemet: «Feedbacks [...] when a process interacts with a system component and the response then produces another reaction. Feedbacks can reinforce or counterbalance the original process» (Ericksen, 2008, s. 237). Som et eksempel kan ekstreme og dårlige værforhold påvirke lokale fangstfolk i Aasiaat negativt ved at det begrenser mulighetene deres til å fange lokale pattedyr. I tillegg kan politiske reguleringer på sel- og hvalfangst *forsterke* denne situasjonen ved å begrense fangstfolkenes tilgang til lokale pattedyr ytterligere. Lokale fangstfolk kan igjen være en drivkraft som bidrar til å *utjevne* denne situasjonen ved å benytte seg av moderne sikkerhetsutstyr som gjør det mulig å fange lokale havpattedyr, selv i dårlige værforhold.

I diskusjonskapittelet vil feedbacks bli omtalt som påvirkninger og drivkrefter, men det vil påpekes om de har en positiv, negativ, forsterkende eller utjevneende påvirkningskraft.

2.4 Endringer og responser i systemer

Gitt systemers dynamiske karakter, er *endring* en naturlig prosess i alle systemer (Holling, 2001; Nelson et al., 2007). Nelson et al. (2007) hevder derfor at *responser* og *tilpasninger* er sentralt i alle systemer fordi systemkomponenter alltid vil reagere på kontinuerlige endringer i omgivelsene. Et eksempel er hvordan lokale fangstfolk i Aasiaat tilpasser seg klimaforhold ved å flytte seg til nye fangstlokaliteter, for eksempel nærmere kysten, for å redusere risiko. Peter og Doak (2012) hevder at responsene som skjer i et system er en reaksjon for å opprettholde systemets opprinnelige funksjon, men det kan også være som et formål om å endre systemet.

I tillegg til at tilpasninger og responser er reaksjoner på interaksjoner og drivkrefter i systemet, er også tilpasningsstrategier og responser en drivkraft som er med på å påvirke andre systemkomponenter (Nelson et al., 2007). Med andre ord er tilpasning et resultat av drivkrefter, samtidig som det er en videre drivkraft som inngår i et komplekst samspill med andre systemkomponenter. Lokale fangstfolk sine tilpasningsstrategier som respons på klimaforandringer kan blant annet føre til at de fisker mer enn tidligere framfor å jakte

havpattedyr. Denne tilpasningen er da en ny drivkraft som kan medføre at lokalbefolkningen i opplever en begrenset tilgang til sel- og hvalkjøtt.

Nelson et al. (2007) påpeker at tilpasning er et resultat av møtet mellom strukturelle omgivelser og aktørhandlinger, og kritiserer tradisjonelle tilnærminger som indikerer at tilpasninger er rene aktørhandlinger som foregår uavhengig av strukturelle omgivelser. Nelson et al. (2007) hevder at strukturelle forutsetninger må ligge til rette for at aktører i det hele tatt kan respondere og tilpasse seg en nåværende eller kommende endring. Slike strukturelle forutsetninger kan være sosiale, økonomiske og fysiske omgivelser som infrastruktur, politisk styresett, biodiversitet og vær- og vindforhold (Haddad, 2005 i Nelson et al., 2007, s.400). Tilpasning avhenger i tillegg av lokale aktører som evner og ønsker å utnytte muligheter som omgivelser legger til rette for (Nelson et al., 2007). Som et eksempel kan lokale fangstfolk være avhengige av økonomisk kapital for å investere i tilpasset utstyr, samtidig som fangstfolkene selv må velge om de ønsker å investere pengene sine i utstyr som tilrettelegger for tilpasning. Et annet eksempel er at fangstfolk er avhengig av gitte værforhold for at de skal kunne evne å tilpasse seg. Ettersom endringene i systemet er kontinuerlige og dynamiske, må aktørene være svært fleksible om de skal klare å tilpasse seg omgivelsene: «It requires directing a system in a way that provides flexibility during times of disturbance and that allows a way to take advantage of the latent diversity within the system» (Nelson et al., 2007, s. 399). Nelson et al. (2007) nevner videre at endringer og tilpasninger i systemer ofte assosieres med noe negativt. Endringer og tilpasninger kan nemlig innebære innovasjon og utvikling, og føre til at samfunn «blomstrer» (ibid.).

2.5 Systemer som relasjonelle rom

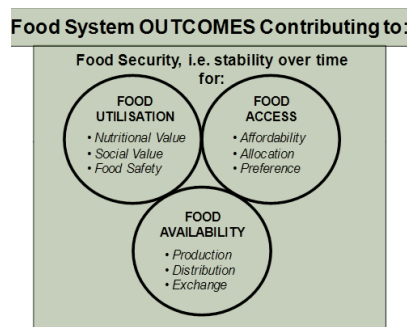
Som antydnet så langt kan en systemtilnærming bygge på en relasjonell tilnærming siden et utfall er kontekstspesifikt samtidig som det formes i interaksjonen mellom lokale og globale systemkomponenter, nærmere bestemt mellom aktørhandlinger og strukturer: «[...] I do not mean to imply that every outcome in the world is governed by macro- level or structural features [...] In complex systems there is an interplay between structure, which is usually at a broader macro- level, and agency, which is local or micro- level» (Ericksen, 2008, s. 237). Utbredelsen av interaksjonene mellom systemkomponentene utgjør systemets «helhet» (Chadwick, 1978 i Peter og Doak, 2012). Det vil si at størrelsen på systemet avhenger av hvor langt relasjonene strekker seg (ibid.). Et system kan derfor være et område, en bygd, region eller rett og slett omfatte store deler av verden avhengig av relasjonenes utstrekning. Nelson et al. (2007) beskriver systemer slik: «No system acts in isolation as it is connected from one part of the globe to another» (s. 407). Dette kan sies å være tilfellet i Asiaat ettersom lokaliteten blant

annet blir påvirket av internasjonal etterspørsel etter fisk, samtidig som tilbudet av importerte matvarer i Aasiaat er biff fra Las Pampas i Sør-Amerika og ris fra Sør-øst Asia. Dermed inngår Aasiaat i et matsystem som strekker seg ut globalt hvor interaksjonene mellom systemkomponentene er forbeholdt ulike skalanivå, og der møtet mellom disse vil gi steds spesifikke uttrykk og utfall. Ved å ta utgangspunkt i matsikkerhet i Aasiaat som et utfall, kan man få et inntrykk av hvor stort Aasiaats matsystem er ved å identifisere hvilke utstrakte relasjoner som er forankret i dette utfallet.

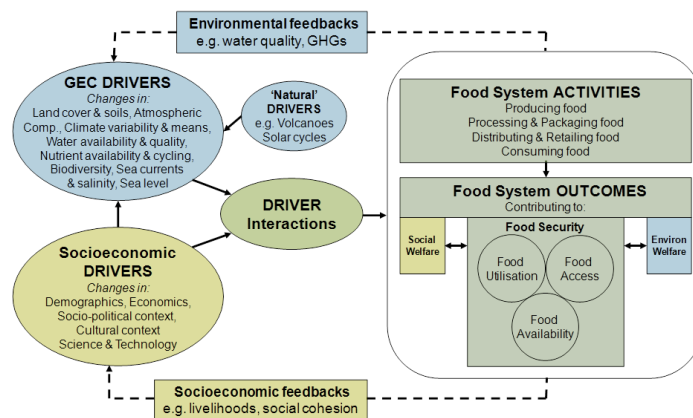
2.6 Matsystem og matsikkerhet

Forfattere har videreført systemteoretiske prinsipper samtidig som de har tilført nye begreper for å utvikle systemrammeverk som er spesielt tilpasset til studier på matsikkerhet. Ericksen (2008) sin matsystemtilnærming er et eksempel på dette der hun understreker behovet for matsystemtilnærminger om man skal forstå kompleksiteten knyttet til matsikkerhet siden ulike grader av matsikkerhet er det primære utfallet av et hvert matsystem (jf. kapittel 1.) Matsystemtilnærminger har som hensikt å identifisere hvilke interaksjoner som er forankret i en stedsspesifikk matsikkerhetssituasjon: «Food systems can be used to identify key processes and determinants of food security in a given place or time» (ibid., s. 234).

Ericksen (2008) sier at matsikkerhet består av tre grunnleggende pilarer: tilgjengelighet (availability), tilgang (access) og bruk (utilization), der hver av disse pilarene har tre underpilarer. Alle disse inngår som drivkrefter i matsystemet, samtidig som disse påvirkes av andre drivkrefter i matsystemet (se Figur 2), hvilket gjør rammeverket svært omfattende. Hver av disse pilarene skal være stabile for at matsikkerhet skal inntreffe (ibid.) Figur 1. og 2. viser Ericksen sin matsystemtilnærming for å forstå lokal matsikkerhet. Denne studien tar utgangspunkt i utvalgte systemkomponenter blant annet fra dette rammeverket for å utarbeide en forenklet modell som er tilpasset formålet til denne studien. De påfølgende underkapitlene presenterer noen av de utvalgte komponentene som er inkludert i studiens rammeverk.

Figur 1. Matsikkerhetskomponenter (Ericksen, 2008 s.239).

Figur 2. Matsystem og drivkrefter (Ericksen, 2008 s.239).

2.6.1 Matpreferanser

I FN-ens definisjon av matsikkerhet inngår matpreferanser som en sentral del, og Ericksen (2008) beskriver matpreferanser som en av mange drivkrefter for lokal matsikkerhet. Som nevnt innledningsvis påpeker Pinstrup-Andersen (2009) at matpreferanser endret hele matsikkerhetsbegrepet i 1996 da begrepet gikk fra å handle om at mennesker skulle ha tilgang til nok næringsrik mat, til at begrepet også omfattet sosiale og kulturelle verdier.

I følge Ericksen (2008) går matpreferanser under grunnpilaren *tilgang* fordi matpreferanser styrer til hvilken grad mennesker får tilgang til maten de foretrekker. Tilgang omfatter også hvorvidt individer og hushold har råd til og fysisk tilgang til å kjøpe matvarer som tilfredsstiller behovene deres. Under grunnpilaren *bruk* inngår kriteriene om at maten skal tilfredsstille sosial verdi, næringsverdi og mattrygghet. Det teoretiske rammeverket i denne studien forener matpreferanser og pilaren *bruk*. Det er fordi informanter i denne studien bygger matpreferansene sine på hvordan de vurderer og rangerer matens sosiale verdi, næringsverdi og trygghet. *Sosial verdi* innebærer at matkonsumet skal dekke sosiale og kulturelle behov hos konsumentene (ibid.). Eksempler på dette er at det kan være høyst verdsatt i enkelte samfunn å spise lokal og økologisk mat, å spise måltider sammen eller å spise bestemte matvarer til bestemte høytider (ibid.). Dette betyr derfor at matkonsumet kan knyttes til historiske, tradisjonelle og kulturelle faktorer.

Næringsmessig verdi handler om at mennesker får i seg den næringen de trenger gjennom et tilstrekkelig konsum av vitaminer, kalorier, mikronæringsstoffer og proteiner (ibid.). Næringsmessigverdi er derfor knyttet til om hvorvidt maten er helsefrembringende for individene. *Mattrygghet* handler om hvilken mat som er trygg å spise (ibid.). Det innebærer at maten skal ha et fravær av farlige kjemikalier og sykdommer.

Det ligger gjerne implisitt i Ericksens (2008) matsystem at kontekstuelle sosiale og kulturelle verdier påvirker hvordan mennesker vurderer matens næringsverdi, trygghet og sosiale verdi, men for å presisere dette ytterligere inkluderes Furst et al. (1996) sine argumenter om at stedsspesifikke idealer og symbolske faktorer har stor påvirkning på hva folk foretrekker og velger å spise. Idealene påvirker hva mennesker anser som «riktig å spise» eller hva som kjennetegner et «skikkelig» måltid (ibid.). I mange tilfeller har idealer nær relasjon til menneskers identitetsfølelse, identitetstilhørighet, kultur og tradisjon (Furst et al., 1996; Bisogni et al., 2002). Med andre ord kan idealene påvirkes av politisk standpunkt, religion og individuelle oppfatninger om hva som er etisk riktig. Mat har også nær tilknytning til symbolske faktorer på den måten at matkonsum eller aktiviteter knyttet til mat kan gjenspeile tilhørighet, økonomisk status, kunnskap og lignende (Furst et al., 1996).

Studien er rettet mot matpreferanser og hvorfor de ikke blir oppfylt fordi det er utilstrekkelig tilgjengelighet og tilgang til matvarene som oppfyller preferansene. Det er likevel nødvendig å understreke at mennesker også kan unngå å oppfylle matpreferansene sine selv om det er tilgjengelighet og tilgang til matvarer som de foretrekker. Det er fordi matkonsumet omfatter en rekke bevisste og ubevisste valg knyttet til matkonsumet (Furst et al., 1996). Individuer kan f. eks. velge å lage seg noe som er mer lettvint å spise framfor den maten som faktisk tilfredsstillende matpreferansene. Sosiale omgivelser, som arbeidsplasser, legger føringer for hva som er sosialt «akseptabelt» å spise på jobb og kan derfor påvirke matvalgene (ibid.). Menneskers matkonsum kan også være knyttet til ubevisste valg og påvirkninger fra omgivelsene, som fra reklamer. Furst et al. (1996) påpeker derfor at vi kan ha idealiserte tanker om hva vi ønsker eller tenker at vi bør spise, men likevel bevisst eller ubevisst velge å konsumere noe annet selv om vi har tilgangen til de matvarene som faktisk tilfredsstillende våre behov. Disse matvalgene i tillegg til matpreferansene er derfor også viktige drivkrefter som inngår i matsystemet.

2.6.2 Matproduksjon

Tilgjengelighet av mat handler om hvor mye og hvilke matvarer individer kan få tilgang til på et sted (Ericksen, 2008). En avgjørende drivkraft for dette er matproduksjon som handler om hvor mye mat og hvilke matvarer som blir tilgjengelige i en lokalitet gjennom lokal produksjon (ibid.).

Lokal matproduksjon omfatter alle systemkomponentene som er involvert i produksjonen. Dette omfatter både menneskelige komponenter som arbeidskapital, kunnskap, ferdigheter i tillegg til ikke- menneskelige faktorer som drivstoff, biologisk mangfold, teknologi, politiske

reglementer og værforhold (Cannon, 2002). Dette innebærer at sosiale, økonomiske, politiske og klimatiske prosesser som er forbeholdt ulike skalanivå er involvert i lokal matproduksjon. Teknologien som brukes for å produsere mat i Aasiaat kan f. eks. komme fra Kina. Men mat i en lokalitet blir ikke kun tilgjengelig gjennom lokal matproduksjon. Det blir også tilgjengelig gjennom handel og utveksling.

2.6.3 Import, eksport og “the nutritional transition”

Ericksen (2008) hevder at lokale matsystemer er enda mer integrert i det globale matmarkedet enn før gjennom omfattende handels- og utvekslingsnettverk, hvilket gjør nåtidens matsystemer enda mer komplekse og omfattende. Globaliseringsprosesser har ført til en intensivering av interaksjonene mellom systemkomponenter, hvilket betyr at et matkonsum ikke lenger bare handler om forholdet mellom produsenten og konsumenten av mat, men omfatter nå et vidt spekter av drivkrefter som er involvert som blant annet klimatiske, økonomiske og politiske faktorer (ibid.). Som et eksempel kan blant annet politiske reguleringer eller politisk ustabilitet påvirke handelsnettverk og utveksling av matvarer mellom land mens etterspørsel etter mat synes av konsumenters kjøpekraft på et sted, hvilket kan påvirke matproduksjonen et annet sted.

Moderne teknologi har gjort det mulig å eksportere og importere matvarer over lange avstander i løpet av kortere tid: «Distribution networks have greatly expanded as markets have globalized and transportation routes have improved and extended. Food now travels very long distances» (Ericksen, 2008, s. 236). Som en konsekvens har det globale matkonsumet gjennomgått en overgang til en mer ensformig diett som innebærer et stort konsum av vestlige matvarer (ibid.). Popkin (2003) beskriver denne globaliseringen av dietten som «the nutritional transition». Det som kjennetegner denne dietten er at den inneholder matvarer som er fraktet over lange avstander og har høyt innhold av tilsetningsstoffer, sukker og fett (ibid.). Denne overgangen i matkonsumet kan gjenspeile seg i overvekt og andre helseutfordringer som diabetes, spesielt i utviklingsland (jf. kapittel 1.). Popkin (2003) hevder at den vestlige dietten også er mindre miljøvennlig fordi den forårsaker store klimautslipp ettersom den fraktes over lange avstander og fordi produksjon av en slik diett krever mye ressurser som energi, vann og jordbruksarealer.

2.7 Anvendelse av systemteori i studien

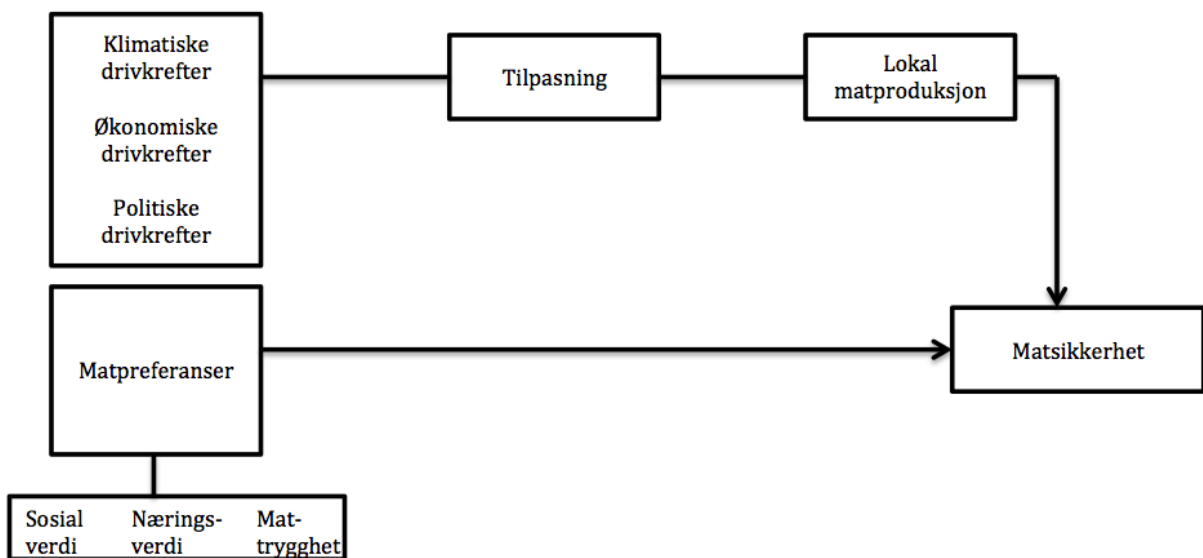
Rammeverket i denne studien forener de presenterte teoretiske perspektivene i et felles systemrammeverk. Dette kan ses på som et matsystemrammeverk, ettersom det er tilpasset til å studere det lokale matsikkerhetsfenomenet i Aasiaat. Ettersom studien studerer lokal

matsikkerhet i Asiaat, studeres stedet som en enhet i et større matsystem som omfatter utstrakte relasjoner. Det er blitt valgt ut bestemte drivkrefter i dette matsystemet, og studien fokuserer på interaksjonene mellom dem og hvordan de utspiller seg lokalt.

De lokale systemdrivkreftene er utpekt til å omhandle lokale matpreferanser og lokale tilpasningsstrategier og responser. De lokale matpreferansene bygger på lokale oppfatninger om hva som er sosialt verdifullt, næringsmessig verdifullt og trygt å spise. Matpreferansene studeres som uttrykk for lokale aktørhandlinger og responser på globaliseringsprosesser.

Lokale tilpasningsstrategier studeres som et resultat av lokale aktørhandlinger og strukturelle drivkrefter, nærmere bestemt klimatiske, økonomiske og politiske drivkrefter. Interaksjonen mellom de lokale og strukturelle drivkreftene utspiller seg og former det som skjer i den lokale matproduksjonen, som igjen fører til bestemte konsekvenser som former den lokale matsikkerhetssituasjonen i Asiaat.

Som illustrert i Figur 3. er drivkreftene matpreferanser og matproduksjonen identifisert som avgjørende interaksjoner som påvirker den lokale matsikkerhetssituasjonen.

Figur 3. Teoretisk modell som illustrerer hvordan utvalgte systemkomponenter påvirker matsikkerhet (min figur).

Matsikkerhetssituasjonen i Asiaat er derfor et komplekst samspill mellom globale og lokale drivkrefter. Drivkreftene interagerer med andre systemkomponenter på ulike måter, enten positivt, negativt, forsterkende eller utjevne. Systemet som er illustrert i Figur 3. kan derfor beskrives som et relasjonelt rom ettersom det omfatter og formes av kontinuerlige interaksjoner mellom lokale aktører og globale prosesser. Matsikkerheten i Asiaat er derfor et resultat av både prosesser som skjer innenfra og utenfra slik Massey (2013) sier.

KAPITTEL 3. METODE OG FORSKNINGSDESIGN

Dette kapitlet gjør rede for refleksjoner knyttet til den forskningsbaserte kunnskapsproduksjonen i denne studien. Forskningsbasert kunnskap skiller seg fra hverdagskunnskap som tar utgangspunkt i erfaringer, vaner, tradisjoner og situasjoner vi opplever når vi samhandler med andre mennesker (Madsbu, 2011). Forskningsbasert kunnskap tar derimot utgangspunkt i vitenskapsteori, metoder og analyser (ibid.). Dette kapitlet presenterer først studiens vitenskapsteoretiske grunnlag og forskningsdesign. Deretter fokuserer kapitlet på å forsterke studiens datakvalitet ved å gjøre rede for studiens anvendte metoder, analyse og en grundig refleksjon over selve datainnsamlingen.

3.1 Vitenskapsteoretisk utgangspunkt og forskningsdesign

Når man produserer forskningsbasert kunnskap, må man foreta valg knyttet til vitenskapsteoretisk utgangspunkt, forskningsdesign, datainnsamling og analyse (Busch, 2013). Ifølge Busch (2013) henger disse fire valgene sammen, ettersom ett valg vil påvirke et annet. Det vitenskapsteoretiske utgangspunktet antas å danne grunnmuren for disse fire temaene fordi det påvirker studiens forskningsdesign (Mills et al., 2006). Forskningsdesign vil si studiens helhetlige utforming og strategi for å tilnærme seg og produsere kunnskap (Everett og Furseth, 2012; Busch, 2013). Forskningsdesign omfatter derfor alt fra teoretisk og metodisk rammeverk, til analysen av datamateriale (Everett og Furseth, 2012). I denne studien tar forskningsdesignet utgangspunkt i en konstruktivistisk vitenskapsteoretisk tilnærming, også kalt fortolkningsbasert tilnærming (Busch, 2013). For å forstå hvordan man tilnærmer seg kunnskap fra et konstruktivistisk perspektiv aktualiseres spørsmål om ontologi, epistemologi og metodologi (Madsbu, 2011). *Ontologi* handler om våre forestillinger om hvordan verden er og hvordan den ser ut (Busch, 2013). Fra et konstruktivistisk perspektiv finnes det ingen objektiv forestilling av verden, kun individuelle fortolkninger (Mills et al., 2006). Menneskers personlige tolkninger og kategorisering av verden tar utgangspunkt i det Haraway (1991) definerer som «map of consciousness» (i Mullings, 1999, s. 337). «Map of consciousness» kan beskrives som personlige mentale kart bestående av kognitive kategorier, erfaringer og meninger som påvirker hvordan en person systematiserer, forstår og erfarer verden (ibid.).

Hvis vi går ut i fra at det ikke finnes en objektiv forestilling om verden, kan vi stille oss spørsmålet om hvordan og i hvor stor grad vi da kan produsere kunnskap om den. Dette er et *epistemologisk* spørsmål (Busch, 2013). Fra et konstruktivistisk perspektiv er det ikke mulig å produsere tilstrekkelig og sannhetsreflekterende kunnskap om verden ettersom alle erfarer og forstår verden ulikt ut i fra sine tolkninger og kategorier. Kunnskapsproduksjon, på lik linje

med hvordan vi forstår verden, tar utgangspunkt i individuelle kategoriseringer og erfaringer. Som et eksempel vil en forskers vitenskapsteoretiske bakgrunn i tillegg til individuelle erfaringer og mentale kategorier påvirke hvordan hen kategoriserer og tolker datamaterialet sitt (Mills et al., 2006). Kunnskapsproduksjon min påvirkes blant annet av hvilke vitenskapsteoretiske tradisjoner jeg har blitt presentert for på universitetet i Bergen. Haraway (1988) argumenterer derfor for at kunnskap er *situert* ettersom det tar utgangspunkt i forskerens evne til å tolke, kategorisere og analysere verden. Fra et konstruktivistisk perspektiv er det derfor ikke mulig å produsere objektiv sannhetsreflekterende kunnskap fordi all kunnskap som formidles er *representasjoner* ettersom forskeren ikke har mulighet til å presentere et forskningsfenomen gjennom direkte presentasjoner (Ryen, 2002).

Fra et konstruktivistisk perspektiv vil ingen former for kunnskap produsere sannhetsreflekterende og objektiv kunnskap ettersom kunnskapsproduksjonen er en aktiv prosess som påvirkes av både forskerens bakgrunn og konteksten hvor kunnskapsproduksjonen foregår: «Data do not provide a window on reality. Rather, the “discovered” reality arises from the interactive process and its temporal, cultural, and structural contexts» (Charmaz, 2000, s. 524, i Mills et al., 2006, s. 31). En positivistisk tilnærming vil derimot hevde at det er mulig å oppnå sannhetsreflekterende og objektiv kunnskap som ikke er farget av forskerens tolkninger (Aase og Fossåskaret, 2014). Fra et slikt perspektiv har forskeren mulighet til nullstille seg og sette seg inn i informantens virkelighet. Fonow og Cook (1991) hevder at en god forutsetning for dette, er å komme til et feltområde i en annen kultur som hen selv ikke kommer fra ettersom forskeren da ikke er påvirket av, eller kjenner til de eksisterende kategoriene (i Mullings, 1999, s.340). Sidaway (1992) derimot, argumenterer for at forskeren har et bedre utgangspunkt for å oppnå sannhetsreflekterende kunnskap om hen allerede er en del av kulturen og er godt kjent med den, ettersom hen allerede kjenner til de sosiale kategoriene, og derfor har bedre forutsetninger for å reflektere informantens opplevde virkelighet. Men fra et konstruktivistisk perspektiv går det ikke an å oppnå sannhetsreflekterende kunnskap på enten den ene eller den andre måten ettersom kunnskap tross alt er situert. Selv om det ikke er mulig å oppnå sannhetsreflekterende kunnskap, betyr det ikke at det ikke går an å produsere forskningsbasert kunnskap. For å produsere forskningsbasert kunnskap må kunnskapen oppfylle bestemte kriterier (Madsbu, 2011). Dette aktualiserer derfor metodologiske problemstillinger.

Metodologi handler om de grunnleggende metodene som benyttes for å oppnå kunnskap (Busch, 2013). For at noe skal være forskningsbasert kunnskap må forskningen være oppnådd gjennom metoder som er forankret i vitenskapsteori (Madsbu, 2011). Ulike fagdisipliner har

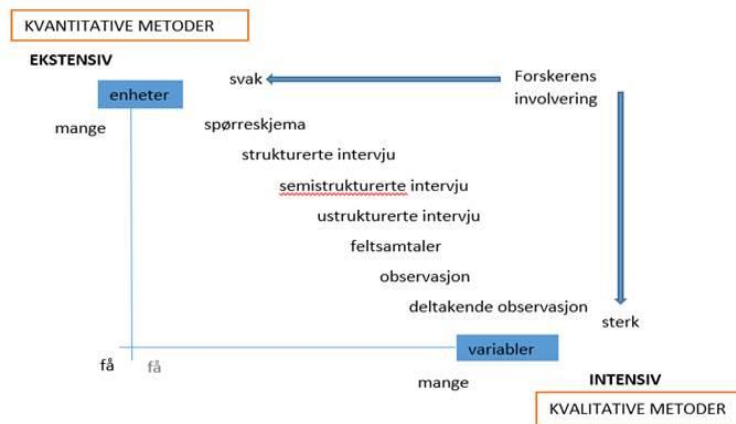
ulike vitenskapsteoretiske utgangspunkt, og dermed ulike metoder for å produsere kunnskap. Fra et konstruktivistisk perspektiv har forskeren en sentral rolle i forskningsproduksjonen ettersom hen velger metodene og hvordan de skal utføres, som igjen påvirker hvordan forskeren forstår forskningsfenomenet og forklarer det (ibid.). Dette betyr derfor at forskeren har en ekstra utfordring i å grundig problematisere og reflektere over hens posisjon i dataproduksjonen, for å sikre studiens datakvalitet, hvilket vil bli nærmere utdypet i kapittel 3.4.

3.1.1 Forskningsdesign

Som nevnt påvirker studiens vitenskapsteoretiske utgangspunkt studiens forskningsdesign, hvilket igjen legger føringer for hvilke metoder som skal anvendes for å produsere kunnskap. Konstruktivistiske eller fortolkningsbaserte studier tar primært utgangspunkt i kvalitative metoder for å svare på studiens problemstilling (Grønmo, 2004). Kvalitative metoder gjenspeiler seg i et såkalt *intensivt* forskningsdesign (Aase og Fossåskaret, 2014). Det som kjennetegner et intensivt forskningsdesign er at forskeren har stor grad av deltakelse i de anvendte metodene siden kvalitative metoder baserer seg på at forskeren studerer forskningsfenomenet gjennom personlige relasjoner og direkte erfaringer i form av intervju og deltakende observasjon (ibid.; Hay, 2010), hvilket betyr at forskeren også fortolker funnene underveis i datainnsamlingen.

En annen egenskap ved et intensivt forskningsdesign er at det kun kartlegges én eller få enheter, men mange variabler som er knyttet til den aktuelle enheten (Aase og Fossåskaret, 2014). En enhet vil si det primære forskningsfenomenet mens variabler er alle egenskapene som fenomenet har (ibid.). Et intensivt forskningsdesign vil derfor konsentrere seg om ett matsystem og undersøke dets mange variabler som sosiale, politiske, økonomiske og klimatiske relasjoner. Fokuset innen kvalitative studier er nemlig å få dyp innsikt i forskningsfenomenets *innhold* og *karakter*, og den beste måten å oppnå dette på er gjennom kvalitative metoder (ibid.). I et *ekstensivt* forskningsdesign derimot, er forskerens rolle mindre sterk og deltakende (ibid.). I et slikt design benyttes det primært kvantitative metoder, som spørreundersøkelser som tar utgangspunkt i tellinger eller målinger (Grønmo, 2004). I kvantitative metoder er ikke forskerens direkte deltakelse nødvendig slik som i kvalitative metoder (Aase og Fossåskaret, 2014). Kvantitative metoder beskriver forskningsfenomeners utbredelse og størrelse i rom (ibid.). I motsetning til kvalitative studier studerer kvantitative metoder flere enheter og færre variabler (ibid.). I et ekstensivt forskningsdesign ville man gjerne studert mange ulike matsystemer og trukket ut noen få karakteristiske variabler og deretter sammenlignet de ulike

matsystemene med hverandre. Figur 4. viser hvilke metoder, forskerens rolle og fordelingen mellom enheter og variabler som assosieres med de ulike forskningsmetodene.

Figur 4. Kvantitative og kvalitative data med hensyn til enheter og variabler, etter teknikker for å samle inn empirisk materiale, og etter grad av forskerens involvering (Figur inspirert av Aase og Fossåskaret, 2014, s.21).

Denne studien har et intensivt forskningsdesign ettersom den tar utgangspunkt i én enhet og flere variabler. Enheten er lokal matsikkerhet mens variablene er utvalgte og avgjørende relasjoner som er forankret i den lokale matsikkerheten. Forskningsfenomenet og variablene har primært blitt kartlagt gjennom kvalitative metoder der deltakelsen min har vært sterk. Men ettersom sosiale fenomen også har utbredelse (Aase og Fossåskaret, 2014), har jeg også benyttet meg av en kvantitativ spørreundersøkelse. Selv om denne var kvantitativ, var deltakelsen min sterk siden jeg personlig møtte og samhandlet med informantene mine.

Om man benytter seg av både kvalitative og kvantitative metoder, innebærer det å metodetriangulere (Jick, 1979). Det er vanlig å triangulere kvalitative og kvantitative metoder ettersom de komplementerer hverandre og bidrar til å gi utfyllende informasjon om forskningsfenomenet (ibid.). En av de vanligste kombinasjonene er kvantitativ spørreundersøkelse og kvalitative etnografiske metoder som intervjuer og observasjoner (ibid.). Fordelen med metodetriangulering er at det styrker troverdigheten til datamaterialet, ettersom forskningsfenomenet har blitt studert gjennom flere metoder (Yin, 1981). Som et eksempel argumenterer Watson og Till (2010) for at det ofte er et gap mellom hva informanter sier og hva de faktisk gjør, dermed kan spørreundersøkelser og intervjuer komplementeres med feltobservasjoner som ser hva informantene faktisk gjør.

Man kan også triangulere flere teoretiske tilnærminger. Det betyr å benytte seg av flere teoretiske perspektiver og begreper for å tilnærme seg forskningsfenomenet. Triangulering,

både metodisk og teoretisk, er å foretrekke ettersom den komplekse virkeligheten sjelden kan gjenspeiles gjennom kun en metodisk eller en teoretisk tilnærming (Jick, 1979). Fordelen med teoretisk triangulering er at det teoretiske rammeverket blir spesielt tilpasset den aktuelle studien, hvilket er tilfelle i denne studien. Samtidig innebærer dette en utfordring i å overføre det teoretiske rammeverket til andre forskningsområder og temaer (Eisenhardt, 1989).

Et case- studie er en forskningsstrategi for å svare på en forskningsproblemstilling, noe som også legger føringer for et studies forskningsdesign (Yin, 1981). Denne studien kan sammenlignes med en såkalt case-studie som tar utgangspunkt i matsikkerhet i Aasiaat. Styrken med case-studier er at strategien er tilrettelagt for å studere samtidfenomener hvor grensen mellom forskningsfenomenet og konteksten er uklar (ibid.). Dette er tilfellet i denne studien ettersom matsikkerhet er et samtidfenomen, i tillegg til at det ikke kan studeres separat fra konteksten siden det oppstår og påvirkes i interaksjonen mellom omkringliggende faktorer. Triangulering er også sentralt i case-studier samtidig som de gjerne legger opp til å forske på kun ett forskningsfenomen og tillater forskeren å gå i dybden på det fenomenet (ibid.).

3.2 Datainnsamling

Dette kapittelet presenterer metodene som ble anvendt under mitt to måneder lange feltarbeid i Aasiaat på Grønland. Hensikten med gjennomgangen av alle feltmetodene er å støtte opp under studiens datakvalitet (Busch, 2013). Studiens datakvalitet forbedres nemlig gjennom at andre har mulighet til å komme frem til liknende kunnskap gjennom de samme forskningsmetodene som er anvendt i studien (Kapborg og Berterö, 2001), hvilket naturligvis innebærer et behov for å presentere feltmetodene som er brukt og hvordan de er anvendt. En gjennomgang av feltmetodene gir også en indikasjon på hvordan forskeren har påvirket dataproduksjonen (Mills et al., 2006). Da jeg først kom til Grønland, kjente jeg ingen, noe jeg var forberedt på og derfor hadde telt med som jeg sov i de første dagene (se Bilde 1). Jeg kom først til Ilulissat, og tok fergen til Aasiaat neste dag. Etter noen dager var jeg så heldig å flytte inn til to helt fantastiske mennesker. De ble mine sentrale nøkkelinformanter og mine «døråpnere» til datainnsamlingen. De var veldig kunnskapsrike og satte seg fort inn i hva studien min handler om. De tipset meg

Bilde 1. Utsikt fra teltet over Jakobshavn i Ilulissat

derfor om hvor jeg burde tilbringe tid, og hvem jeg burde ta kontakt med. Den ene de tipset meg om, er en ansatt i kommunen som har en stilling som næringsvirksomhet- og turismekonsulent. Han hadde derfor en administrativ oversikt over yrkesfangstfolkene, i tillegg til at han har god kjennskap til fangstaktiviteter siden han selv er fritidsfangstmann og selv kommer fra en fangstfamilie. Han ble derfor en svært sentral informant under datainnsamlingen, men også i ettertid under skriveprosessen når jeg har lurt på noe eller har ønsket å få bekrefte noe, har han vært viktig. Han tok meg med på flere fangstturer og ga meg telefonnumrene til flere fangstfolk han tenkte jeg burde ta kontakt med. Det var gjennom denne nøkkelinformanten jeg blant annet kom i kontakt med ledelsen i den lokale fangst- og fiskerforeningen. Med en fot inne i kommunebygget, ble jeg også kjent med kommunens ansvarlige for fangst- og fiskerivirksomhet i Aasiaat. Han kunne informere meg om det formelle og reglementer knyttet til lokale fangstaktiviteter.

Det å faktisk komme i kontakt med lokalbefolkningen og fangstfolkene var svært krevende. Det var lange dager der jeg både ble oversett og avvist. Jeg skjønnte fort at jeg måtte være tålmodig og gjøre meg «fortjent» til å intervju lokale innbyggere. En nærmere refleksjon om hvordan jeg manøvrerte meg fremover i feltarbeidet er i kapittel 3.4.

Noe av det første jeg gjorde, var å benytte meg av en semistrukturert spørreundersøkelse. Da stoppet jeg folk på gata og spurte om de hadde et par minutter til meg. Spørreundersøkelsen var derfor på mange måter startskuddet i feltarbeidet og en strategi for å komme i kontakt med lokalbefolkningen. Det tok lang tid, men etter hvert som jeg ble kjent med folk, gikk datainnsamlingen naturligvis mye bedre. Jeg ble invitert hjem på besøk til folk og til utallige fangstturer hvor jeg både jaktet og hadde uformelle samtaler med yrkes- og fritidsfangstfolk.

Fordelen med feltarbeid er at det er en inngangsport til kunnskap som ellers ikke kan oppnås gjennom teoretisering, sekundærlitteratur eller andre metoder(ibid.). I løpet av feltarbeidet fikk jeg innsikt i hvordan lokalbefolkningen erfarte forskningsfenomenet. Dette er fordi jeg gikk inn i sosiale relasjoner til både mennesker og stedet, som ifølge Stevens (2001) gir et godt utgangspunkt til å få en dyp og omfattende forståelse av komplekse forskningsfenomen. Før jeg kom til feltområdet hadde jeg lest meg godt opp på litteratur på matsikkerhet og studier fra Diskobukta. Basert på den eksisterende litteraturen om matsikkerhet i Diskobukta hadde jeg en klar forestilling om at jeg skulle se på hvordan klimaendringer påvirket den lokale matsikkerheten. Underveis i feltarbeidet ble det derimot tydelig at andre faktorer var vel så avgjørende for matsikkerhetssituasjonen i Aasiaat. Det betyr at jeg endret spørsmålene mine og informantgrunnlaget mitt deretter.

Informantgrunnet i studien kan hovedsakelig deles inn i tre grupper: yrkesfangstfolk, fritidsfangstfolk og andre lokale innbyggere i Aasiaat. Lokale innbyggere som er inkludert er alminnelige matkonsumenter som har sine oppfatninger knyttet til forskningsfenomenet. Andre innbyggere som kommuneansatte og sjefen for fiskefabrikken inngår også i sistnevnte gruppe.

3.2.1 Semistrukturert spørreundersøkelse

Hensikten med spørreundersøkelsen var å få et helhetsinntrykk av hvordan lokalbefolkningen i Aasiaat berøres av matsikkerhetsfenomenet. Spørreundersøkelsen ble derfor brukt som et verktøy for å både aktualisere og problematisere matsikkerhet i denne konteksten, hvilket også danner grunnlaget for studiens relevans.

Jeg hadde forberedt spørreundersøkelsen hjemme i Norge, men da jeg kom fram til feltområdet mitt, innså jeg at den måtte endres. Gjennom feltarbeidet fikk jeg nemlig mer inngående kunnskap om forskningsfenomenet enn det jeg hadde da jeg satt hjemme i Norge. Dette innebar derfor at spørsmålene måtte justeres deretter. I løpet av feltarbeidet fant jeg for eksempel ut at det ble aktuelt å stille spørsmål om informantenes matpreferanser og tilgangen deres til grønlandsk mat, ettersom dette tilsynelatende var avgjørende for den lokale matsikkerhetssituasjonen. I tillegg var spørreundersøkelsen opprinnelig ment for husholdninger, men ettersom det ikke ble naturlig å få tilgang til husholdninger før på slutten av feltarbeidet, ble informantgruppen i spørreundersøkelsen rettet mot «tilfeldige på gata». Tilfeldige forbipasserende i gatene, på havna og på butikkene var nemlig enklere å få tilgang til. De var strengt tatt ikke helt tilfeldige, ettersom yrkesfangstfolk bevisst ikke ble inkludert i utvalget. Dette er fordi det fort ble kjent yrkesfangstfolk ikke har vanskeligheter med å få tilgang til grønlandsk mat, i tillegg til at de utgjør en liten del av den lokale befolkningen. Fangstfolkene ble heller prioritert i de kvalitative intervjuene. Spørreundersøkelsen er derfor målrettet mot lokale innbyggere som ikke har fangst som yrke med hensikt til å få et inntrykk av hvordan lokalbefolkningen berøres av matsikkerhetsfenomenet. Utvalget er derfor ikke representativt for befolkningen i Aasiaat ettersom det ikke inkluderer alle samfunnsgruppene, i tillegg til at den har for få informanter til å si noe generelt om lokalbefolkningen.

Utvalget i spørreundersøkelsen består av 31 kvinner og 30 menn mellom 18 og 70 år, alle etnisk grønlandske. Yrkesfangstfolk ble ikke inkludert i spørreundersøkelsen. Informantene fra spørreundersøkelsen blir representert med bokstaven B foran informantnummeret i videre i studien, noe som henviser til vedlegg B.

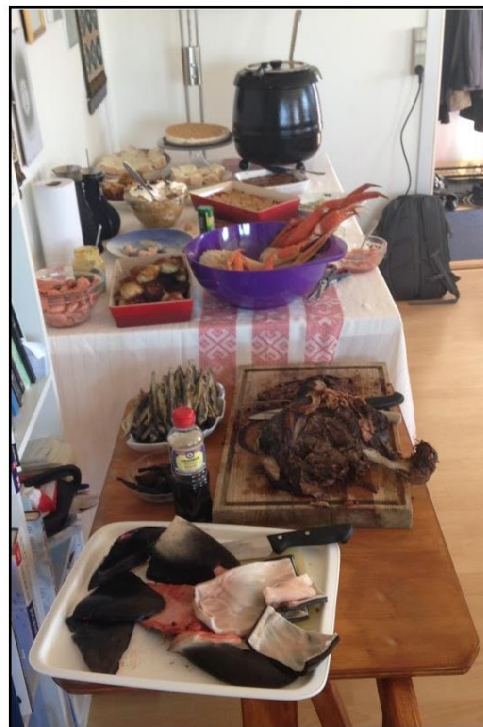
Spørreundersøkelsen er semistrukturert i form av at den har to lukkede og to åpne spørsmål. Det første lukkede spørsmålet spør om hvilke matvarer informantene foretrekker: grønlandske, importerte eller begge deler. Den andre lukkede spørsmålet spør informantene om hvilke matvarer de hovedsakelig konsumerer med de samme svaralternativene. Svarene på disse to spørsmålene er kvantifisert og brukt til å illustrere sammenhengen mellom matpreferanser og matkonsum. Det skal påpekes at jeg ikke har foretatt noen observasjoner inni hushold som bekrefter om informantenes svar stemmer overens med det faktiske matkonsumet, men andre feltmetoder, som observasjoner på *Brøttet* og intervjuer med fangstfolk tyder på at informantenes svar stemmer.

De åpne spørsmålene er oppfølgingsspørsmål. Det første spør om årsaken til informantenes matpreferanser mens det andre spørsmålet er rettet til de som sa at de ikke konsumerer matvarer de foretrekker, og spør derfor om årsaken til dette. Spørsmålene er åpne i den grad at informantene ikke fikk noen svaralternativer og var frie til å svare det de selv ville. De avgitte svarene ble senere analysert og inndelt i tematiske kategorier slik at jeg deretter kunne kvantifisere dem (se kapittel 3.3). I følge Clifford et al. (2016) kan det være problematisk å kvantifisere åpne spørsmål, men etter min mening fikk jeg klare og korte svar, noe som gjorde det relativt greit å kategorisere dem tematisk. Samtidig er det nødvendig å problematisere hvorfor jeg har kategorisert dem som jeg har, hvilket drøftes i kapittel 3.3 og 3.4. Årsaken til at jeg tillot åpne spørsmål var fordi jeg ønsket at informanten skulle føle seg frie til inkludere det de selv følte var relevant å svare. Det er også fordi det ikke er sikkert at jeg hadde klart å utvikle passende svaralternativer som informantene kunne identifisert seg med.

3.2.2 Observasjon og deltakende observasjon

Bokstavelig talt refererer observasjon til *å se*, men det handler vel så mye om å lukte, føle og høre (Hay, 2010). Et eksempel på dette var da en fisker sa at jeg måtte bli med ham på fisketur framfor å intervju ham på land slik at jeg kunne få bedre svar på det jeg lurte på: «Så får du selv kjenne hvordan det er på kropp og sjel». Observasjon handler om at forskeren målrettet observerer forskningsfenomenet i dets naturlige kontekst gjennom egne erfaringer i håp om å få en bedre kontekstuell forståelse av forskningsfenomenet (ibid.). Observasjon gjør det derfor mulig for forskeren å bli eksponert for inntrykk som en ikke kan få gjennom andre tilnærminger. I mitt tilfelle fikk jeg føle på det lokale været og havet, «lukte» etter sel på jakt og lytte til fangstfolkenes jakthistorier. På fangstturene fikk jeg også inntrykk av hvordan fangstmennene kommuniserte over radio og organiserte seg for å fange en hval. Dette innebar at jeg fikk kjenne på en «stemning» ute på havet som ikke ble formidlet i intervjuene, hvilket samsvarer med

behovet for metodetriangulering hvor ulike tilnærminger komplementerer hverandre. Som nevnt påpeker Watson og Till (2010) at det kan oppstå misforståelser og at det kan være et gap mellom hva informanter sier og hva de faktisk gjør, og dermed kan observasjon utjevne potensielle skjevheter. Som et eksempel fortalte informanter meg at de hadde sterke preferanser for grønlandsk mat, men at det var vanskelig å få tilgang til det. Gjennom observasjon og personlig erfaring kunne jeg bekrefte utsagnene deres. Jeg fikk blant annet intervju fangstfolk og høre om fangstprioriteringene deres. Jeg fikk også observere hvor fort sel- og hvalkjøtt ble utsolgt på *Brættet*. *Brættet* er det lokale utendørsmarkedet hvor fangstfolk selger fangsten sin, hvilket blir nærmere utdypet i kapittel 4.3. I tillegg fikk jeg selv erfare hvor

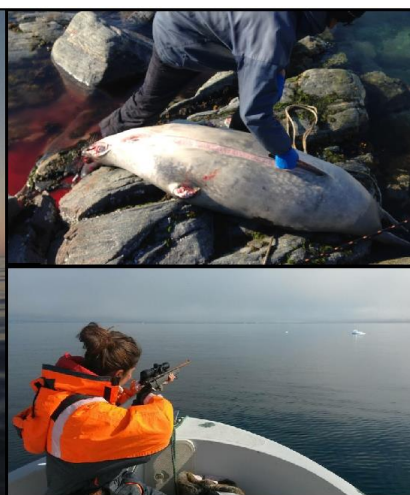
Bilde 2. *Kaffe-mik* med sel, krabber, nisehale og *mattak*

vanskelig det kan være å få tak i grønlandsk mat. Jeg skulle nemlig arrangere 25-årsdagen min mens jeg var i Aasiaat, og da inviterte jeg lokale bekjente til *kaffe-mik*. *Kaffe-mik* er et grønlandsk sosialt arrangement i forbindelse med større merkedager hvor gjestene forventer å få servert tradisjonell grønlandsk mat. Som student hadde jeg ikke råd til grønlandsk mat og fikk rett og slett kjenne på presset om å skaffe et variert utvalg av grønlandske matvarer. Jeg måtte da fange det selv og satse på at noen likte meg godt nok til at de ville gi mat til meg. Bilde 1. er tatt i 25-årsdagen min. Nisehalen er nederst på bildet er en delikatesse, og denne fikk jeg av den ene nøkkelinformanten min. I tillegg fikk jeg blant annet *mattak* (hvalspekk), krabber, reinsdyrlår og reker. Ellers bidro jeg selv til å fange sel, torsk og lodde.

Nyansen mellom deltakende observasjon og observasjon var ikke alltid like klar, men deltakende observasjon handler i større grad om at forskeren utvikler en dypere innsikt om forskningsfenomenet sammen med informantene sine (Watson og Till, 2010). Ettersom jeg var helt ny i Aasiaat hadde jeg ikke noe nettverk i starten, og jeg var derfor kun en observatør. Men etter hvert som jeg ble kjent med flere fikk jeg delta i lokalbefolkningens hverdagsaktiviteter knyttet til fangst, mattilberedning og konsum av grønlandsk mat i fellesskap.

Bilde 3. På seljakt

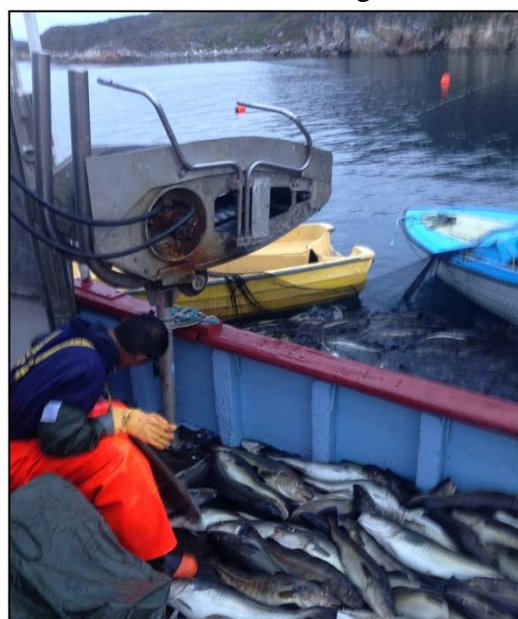

Bilde 4. Selen sløyes på en holme

Bilde 5. Jeg øver meg på å bli en dyktig jeger

Målet med deltakende observasjon er å tilnærme seg lokale tankemåter om verden (Hay, 2010). Min erfaring med det lokale uttrykket *sida* er et eksempel på dette. Jeg ble fortalt at ordet *sida* er et begrep som omfatter både vær- og sinnstilstand. Vær- og sinnstilstand henger altså sammen på den måten at vær påvirker grønlenderes sinnsstemning, og dermed handlingene og tankemåtene deres. Lokalbefolkningen forklarte at det derfor er vanskelig å avtale et møtetidspunkt med fangstfolk, og kanskje grønlendere generelt, fordi de blir «styrt av været». Dette preget datainnsamlingen min i stor grad ettersom det nærmest var umulig å avklare et klart tidspunkt for intervjuer med fangstfolk fordi de som regel svarte at de måtte se an på været om de hadde tid til å møte meg eller ikke. Hvis været er bra er de nemlig ute til havs. Når det gjaldt fangstturer, eller deltakende observasjon for min del, risikerte jeg å få et forvarsel på fem minutter. Jeg gikk derfor alltid med en sekk på ryggen med varme klær og en matpakke i tilfelle været *plutselig* skulle legge til rette for en fangsttur.

Bilde 6. Båten full av torsk etter en 17 timers fangsttur

Et annet eksempel på å få tilgang til lokale tenkemåter var da jeg fikk innblikk i lokale oppfatninger om måltider. Jeg reagerte på at fangstfolkene knapt spiste noe i løpet av fangstturene. De spiste kanskje et par kjeks og cola mens jeg hadde tatt opp matpakken min med brødsriver minst to ganger i løpet av en ti timers lang jaktur. Da fortalte de meg at de

hadde spist et stort måltid med kjøtt fra havpattedyr før de dro på fangst, at de derfor holdt seg mette i mange timer. De fortalte at grønlendere var vant til å spise store og få måltider framfor mange mindre. Denne kunnskapen hadde jeg kanskje ikke fått innblikk i gjennom intervjuer alene ettersom jeg ikke hadde nok kunnskap til å i det hele tatt spørre om dette. Det måtte erfares.

For meg var deltakende observasjon en inngangsport for å få en kontekstuell og helhetlig forståelse av matvaresikkerhetsfenomenet. Gjennom observasjon fikk jeg oppleve flere av de sosiale, klimatiske og økonomiske faktorene som er forankret i den lokale matsikkerhetssituasjonen.

3.2.3 Intervju og feltsamtaler

I kvalitative studier utvelges informanter som anses å være relevante for studiens forskningsformål, hvilket vil si en strategisk og systematisk vurdering av hvilke informanter som skal inkluderes (Grønmo, 2014). I begynnelsen var jeg mest interessert i å intervjuer yrkesfangstfolk. Jeg ønsket å intervjuer yrkesfangstfolkene fordi de kunne komplementere funnene fra spørreundersøkelsen siden de er sentrale bindeledd mellom lokale matvarer og lokale matkonsumenter i Aasiaat. Etter hvert innså jeg at det var minst like relevant å intervjuer fritidsfangstfolk som yrkesfangstfolk ettersom de også påvirker tilgjengeligheten av lokale matvarer. Jeg intervjuet også flere lokale som verken er yrkes- eller fritidsfangstfolk for å generelt høre om deres erfaringer knyttet til forskningsfenomenet. Jeg hadde derfor ikke noe mål om at informantgrunnet skulle være representativt, men å få et innblikk i lokale innbyggere sine erfaringer. Jeg gjennomførte intervjuer og samtaler med til sammen 40 informanter. Disse er markert med bokstaven A foran informantnummeret (se vedlegg A).

Som tidligere nevnt fikk jeg kontakt med flere informanter gjennom nøkkelinformantene mine. Etter intervjuene spurte jeg også informantene om de kunne tipse meg om andre informanter jeg burde snakke med. Jeg brukte derfor *snowballing* som utvalgsmetode for å få tak i informanter. Snowballing fungerer på den måten at man får tilgang til nye informanter ved å spørre informanter man allerede har om de kan anbefale andre informanter som befinner seg i samme situasjon, eller som kan være til interesse for studien (Hay, 2010). Etter hvert kom jeg i kontakt med flere informanter i forskjellige selskap og besøk jeg var med i.

I begynnelsen av feltperioden erfarte jeg at det var enklere å gjennomføre uformelle samtaler framfor intervjuer. Det virket nemlig som informantene ble stresset hvis jeg ba dem om å få et intervju med dem. Dette løste seg etter hvert da informantene ble tryggere både på meg og

forskningsprosjektet mitt. Intervjuene i denne studien er hovedsakelig ustrukturerte noe som vil si at informantenes historier og oppfatninger er i fokus, og spørsmålene formes ut i fra informantenes respons og ikke ut i fra en intervjuguide (Hay, 2010). De aller første intervjuene mine hadde en semistrukturert form som vil si at jeg fulgte en intervjuguide med tema jeg skulle innom i tillegg til noen ferdigformulerte spørsmål (ibid.). Men etter hvert som jeg ble tryggere på forskningstemaet mitt, gikk intervjuene mine inn i en ustrukturert form hvor jeg så for meg at intervjuet var en prosess der jeg skulle «starte maskineriet». Derfor begynte jeg ofte med å forklare forskningsprosjektet nøye, og referere til hva andre informanter hadde fortalt meg, og deretter var samtalen som regel godt i gang. Jeg kunne starte et intervju med å stille et helt dagligdags spørsmål som «Har du vært ute på fangst i dag? Gikk det bra, eller gjorde tåken det vanskelig for deg?». Jeg foretrakk denne formen for ustrukturert intervju ettersom rollen min ble mindre fremtredende, og der informantens fortelling var i fokus. Jeg tilpasset spørsmålene ut i fra informantenes respons, noe som forhåpentligvis bidro til at informantene følte seg frie til å svare og inkludere det de ville. Jeg tok sjelden opp intervjuene, spesielt fordi jeg ønsket at det skulle føles som en mer naturlig samtale mellom meg og informantene. I tillegg lot det seg ikke gjøre fordi mange av intervjuene mine var spontane og foregikk i ulike omgivelser, som ute på fangst hvor bråket fra båtmotoren var for høy.

3.2.4 Tilleggsmetoder

Notater som forskeren tar under feltarbeidet kan være nyttige for å lage rike deskriptive beskrivelser av hverdagslige og sosiale rutiner som har oppstått under feltarbeidet (Watson og Till, 2010). Jeg skrev i feltdagboken min omtrent hver kveld. Her skrev jeg ukritisk ned alle inntrykk, utfordringer, forhåpninger og fremgangsmåter som jeg tenkte var relevante for prosjektet mitt. Feltdagboken min har vært veldig nyttig for å reflektere over funnene mine, samtidig som den gir et innblikk i hvordan jeg ofte ubevisst posisjonerte meg i felt, hvilket blir diskutert nærmere i kapittel 2.5.

3. 3 Analysering av datamaterialet

Når datainnsamlingen er ferdig, må dataene analyseres (Busch, 2013). Hensikten med dette delkapittelet er å gi en innsikt i analyseprosessen. MacKian (2010) hevder at det er en vesentlig forskjell på tolkning og analyse. Tolkning refererer til den dypere fortolkningsprosessen av kunnskapsprosessen mens analysering refererer til koding og kategorisering for å finne den «røde tråden» i selve datamaterialet (ibid.). Koding er et analytisk verktøy for å finne kjerne kategorier i datamaterialet (Mills et al., 2006). Kodene kan enten være åpne eller være

knyttet til teoretiske begreper (ibid.). Kategorier kan forstås som større tematiske containere som omfatter flere relaterte koder (ibid.).

Ettersom studien bygger på en konstruktiv tilnærming, er det viktig å understreke at analysen og kategoriseringen i stor grad er påvirket av fortolkningen min. MacKian (2010) hevder at forskere har blitt flinkere til å reflektere over hvordan egne erfaringer og bakgrunn påvirker fortolkningsprosessen, men ikke like mye når det kommer til analyseprosessen. Strauss og Corbin (1998) hevder at mye av analyseringsprosessen er opp til hver enkelt sin magesfølelse (i Mills et al., 2006 s. 30). Forskeren velger derfor ut kategorier og koder som hen selv mener er fremtredende i datamaterialet (ibid.). Dette betyr at andre fra blant annet andre fagområder gjerne vil kategorisere funnene annerledes enn det jeg har gjort. Det kan også bety at informantene mine ikke vil identifisere utsagnene sine med de kategoriene jeg har utarbeidet og sortert sitatene deres til. Det ideelle hadde derfor vært å få tid til å etterprøve de utarbeidede kategoriene mine, og ikke minst funnene mine.

I denne studien er det teoretiske rammeverket tett utviklet med mine empiriske funn. Det vil si at jeg har valgt ut teoretiske prinsipper og begreper som jeg mener reflekterer mine empiriske funn. Slike teoretiske rammeverk er på lik linje med datamaterialet påvirket av forskerens fortolkning (Mills et al., 2006). Det er fordi empiriske funn er analysert, og dermed påvirket av forskerens fortolkningsevne (ibid.). Samtidig påvirker det teoretiske rammeverket hvordan jeg analyserer og forstår datamaterialet mitt. Derfor kan utarbeidningen av studiens teoretiske rammeverk og analysen av datamaterialet beskrives som en gjensidig prosess.

I denne studien ble innholdet i intervjuene, feltsamtalene og spørreundersøkelsen kodet og kategorisert til tematiske kategorier. Jeg begynte med å kode intervjuene mine ved å notere stikkord som gjentok seg i marginen. Stikkordene var for eksempel «vær», «vind», «havstrømmer», «overgang», «kvoter». Ut fra hvor hyppig disse kodene ble nevnt laget jeg større tematiske kategorier som omfattet flere av kodene. Det endte med at jeg sorterte materialet i fire hovedkategorier som jeg mener omfavner essensen til flere koder. Hovedkategoriene som er utformet er 1) matpreferanser og matkonsum, 2) klimatiske faktorer, 3) økonomiske faktorer, og 4) politiske faktorer, noe som kan gjenspeiles i oppgavens struktur. Etter utformingen av kategoriene sorterte jeg passende sitater til dem. Som et eksempel sorterte jeg sitatet «Været er ikke som før. Vi kan ikke lenger forutse været» til kategorien klimatiske faktorer, og «Vi går mer over til å bli et fiskesamfunn fordi det tjener man bedre på» til kategorien økonomiske faktorer.

I spørreundersøkelsen kvantifiserte jeg de to lukkede spørsmålene om hvilke matpreferanser informantene har og hvilke matvarer de konsumerer. Dette ga meg et inntrykk av om hvorvidt informantene oppfyller matpreferansene sine. Etter at spørreundersøkelsen var gjennomført kodet og kategoriserte jeg svarene på de to åpne spørsmålene. Når det gjelder det første åpne spørsmålet om årsaken til matpreferansene, valgte jeg å kode og kategorisere svarene til informantene som sa de foretrakk grønlandsk mat. Det er fordi studien har valgt å se nærmere på akkurat denne gruppen ettersom det ser ut til å være avgjørende for det lokale matsikkerhetsfenomenet. I tillegg utgjør disse informantene et klart flertall i spørreundersøkelsen mens det er svært få som sier de foretrekker importerte matvarer eller at de ikke har noen spesielle preferanser.

Svarene på hvorfor informantene foretrekker grønlandsk mat ble kodet og kategoriseringen ut ifra svarene deres i tillegg til teoretiske begreper i og mine egne vurderinger. Kodene og de ulike svarene ble til slutt sortert til fem kategorier: *a) identitet og kultur*, *b) helse*, *c) smak*, *d) naturlig*, og *e) uten svar*. Som et eksempel ble svaret: «Jeg foretrekker sel og hvalkjøtt fordi jeg er grønlander» sortert til kategori *a) identitet og kultur*.

De informantene som ikke ser ut til å oppfylle matpreferansene sine ble spurt om hvorfor. På lik linje med forrige åpne spørsmål ble årsakene kategorisert. Svarene på dette spørsmålet var forholdsvis greie å kategorisere ettersom de var korte og konkrete. Det ble utformet tre kategorier: *a) pris*, *b) fysisk tilgang* *c) anvendelighet*. Førstnevnte kategori er knyttet til at grønlandske matvarer er beskrevet som for dyre, den midterste er knyttet til hvor vanskelig det er å få tilgang til det på *Brøttet* eller gjennom sosiale nettverk mens sistnevnte er knyttet til praktikaliteter om hvorvidt det er tungvint å tilberede eller spise grønlandsk mat. Som et eksempel ble svaret: «Det er for dyrt. Jeg har lav inntekt så jeg har ikke råd» sortert til kategori *a) pris* og «Det er aldri kjøtt på *Brøttet*» til kategori *b) fysisk tilgang*.

Etter at spørreundersøkelsen var kodet og kategorisert ble det gjennomført korrelasjonsanalyser i SPSS for å se om det støttet opp mot min individuelle analysering av datamaterialet. Det ble kjørt en korrelasjonsanalyse på forholdet mellom matpreferanser og matkonsum, og en korrelasjonsanalyse på forholdet mellom de som ikke oppfyller matpreferansene sine og årsakene til hvorfor de ikke gjør det.

3.4 Datakvalitet

Dette kapittelet er en refleksjon over studiens datakvalitet, noe som er en nødvendig avslutning i et hvert metodekapittel (Busch, 2013). For at en studie skal defineres som forskningsbasert

kunnskap, må den vise til sterk datakvalitet. For å oppå dette må en studie etterstrebe tre prinsipper: troverdighet, gyldighet og overførbarhet (Grønmo, 2004.). Disse prinsippene er utfordrende å møte innenfor kvalitative studier ettersom kunnskapsproduksjonen har et fortolkningsbasert utgangspunkt (ibid.). Mullings (1999) argumenterer likevel for at det er mulig å oppnå høy datakvalitet selv i fortolkningsbaserte studier. Dette oppnås gjennom grundig *refleksivitet*, hvilket innebærer at forskeren reflekterer over sin egen påvirkning på studiets pålitelighet, gyldighet og overførbarhet. Hittil har kapittelet presentert feltmetodene i tillegg til hvordan jeg har påvirket analysen og utarbeidingen av teoretisk rammeverk med hensikt til å forsterke studiens datakvalitet. Dette delkapittelet er hovedsakelig en refleksjon knyttet til innsamlingsprosessen av primærdata siden felt og direkte innsamling av data står sentralt i geografidisiplinen (Stevens, 2001).

Troverdighet innebærer hvorvidt man kan stole på at datamaterialet er sannsynlig eller korrekt (Kapborg og Berterö, 2001). I denne studien er dette knyttet til min evne til å forstå forskningsfenomenet gjennom observasjoner og informantenes fortellinger, noe som kan problematiseres ettersom all informasjon filtreres gjennom min fortolkning. Troverdighet handler også om det er sannsynlig å tro at informantene forteller meg sannheten. Ulike forhold og omstendigheter kan påvirke hva informantene velger å fortelle meg, noe som vil bli diskutert i neste delkapittel. Troverdigheten aktualiserer derfor det epistemologiske spørsmålet, nemlig om hvorvidt jeg kan produsere kunnskap når informasjonen fortolkes av meg i tillegg til at jeg ikke vet om informantene forteller meg sannheten.

Prinsippet om *gyldighet* viser til datamaterialets relevans til å belyse problemstillingene (Grønmo, 2004). Datamaterialet kan ha høy gyldighet i forhold til en problemstilling, men lav i forhold til en annen. Kapborg og Berterö (2001) presenterer to former for gyldighet som forbedrer datakvalitet, intern og ekstern gyldighet. *Intern* gyldighet er når informantenes uttrykte virkelighet gjenspeiles gjennom direkte sitater i studien (ibid.). Jeg vil påstå at informanters sitater er representert i stor grad i denne studien, noe som derfor styrker den interne gyldigheten. Jeg har inkludert mange sitater fra flere informanter. Det er likevel viktig å påpeke at sitater brukes for å bekrefte poengene mine underveis, hvilket kan bety at sitater blir tatt ut av sin sammenheng. Da er det en løsning å inkludere lengre sitater, slik at leseren selv kan bedømme om sitatene bekrefter poengene mine (ibid.). Dette har jeg gjort i enkelte tilfeller, men jeg har hovedsakelig flere mindre sitater. Grunnen til dette er fordi jeg ofte fikk korte svar, i tillegg til at jeg ønsker å inkludere et større antall informanter i studien.

Ekstern validitet i kvalitative studier knyttes opp mot prinsippet om *overførbarhet* (ibid.). Begrepet overførbarhet handler om hvorvidt dataproduksjonen og dataresultatet kan overføres til andre kontekster eller situasjoner (Busch, 2013). Dette innebærer derfor at forskeren må gjøre grundig rede for feltmetodene hen benyttet for å komme frem til resultatene, i tillegg til at forskeren påpeker hvordan fortolkningsprosess kan ha påvirket dataproduksjonen (Mullings, 1999). Prinsippet om overførbarhet bygger derfor på prinsippene om pålitelighet og gyldighet, ettersom det er avhengig av om man kan stole på og anta at hele dataproduksjonen er korrekt og relevant. Overførbarhet er derimot vanskeligere å gjennomføre i kvalitative studier enn i kvantitative ettersom kvalitative studier presenterer en spesifikk situasjon eller sted gjennom forskerens egne formidlinger (Guba og Lincoln, 1985, i Gobo, 2008, s. 198). Prinsippet om overførbarhet har oftest blitt assosiert med generaliseringer, som igjen best kan oppnås gjennom kvantitative representative utvalg (Gobo, 2008). Gobo (2008) argumenterer likevel for at man kan gjøre generaliseringer innen kvalitative studier. Forskjellen er bare at disse generaliseringene er såkalte *analytiske generaliseringer* som bygger på at studien grundig forklarer forskningsfenomenet og dets karaktertrekk: [...]identifying causal or essential relations among particular categories, whose character is defined by those relations, so that it is inferred that all instances of those categories are involved in the specified type of relation (Gobo, 2008, s. 195). For at man skal kunne generalisere og dermed overføre innen kvalitative studier, må forskeren derfor grundig forklare forskningsfenomenet og konteksten, slik at leseren selv kan avgjøre om disse resultatene kan generaliseres og overføres til en annen kontekst, hvilket er hensikten med kapittel 4, 5 og 6 i denne studien (Kapborg og Berterö, 2001). Forskeren må også gjøre grundig rede for metodene sine (jf. kapittel 3.2) og hvordan hen har påvirket dataproduksjonen hvilket blir gjort i påfølgende kapittel.

3. 4. 1 Refleksjoner knyttet til datainnsamling i felt

Som nevnt påpeker Mullings (1999) for at man oppnår datakvalitet i form av troverdighet og gyldighet gjennom refleksivitet. Mullings (1999) skiller mellom «innovervendt» og «utovervendt» refleksivitet. *Innovervendt* refleksivitet er knyttet til begrepet «*posisjonalitet*» som kan ses i sammenheng med Haraway sitt begrep «map of consciousness», som ble introdusert tidligere i dette kapitlet. *Posisjonalitet* kan dermed forstås som en persons sammensetning av kjønn, rase, klasse, nasjonalitet, utdanning og andre identitetsmarkører (Mullings, 1999). Slike identitetsmarkørene kan være både synlige og ikke- synlige, og har betydning for hvordan informanter opplever forskeren under datainnsamlingen, og dermed hvilken informasjon forskeren får tilgang til (Carling et al., 2013). *Innovervendt* refleksivitet er

også knyttet til forskerens evne til å reflektere over hvordan posisjonaliteten hans eller hennes påvirker fortolkningen av forskningsfenomenet (ibid.).

Mullings (1999) hevder at posisjonalitet er dynamisk ettersom det påvirkes og utvikles i *tid* og *rom*. Posisjonalitet er også dynamisk på den måten at den påvirkes og oppfattes ulikt i møtet med andre posisjonaliteter (ibid.). Dette betyr at forskerens posisjonalitet varierer ut fra hvem hen samhandler med og hvor. *Utovervendt* refleksivitet er knyttet nettopp til denne problemstillingen ettersom det handler om å reflektere over hvordan kontekstuelle omstendigheter påvirker forskerens posisjonalitet og dermed kunnskapsproduksjonen (ibid.). Under feltarbeidet mitt varierte posisjonaliteten min tydelig avhengig av hvor jeg var og hvem jeg samhandlet med. Da jeg var ute på fangst og datt i sjøen, var jeg for eksempel en amatør mens under intervjuene på land var jeg kanskje posisjonert som en mer profesjonell representant fra universitetet i Bergen.

Collins (1986) argumenterer for at forskeren må tilnærme seg en insidertposisjon hos informantene ettersom det gir gode forutsetninger for å få innsikt i informantenes erfaringer og forståelse av forskningsfenomenet. En forsker med outsiderposisjon har ikke et like godt tillitsforhold til informantene og vil dermed ha et dårligere utgangspunkt for dyp innsikt i forskningsfenomenet (ibid.). Mullings (1999) hevder derimot at det ikke går an å fryse insider- og outsiderskillet ettersom forskerens posisjon avhenger av hvordan informantene opplever forskerens posisjonalitet, som tross alt avhenger av det dynamiske sosiale møtet i rom og tid. Forskeren kan derfor oppleve å være både insider og outsider i løpet av datainnsamlingen. Som en løsning kan forskeren lage «positional spaces» for å oppnå et tillitsforhold med informantene sine (ibid.). Det betyr at forskeren benytter og aktiverer bestemte identitetsmarkører, i tillegg til rom og tid i håp om å oppnå tillit hos informantene sine. Dette betyr at forskeren kan benytte fysiske omgivelser for å aktivere en bestemt identitetsmarkør hos seg selv. Som et eksempel aktiverte jeg identitetsmarkøren min som norsk da jeg gikk ned til fangstfolkene på havna. Her spilte jeg på norsk sel- og hvalfangsthistorie blant fangstfolkene for å avkrefte eventuelle mistanker om at jeg var imot sel- og hvalfangst noe som ville vært problematisk for å inngå et tillitsforhold med dem.

Målet med å inngå et tillitsforhold med informantene er ikke kun for å få en god innsikt i informantenes erfaringer, det er også for å utjevne eventuelle maktforhold mellom forsker og informanter. Sidaway (1992) problematiserer at det kan være en ujevn maktrelasjon mellom forskerens og informantens posisjonalitet, noe som kan påvirke forskerens tilgang til informasjon. «Positional spaces» kan derfor brukes som et verktøy for å utjevne eventuelle

maktforhold. Forskeren kan da møte informanten på steder hvor forskerens posisjonalt er mindre dominerende og hvor først og fremst informanten føler seg hjemme og avslappet. Intervjuene mine ble blant annet lagt til fangstfolkene båter og i lokalet til Fangst- og fiskeriforeningen. Hensikten var at fangstfolkene da kunne få en følelse av at det var de som inviterte meg til *sitt* sted der de kunne vise, fortelle og lære meg om fangststyrket og deres erfaringer. Dette var med på å tone ned utspørter- og forskerrollen slik at det potensielle maktforholdet ble mindre fremtredende. Ved å benytte seg av «positional spaces» kan forskeren aktivere markøren «venn» eller «gjest» framfor markøren «forsker». Dette kan tross alt problematiseres ettersom «positional spaces» innebære at forskeren inngår i rolledilemmaer hvor hen aktiverer noen markører med noen informanter, og andre markører sammen med andre for å oppnå best tilgang til kunnskap (Mullings, 1999). Dette må forskeren reflektere over ettersom det kan være at informantene ikke er like klare over at forskeren benytter seg av identitetsmarkører og fysiske omgivelser for å oppnå tillit (ibid.). Under feltarbeidet mitt opplevde jeg å aktivere og innta ulike posisjoner. Noen posisjoner inntok jeg bevisst mens andre posisjoner ble jeg tillagt av lokale innbyggere i Aasiaat. Aase og Fossåskaret (2014) argumenterer for at forskeren må bryte ut av rolleforventninger om hen har blitt tildelt en rolle som hindrer ham eller henne i å oppnå best mulig kunnskapsproduksjon. Jeg måtte av og til velge å bryte ut av enkelte posisjoner ettersom rolleforventningene til den bestemte posisjonen ikke passet forskningsformålet mitt. Det var vanskelig å reflektere over hvilke posisjoner jeg inntok underveis i feltarbeidet, og det er først i ettertid, når jeg blant annet har lest i feltdagboken min, at jeg ser hvordan posisjonaltiteten min og rolleforventningene til meg har utviklet seg.

I starten av feltarbeidet mitt opplevde jeg at spesielt de synlige markørene mine som nasjonalitet, kjønn og alder og for eksempel måten jeg gikk kledd påvirket hvordan informantene opplevde meg. Jeg ble oppfattet som en turist tidlig i feltperioden. Jeg ble derfor tilbudt en gratis hvalsafari, men jeg takket høflig nei i håp om å bryte ut av turistrollen og heller påpeke at jeg var interessert i lokalbefolkningens helt hverdagslige aktiviteter.

I løpet av de første dagene i Grønland brukte jeg Facebook for å finne en plass å bo, og jeg fikk bo hos en alenefar og hans tre år gamle sønn. Allerede første dag forstod jeg at jeg hadde fått tildelt posisjonen som passepike, kanskje på grunn av mine synlige markører som kjønn og alder. De første dagene ble derfor lagt til at jeg måtte passe ungen hans mens han var på jobb. Jeg måtte bryte ut av denne posisjonen ettersom det hindret fleksibiliteten min under datainnsamlingen. Derfor aktiverte jeg rollen min som «masterstudent», og fortalte at jeg dessverre ikke kunne sitte hjemme og passe barnet hans og måtte gjøre mitt eget arbeid. Etter

et par dager fant jeg en ny plass å bo. Eller rettere sagt var det noen som fant meg. Aasiaat er en liten by, og ryktene sprer seg fort, og det var et annet hushold som gjerne ønsket å ha en «forsker» hos seg.

Jeg flyttet inn i det jeg vil karakterisere som et dansk hushold. Her bodde det en etnisk dansk kvinne og hennes etnisk grønlandske nevø som har studert og bodd i Danmark. Kvinnen har bodd i Grønland hele sitt voksne liv, og er godt kjent med den grønlandske kulturen og språket. Posisjonen min som skandinaver og “Game of Thrones”-entusiast passet godt i dette husholdet, og vi kom godt overens med det samme. De fortalte at de elsket grønlandsk mat, men at de konsumerte det i liten grad fordi de verken hadde båt eller et tilstrekkelig nettverk hvor de kunne få grønlandsk mat. Den danske kvinnen fortalte at det var vanskelig å bli inkludert og akseptert blant grønlandere, noe som kunne være årsaken til at hun ikke ble inkludert i sosiale delingsnettverk i like stor grad som andre grønlandere. Flere dansker jeg snakket med uttrykte også at det var vanskelig å bli akseptert blant grønlandere. Uten å gå inn i detalj kan jeg bekrefte at jeg observerte «spenninger» mellom etniske grønlandere og etniske dansker. Noen grønlandere kunne uttrykke misnøye om at flertallet som inngikk sentrale yrkesposisjoner, både kommunalt og statlig, var dansker. Disse ytre identitetspolitiske omgivelsene var med på å påvirke datainnsamlingen min. Jeg gikk tidlig inn i en insiderposisjon i husholdet mitt, og det ble verdsatt at jeg tilbrakte kveldene mine sammen med dem. Samtidig som jeg inngikk i insiderposisjonen i husholdet, fraskrev jeg meg en tilnærmet insiderposisjon blant den etnisk grønlandske lokalbefolkningen. Aasiaat er en liten by, og det ble fort kjent at jeg bodde hos «danskene». Jeg ble derfor en klar outsider blant den etniske grønlandske lokalbefolkningen og det var derfor vanskelig å komme i kontakt med både fangstfolkene og lokale innbyggere. I ettertid fikk jeg vite at fangstfolkene hadde vært nervøse for å snakke med meg fordi jeg ikke snakket grønlandsk og fordi jeg kunne være en som var skeptisk til fangstkulturen deres.

Jeg arbeidet derfor for at den etnisk grønlandske lokalbefolkningen skulle bli kjent med de andre markørene mine som at jeg kom fra universitetet i Bergen og at jeg var interessert i tilgangen deres til lokale matprodukter, og hva som eventuelt var problematisk for de lokale fangstaktivitetene. Fangstfolkene begynte å legge merke til at jeg hang på havna og ved *Brættet* flere timer hver eneste dag. De viste likevel liten interesse for å snakke med meg. Jeg uttrykte frustrasjonen min til en dansk fisker som fortalte meg at: «De sier kanskje ikke noe til deg nå mens du er på land, men om du er ute til havs så skal du se at de vil prate med deg».

En dag var jeg heldig og fikk bli med en pensjonert fangstmann på båttur. Dessverre fikk vi motorstopp like utenfor havna. Det hele endte med at jeg måtte ro i to timer tilbake til Aasiaat.

Dette var hell i uhell fordi det viste seg at dette ble en slags inngangsport til fangstfolkene. Da jeg kom på land hadde flere fangstfolk observert meg ro, og de lo og vinket meg bort til seg. Siden da løsnet egentlig det meste og jeg ble kjent med flere fangstfolk. Jeg fikk etter hvert bli med på flere fangstturer, og den danske fiskeren fikk rett. Ute på havet møtte jeg flere fangstfolk som ville slå av en prat med meg, de samme som tidligere ikke hadde hatt lyst til å snakke med meg på land. Etter hvert som jeg fikk være med på flere fangstturer hadde flere fangstfolk observert meg til havs, og de turte og ønsket derfor å snakke med meg når vi var på land, noe som var en fordel i intervjusammenheng. Dette bekrefter Mullings (1999) sitt argument om at kontekstuelle omgivelser påvirker datainnsamlingen og tilgang til kunnskap. Posisjonen min som forsker var mindre fremtredende og mindre truende da jeg var ute til havs og løsnet flere bomskudd da jeg siktet på selene. Etter hvert som jeg omgikk fangstfolkene mye mer opplevde jeg at posisjonen min som en forsker og dansker ble erstattet med en nordmann som alltid ville være med på jakt. Da feltarbeidet gikk mot slutten ble jeg kalt «Piniartok», som er det grønlandske ordet for jeger. Jeg så dette som et tegn på at jeg hadde oppnådd å få et tillitsforhold til fangstfolkene og den etniske befolkningen. Jeg fikk etterhvert bedre innblikk i forskningsfenomenet både gjennom deltakende observasjon og lange intervjuer. Selv om jeg føler at jeg inngikk i tillitsforhold betyr ikke det at jeg kan være helt sikker på om informantene fortalte meg sannheten. Flere fangstfolk uttrykte stor misnøye til kvotesystemet og mente det var basert på ti år gamle data. Slike påstander har jeg ikke alltid fått dobbeltsjekke.

I tillegg må jeg reflektere over at informanter kan ha utelukket å fortelle meg ting. Kindon og Elwood (2009) påpeker at i gruppeintervju må forskeren reflektere over stillhet, enigheter, uenigheter mellom informantene i tillegg til hvem som er presentert og ikke. I noen gruppeintervjuer erfarte jeg at noen tok ordet mer aktivt enn andre mens andre forble stille. For meg var det vanskelig å få et innblikk i hvorfor, men jeg forsøkte heller å få en prat med de samme informantene som hadde deltatt i gruppeintervjuene i etterkant for å se om de fortalte meg noe annet når de var alene sammen med meg. Ellers har jeg god erfaring med gruppeintervjuene. Informantene utfylte hverandres utsagn, i tillegg forflytter gruppeintervjuer makten fra forskerrollen til informantene fordi informantene kan føle seg tryggere i en gruppe (Järvinen, 2005).

Når det gjelder hva jeg kunne gjort annerledes, ville det uten tvil vært en fordel å legge av mer tid til feltarbeidet. Men av hensyn til økonomiske midler hadde jeg ikke muligheten til det. Jeg ville vært lenger i Aasiaat ettersom det tok lang tid før jeg oppnådde tillit hos lokalbefolkningen, og det var først på slutten jeg følte at alle kjente til meg og forskningsprosjektet mitt, og da var

det enkelt å komme i kontakt med nye informanter hele tiden. Når det gjelder feltmetodene mine er jeg fornøyd med måten de ble utført på. Spørreundersøkelsen gir et innblikk i hva lokale innbyggere opplever som problematisk, mens intervjuene med fangstfolkene komplementerer spørreundersøkelsen ved å bekrefte de lokale innbyggernes oppfatninger.

3.4. 2 Refleksjoner knyttet til språk og tolk

Morsmålet til de fleste informantene mine er grønlandsk, men mange av dem forstår og snakker litt dansk. Mange av dem kviet seg over å snakke dansk, og jeg benyttet meg derfor som regel av et mellomledd som kunne oversette for meg. Under datainnsamlingen var det derfor tre ulike språk å forholde seg til, hvilket kan være problematisk for studiens troverdighet og overførbarhet siden våre kognitive kategorier og evnen til å forstå verden på dannes gjennom språket (Kapborg og Berterö, 2001). Forskning i andre kulturer kan derfor by på problemer for studiens datakvalitet siden forskeren har en begrenset sjanse til å forstå de kognitive kategoriene som ligger i en annen kultur (Aase og Fossåskaret, 2014). Enkelte grønlandske ord har for eksempel en bredere meningsdimensjon enn det har på norsk. Det grønlandske ordet for *kjøtt* har f. eks. en mye større meningsdimensjon enn på norsk (se kapittel 4.4).

Forskeren kan likevel redusere problemer knyttet til språk ved å anskaffe en tolk. Kapborg og Berterö (2001) hevder at det beste er å ha en tolk som deler lignende erfaringer og kultur med informantene. Da har tolken et bedre utgangspunkt for å sette seg inn i og oversette informantenes beskrivelser og opplevelser (ibid.). Det er likevel nødvendig å understreke at forskeren ikke får direkte innsikt i informantenes opplevelser selv om hen benytter seg av en tolk ettersom informasjonen uansett går gjennom tolkens individuelle fortolkninger basert på hens posisjonalitet. I tillegg vil tolkens posisjonalitet påvirke hvordan informantene opplever han eller henne, og dermed hva de sier til tolken.

Under datainnsamlingen min var det vanskelig å få tak i tolk, men jeg var ofte heldig ettersom det alltid var noen i nærheten som kunne litt dansk og som derfor kunne oversette for meg. Jeg opplevde derfor ofte at oversetteren og informantene kjente hverandre, og dette så ut til å være en fordel fordi det ga en trygg atmosfære for informanten. Ellers forholdt jeg meg hovedsakelig til to tolker under feltarbeidet. Den ene tolken hadde god erfaring med fangstaktiviteter, noe som ga et godt utgangspunkt for ham å sette seg inn i fangstfolkenes erfaringer. Det som derimot ble problematisk var at han valgte å utelukke noe av informasjonen, men inkludere det han mente var spennende for meg og studien. Han sa blant annet «nå kommer det noe interessant, dette må du skrive ned». Jeg prøvde å fortelle han at jeg var interessert i absolutt alt informanten fortalte. Den andre tolken jeg benyttet meg av hadde derimot ingen fangsterfaring og fortalte

meg at han ikke var sikker på hva som var relevant for studien min, og at han derfor prøvde å oversette «alt». I motsetning til Kapborg og Berterö (2001), er min erfaring at det nødvendigvis ikke er bedre å ha en tolk som deler liknende erfaringer som informantene.

3. 4. 3 Etiske refleksjoner

For å støtte opp mot studiens datakvalitet er det også nødvendig å foreta seg noen etiske refleksjoner (Busch, 2013). Før jeg dro i felt søkte jeg tillatelse hos Norsk Senter for Forskningsdata (NSD). Dette er nødvendig om man skal studere tema som er knyttet til helse, velvære, politiske synspunkter og kultur (NSD, u.å.). I denne studien var nettopp dette tilfellet ettersom informanter uttrykte at matpreferansene sine var basert på velvære, identitet og kultur. I tillegg uttrykte informanter misnøye med politiske reguleringer på f. eks. hvalfangst og fangstsesonger.

Alle informantene ble grundig informert om hva forskningsprosjektet gikk ut på, og alle informantene var over 18 år. Det skal ikke være mulig å identifisere de lokale informantene bortsett fra informanter fra kommunen, styremedlemmer i fangst- og fiskerforeningen, sjefen for fiskefabrikken og de på bildene. Disse informantene er for øvrig klar over dette og har samtykket til det. Ellers er det vanskelig å oppnå fullstendig anonymisering ettersom noen intervjuer var gruppeintervjuer og enkelte intervjuer foregikk også i det offentlige rom som ute på havna og i gatene.

Feltarbeidet har foregått i en annen kultur enn det jeg selv kommer fra, og i slike tilfeller er det en fordel at forskeren er godt informert om kulturen og er ettertenksom i forskningsarbeidet sitt (Clifford et al., 2016; Hay, 2010). Fra et fortolkningsbasert perspektiv kan ikke forskeren gripe om informantenes virkelighet og deres sosiale kategorier, noe som gjerne er ekstra utfordrende om forskningsfenomenet er lagt til en annen kultur. Dette innebærer derfor at forskeren bruker sine *egne* kulturelle, teoretiske og kognitive kategorier for å beskrive informantenes hverdag (Aase og Fossåkaret, 2014). Dette kan bety at forskeren bruker begreper som fremlegger en analyse som informantene ikke kjenner seg selv igjen i (ibid.). Forskeren må derfor være ekstra var på at hen ikke tar eierskap til resultatene ved å utføre en «ovenfra og ned» forskning gjennom å eksotifisere både informantene og omgivelsene deres (Hay, 2010). Personlig føler jeg at jeg har fokusert på å reflektere informantenes erfaringer knyttet til forskningsfenomenet, men det skal likevel påpekes at jeg har begrepsfestet virkeligheten deres både gjennom det teoretiske rammeverket og tematiske kategorier. Forskningsbasert kunnskap tar utgangspunkt i vitenskapsteoretisk og metodisk rammeverk for å beskrive noe allment fra verden (Madsbu, 2011), hvilket betyr at forskeren skaper et forskningsbilde av hverdagslige situasjoner mens

informanter opererer med funksjonelle bilder av verden (Aase og Fossåskaret, 2014). Derfor er det nødvendig å reflektere over hvilken verdi denne studien kan tilby Aasiaat og informantenes funksjonelle bilde. Forhåpentligvis kan denne studien bidra til et nytt perspektiv på matsikkerhetssituasjonen i Aasiaat ved å peke ut noen sårbare interaksjoner i matsystemet som slår negativt ut i den lokale matsikkerheten. Jeg opplevde blant annet en gang under feltarbeidet at en informant sa «Det har jeg aldri tenkt på!» da jeg fortalte ham hvilke prosesser jeg trodde var involvert i begrensningen av tilgangen til sel- og hvalkjøtt.

KAPITTEL 4. MATKONTEKSTEN I AASIAAT

Dette kapittelet gir en innføring i den lokale matkonteksten i Aasiaat. Det vil si at kapittelet gjør rede for faktorer og prosesser som er knyttet til den lokale matproduksjonen i tillegg til lokalbefolkningens matpreferanser og muligheter til å oppfylle disse. Sistnevnte aktualiserer og problematiserer matsikkerhetssituasjonen i Aasiaat, hvilket danner grunnlaget for studiens relevans ettersom den kartlegger svakheter i den lokale matsikkerheten.

Goldhar et al. (2010) beskriver matsystemer på Grønland som tosidige (dual food systems) siden både grønlandske lokale matvarer og importerte matvarer er viktige komponenter i det grønlandske matkonsumet. I sammenheng med intensive globaliseringsprosesser har tilbudet av internasjonale matvarer økt i Grønland, hvilket forklarer hvorfor importerte matvarer utgjør hele 75- 80% av matkonsumet til voksne grønlandere (Niqlasen og Schnohr, 2010). Grønlands selvforsyningsgrad er svært lav, og den grønlandske befolkningen er derfor helt avhengig av danske matforsyninger. Disse matvarene er produsert internasjonalt, men importeres hovedsakelig fra Danmark (Pars et al., 2001).

Kalaaliminek (flertall *Kalaalimernit*) er den generelle grønlandske betegnelsen for grønlandsk mat og er en svært viktig komponent i den grønlandske dietten (Goldhar et al., 2010; Searles, 2002; Sowa, 2015; Pars et al., 2001). *Kalaaliminek* bygger på ordene *kalaaleq* (en grønlander) og *mineq* (en del av), og derfor oversettes grønlandsk mat direkte til «en del av en grønlander» (Pars et al., 2001). Sowa (2015) argumenterer derfor for at fangstaktiviteter og konsum av grønlandske matvarer har en symbolsk funksjon for grønlandere. Fangsten, tilberedningen og konsumet av grønlandske matvarer utgjør en sentral del av grønlanderes skikker, kultur og identitetsfølelse (Searles, 2002). Tradisjonell grønlandsk mat er enten rå, tørket, kokt, fryst, røykt kjøtt eller fisk med lokal opprinnelse (Petersen, 1985, i Sowa, 2015 s. 290). Mat som inngår i denne kategorien er blant annet grønlandssel (*Pagophilus groenlandicus*), narhval (*Monodon monoceros*), vågehval (*Balaenoptera aetorostrata*), finnhval (*Balaenoptera physalus*), reinsdyr (*Rangifer tarandus*) og moskusokse (*Ovibos moschatus*), i tillegg til lokale fiskearter og fugler (Goldhar et al., 2010). *Mattak* er hvalspekk som er en svært populær og spesielt verdifull rett for grønlandere (Thuesen et al., 2016). Når det snakkes om grønlandsk mat i denne studien er det konsentrert til å handle om sel- og hvalkjøtt. Det er fordi informanter i studien assosierer hovedsakelig *kalaalimernit* med sel- og hvalkjøtt, i tillegg til at disse artene blir utpekt som svært verdifulle komponenter i den grønlandske dietten.

Importerte matvarer i Vest- Grønland kalles *qallunaamineq*. Ordet stammer fra *qalluanaaq* som på grønlandsk betyr «mat fra en som ikke er inuitt/ mat fra en hvit mann» (Sowa, 2015; Pars et al., 2001). Informantene mine assosierer *qallunaamineq* med «dansk mat», og derfor blir all importert mat omtalt som «dansk mat», selv om varene ikke nødvendigvis produseres i Danmark, men på det internasjonale markedet. Goldhar et al. (2010) bekrefter at informantene hennes fra Qeqertarsuaq gjør det samme.

De importerte matvarene fraktes med skip fra Danmark til Grønland. Matimporten påvirkes derfor i stor grad av både vær- og vindforhold i tillegg til havisforholdene på vinteren og utover våren. Når det er et solid havisdekke som skipene ikke kan manøvrere seg gjennom, begrenser dette matimporten til Aasiaat. En butikkansvarlig ved den ene matbutikken i Aasiaat forteller at de har opplevd å gå flere måneder uten matforsyninger fra Danmark tidligere vintre: «Om vinteren kan det gå opp til flere måneder uten at skipene kommer. En vinter gikk det to til tre måneder uten at skipene kunne komme på grunn av isen, men det skjer sjelden nå. Det har ikke hendt i det siste» (informant A2). Det skjer sjeldnere og sjeldnere at havisen utestenger importforsyninger, og de havisflakene som kommer i veien blir sprengt bort slik at skipene kan legge til kai.

Det er mulig å fly inn matforsyninger med helikopter og mindre fly til Diskobukta om det ikke er mulig for importskipene å legge til kai i Aasiaat. Matforsyninger via fly er foreløpig ikke ideelt, ettersom det ikke finnes store nok flyplasser i Diskobukta som kan ta imot annet enn passasjerfly og ikke større lastefly (Dollerup- Scheibel, 2015). Men i 2017 starter den planlagte utbyggingen av flyplassen i Ilulissat (ibid.). Dette betyr at større fly kan lande i Diskobukta, og at matforsyningene kan komme både via luften og havet i fremtiden.

I Aasiaat eksisterer det to store dagligvarebutikker som selger importerte matvarer, Pissifik og Piersuisoq. Det finnes også en mindre SPAR-butikk i tillegg til små kiosker og sjapper som blant annet selger brus, hamburgere og pølser. Utvalget av importerte matvarer i grønlandske matvarebutikker er noenlunde det samme som utvalget i danske dagligvarebutikker, men forskjellen er at prisene på matvarene er betydelig høyere i Grønland enn i Danmark (Pars et al., 2001).

Bilde 7. Utvalget av meieriprodukter i lokal butikk

Bilde 8. Utvalget av kjøttvarer i lokal butikk

4. 1 Matproduksjon og næringsliv

Kommersiell produksjon av fisk til det internasjonale markedet er den viktigste inntektskilden til Grønland og utgjør hele 87% av den grønlandske eksporten (Thuesen et al., 2016). I 2016 ble det eksportert grønlandsk sjømat for 3 458 millioner norske kroner, hvilket tilsvarer en økning på 39,8% siden 2015 (Schultz-Nielsen, 2017a). Blåkveite utgjør den størstedelen av den såkalte eksportboomen (ibid.). Mesteparten av blåkveiteproduksjonen foregår nord i Grønland, men det fiskes blåkveite i økende grad også i Diskobukta. Ilulissat har hatt en stor produksjon av blåkveite siden 80-tallet (Boje og Siegstad, 2012). Da tilsvarte den årlige produksjonen 2000 tonn mens femten år senere tilsvarte den 12 000 tonn (ibid.).

Grønland er også en stor produsent og eksportør av torsk (Greenland in Figures, 2016), og som illustrert i Tabell 1. er torskeproduksjonen økende. Det ble produsert 34.1 tonn torsk i 2015 og kun 9 tonn i 2010. Det ble produsert 28.1 tonn blåkveite i 2015, og 23 tonn i 2010. Skalldyrproduksjonen har derimot gått ned fra 55.7 tonn til 35.9 tonn mellom 2010 og 2015.

År	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Produksjon						
Total skalldyrproduksjon	55.7	57.0	58.1	46.9	43.5	35.9
Snøkrabbe	1.7	1.8	1.9	2.0	1.7	1.9
Dypvannsreke	54.1	55.2	56.2	44.9	41.8	34.0
Totalproduksjon fisk	42.2	47.5	47.4	55.7	61.0	70.1
Blåkveite	23.0	23.4	23.6	25.3	30.3	28.1
Atlantisk torsk	9.0	11.1	10.6	14.7	21.0	34.1
Rognkjeks	8.4	11.1	11.8	14.2	8.1	7.1
Gråsteinbit	1.1	0.8	1.0	0.9	0.9	0.3

Tabell 1. Total produksjon av fisk og skalldyr i Grønland i tonn mellom 2010 og 2015 (Tabell basert på Greenland in Figures, 2016, s. 13).

Tabell 1. viser dermed at den totale fiskeproduksjonen har økt betraktelig fra 42.2 tonn til 70.1 tonn i løpet av fem år mellom 2010 og 2015. Mesteparten av fisken eksporteres til EU, hovedsakelig til Danmark, men også til Storbritannia som er en stor importør av grønlandsk torsk (Lindqvist, 2016). Japan og Kina dominerer foreløpig etterspørselen etter grønlandsk blåkveite og denne etterspørselen er voksende (Dollerup- Schiebel, 2016a).

Aasiaat er en lokalitet i Grønland som har fått en økende og etter hvert en betydelig rolle i den nasjonale kommersielle produksjonen av fisk. Ifølge informanter er denne rollen relativt ny sammenlignet med nabobyen Ilulissat. Foreløpig er den største arbeidsplassen i Aasiaat den lokale fiskefabrikken, Polar Rajaat. Polar Rajaat er et datterselskap til den dansk-grønlandske fiskeprodusenten Polar Seafood (Polar Seafood, u.å). Den etnisk danske sjefen for den lokale fiskefabrikken forteller at Polar Rajaat tok over fabrikken i 2008 etter Royal Greenland. Royal Greenland er på lik linje med Polar Seafood en stor fiskeprodusent, men er derimot 100% eid av grønlandske myndigheter (Royal Greenland, u.å). Royal Greenland har fremdeles fiskefabrikker i Diskobukta, blant annet i Ilulissat.

Fiskefabrikkens eksistens i Aasiaat har, ifølge den nåværende sjefen, vært ustabil. Det har forekommet lengre perioder hvor fabrikken har vært stengt og lukket for mottak av fisk fra lokale fangstfolk. Ifølge sjefen åpnet fiskefabrikken tidlig på 2000-tallet etter flere år uten virksomhet, og da den åpnet kjøpte den kun reker og krabber av lokale fangstfolk. Da Polar Seafood overtok fiskefabrikken i 2008 videreførte de Royal Greenlands strategi, og kjøpte kun skalldyr, men ettersom kvotene på reker ble kraftig innstrammet måtte fiskefabrikken åpne opp for nye muligheter. Sjefen for fiskefabrikken forteller at på grunn av den stadig pågående og økende etterspørselen etter blåkveite bestemte fiskefabrikken seg for å åpne opp for forsøksinnkjøp av blåkveite i 2013. På det tidspunktet var det stor usikkerhet knyttet til om hvorvidt det i det hele tatt var mulig å produsere blåkveite i Aasiaat (Mølgaard, 2015). Da feltarbeidet pågikk var det stor produksjon av blåkveite, og den lokale fiskefabrikken kjøper hovedsakelig blåkveite og torsk fra de lokale fangstfolkene. De kjøper også reker og krabber, men i mindre grad enn tidligere, ifølge sjefen for fiskefabrikken. Fiskefabrikken kjøper *ikke* pattedyr.

Bilde 9. Den lokale fiskefabrikken i Aasiaat, Polar Rajaat.

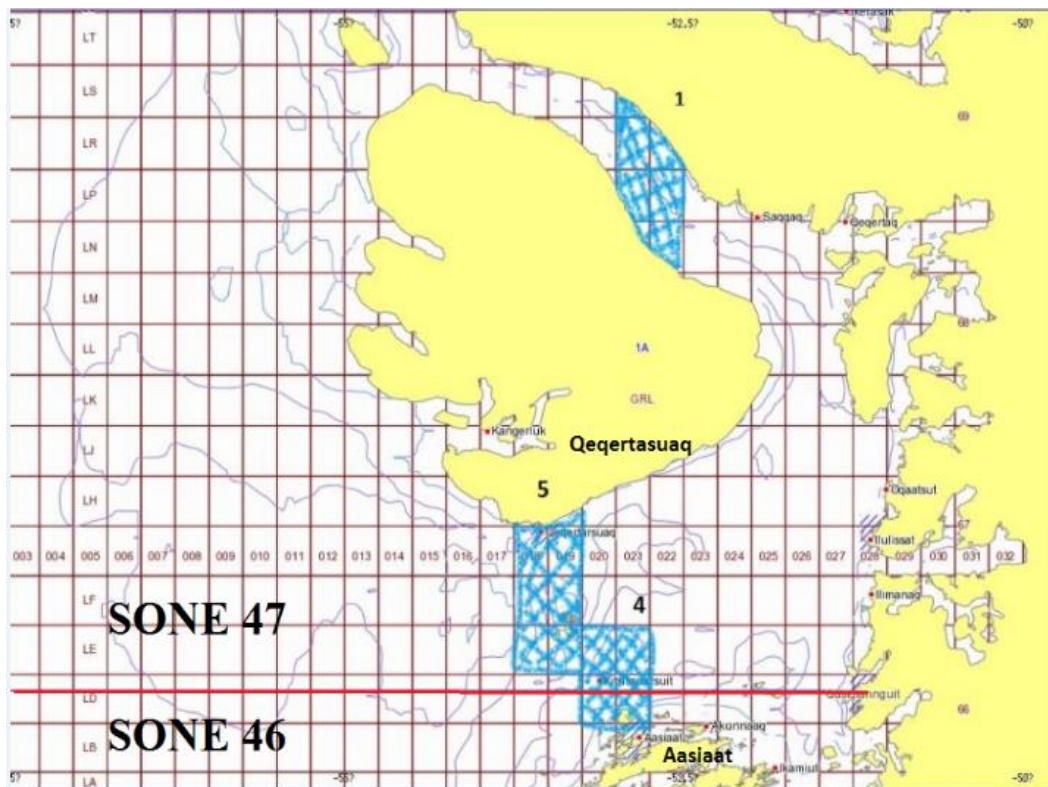
Straks fiskefabrikken mottar fisken fra fangstfolkene tar de over ansvaret, og selger det videre til Danmark. Sjefen for fiskefabrikken er nokså tydelig på at fabrikken kun produserer fisk i Aasiaat, og at han verken har oversikt eller har noe med hva som skjer med fisken så snart den er eksportert ut av Grønland til Danmark: «Vi bare produserer og pakker til våre avdelinger i Danmark. Alt som blir sendt til lageret vårt i Danmark, og det som skjer deretter, vet jeg ingenting om» (informant A37).

De lokale fangstfolkene i Aasiaat arbeider ikke under noen formell arbeidskontrakt. Fangstfolkene er derfor frie til å velge om de vil prioritere fangst av fisk eller pattedyr, samtidig som de velger hvor de vil selge fangsten. De kan enten selge fisk til fiskefabrikken, eller selge havpattedyr og fisk på *Brøtten* til lokalbefolkningen. Fiskefabrikken er derfor helt avhengig av at fangstfolkene velger å prioritere fiskeri og selge det til dem slik at de skal kunne opprettholde en kommersiell produksjon av fisk for internasjonal eksport og konsum. Fangstfolkene har også mulighet til å selge fisken sin til andre fiskemottak i Diskobukta, som for eksempel i Ilulissat, men det er det ingen som gjør ettersom det er en times båttur unna Aasiaat. Fangstfolkene selger den ferske fisken til det lokale mottaket som forholder seg til fastpris for ulike fiskearter, og justerer prisen etter i hvor stor grad fangstfolkene har sløyet fisken. Minstekravet er at buken er åpnet og innvollene fjernet, men fangstfolkene får noen kroner ekstra om de har fjernet hodet på fisken. Filetering foregår av fiskefabrikkens ansatte inne på fabrikken. Fangstfolkenes lønninger avhenger av hvor mye de fanger og selger. Det betyr at det kan gå perioder uten noen lønningsutbetalinger.

Tradisjonelt har fangstfolkene kombinert både jakt- og fiskeriaktiviteter, men det er først og fremst jakt av pattedyr som har dominert fangststyrket gjennom Grønlandsk historie (Thuesen et al., 2016; Searles, 2002). Ifølge informantene mine har dette endret seg med tiden. Informanter hevder at fangstfolk for noen år tilbake drev med fangst av havpattedyr på vinterstid, og gikk over til å kombinere både jakt- og fiskeaktiviteter utover våren og sommeren. Nå er det derimot færre som prioriterer fangst av pattedyr, både på sommer og vinter, og de fleste informantene beskrev fangst av havpattedyr som det *tradisjonelle* fangststyrket. I stedet er det kommersielt fiskeri for internasjonalt konsum som har tatt over den lokale matproduksjonen i Aasiaat, noe som studien vil komme nærmere tilbake til.

4.1.1 Soneinndelinger for blåveitefiskeri

Som illustrert i Kart 8 er det to soner hvor fangstfolk kan fiske blåveite i Diskobukta. Disse omtales som sone 46 og sone 47. Den røde linja på kartet viser skillelinjen mellom sone 46 og 47 mens de blå markerte rutene illustrerer fiskefeltene innenfor de ulike sonene.

Kart 8. Oversiktskart som viser soneinndelinger for blåkveitefiskeri i Diskobukta (kart mottatt fra informant A1 og A11).

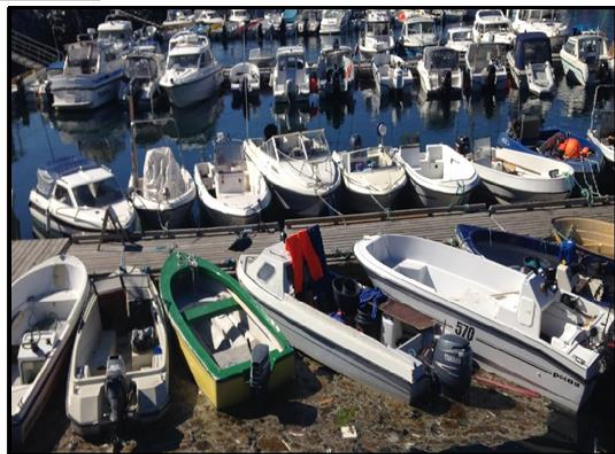
Begge sonene krever fangstlisens, men det er kun sone 47 som er kvotert, ifølge informant A1 og informant A11. Som vist i Kart 8 er fiskefeltene som tilhører sone 46 like utenfor Aasiaat, og dette er relativt nytt. I 2015 vedtok nemlig grønlandske myndigheter å flytte grensen for fiskefeltene i sone 46 enda nærmere Aasiaat enn opprinnelig (Mølgaard, 2015). De lokale fangstfolkene trenger derfor ikke mer enn ti minutter for å komme seg til det ukvoterte fiskefeltet i sone 46. Foreløpig må fangstfolk fra Aasiaat søke om spesiell tillatelse til å fiske i sone 47, men ikke for å fiske i sone 46.

4.1.2 Fangstutstyr og fangstmetoder

De fleste fangstfolkene i Aasiaat opererer alene og nesten hver enkelt har sin egen «jolle». En jolle er en relativt liten og åpen båt på opptil seks meter. Det har foregått en utskiftning av jollene i Aasiaat de siste årene, der de har blitt erstattet med nyere og moderne versjoner som er utstyrt med påhengsmotorer på opptil 250 hestekrefter.

Jollene brukes til både jakt og fiske. På sommeren bruker fangstfolkene jollene til å fiske torsk og blåkveite, i tillegg til å fange seler, nise, vågehval og finnhval. Flere fangstfolk forteller at de vanligvis prioriterer å fiske torsk på sommeren, ettersom torskebestandene vanligvis avtar utover vintermånedene. Blåkveite fiskes derimot hele året. Når det er havisdekke i Diskobukta

kan fangstfolkene isfiske, men fangsten er noe mindre når de isfisker sammenlignet med når de kan benytte jollene sine. Da kan fangstfolkene laste fisken direkte opp i båtene sine, framfor å slepe fisken til land med enten snøskuter eller hundespann. Når et solid havisdekke legger seg helt inn til kysten er det vanlig å bruke hundespann eller snøskuter (jf. kapittel 1.1.1), men dette forekommer sjeldnere og sjeldnere.

Bilde 10. Joller ved havnen i Aasiaat.

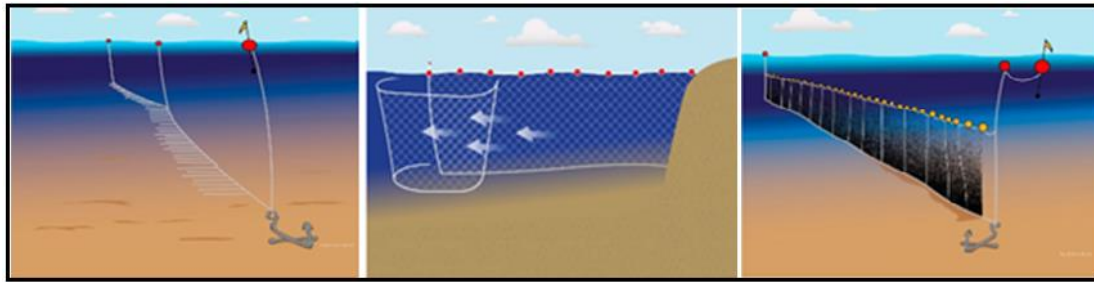

Bilde 11. Joller ved havnen i Aasiaat.

Når fangstfolkene jakter på havpattedyr på sommeren, benytter de jollene til å kjøre og lete etter dyret. Når de får øye på byttet, sikter de på det med enten rifle eller harpункanon. Fangstfolkene går sammen i større grupper når de fanger store havpattedyr som vågehval og finnhval. Da skytes hvalen med harpункanon før den festes til flere joller som trekker byttedyret til en mindre holme eller øy hvor den sløyes og kuttet opp i mindre kjøttstykker. Til tross for at fangstfolkene har mye erfaring, er det et tidkrevende arbeid å sløye en sel eller en stor hval. Når sløyningen er gjennomført fordeles de beste kjøttstykkene på fangstfolkene som har vært mest «aktive» i jakten. Den som har skutt hvalen får de beste kjøttstykkene. Deretter kjører fangstfolkene tilbake til byene eller bygdene hvor de enten selger eller deler ut kjøttet.

Narhvalen fanges på vinterstid i Diskobukta. Dette kjøttet er svært ettertraktet i Aasiaat. Lokale fangstfolk forteller at de vanligvis bruker havisdekke til navigere seg fram til narhvalene. Narhvalene samler seg der det er større hull i havisen for å trekke pusten, og da står fangstfolkene klare til å skyte dem fra isen. Denne fangststrategien har derimot endret seg i takt med endringene i havisdekket, noe som belyses i kapittel 5.1.

I Aasiaat bruker mange fangstfolk langline til å fiske torsk og blåkveite. Bunn garn brukes til å fiske torsk, og settegarn brukes til å fiske blåkveite, torsk og steinbit (Royal Greenland, u.å). Det er flere lokale fangstfolk som går sammen for å spleise på bunn garn og settegarn ettersom de er svært dyre og kan koste opp mot 30 000 DK.

Figur 5. Langline, bunngarn og settegarn (Royal Greenland, u.å).

I tillegg til jollene eksisterer det rundt 13 større båter i Aasiaat. Disse båtene eies som regel av en skipper som har 2 til 4 ansatte om bord. Disse større fiskebåtene bruker primært bunngarn til å fiske torsk og blåkveite.

Moderne utstyr som både ekkolodd, GPS og radio er svært utbredt blant fangstfolkene, og ifølge flere fangstfolk er det blitt vanligere å benytte seg av dette de siste fem til ti årene. Dette er svært dyrt utstyr, og en fangstmann må gjerne ut med 20 000 DK for en GPS og ekkolodd. Fangstfolkene bruker ekkolodd til å måle og lese havdypet, og til å navigere seg frem til hvor det er mest fisk. GPS, radio og telefoner benyttes til navigering og for å redusere risiko til havs. Ellers har fangstfolkene store drivstoffutgifter til båtene sine og utgifter til patroner, rifler og i noen tilfeller harpuncanoner.

4. 2 Fangstreguleringer

Fangstaktiviteter i Grønland er underlagt strenge reguleringer (Ford og Goldhar, 2012). Disse reguleringene gjenspeiler seg lokalt gjennom lisenser, kvotebestemmelser og offisielle fangstsesonger for utvalgte arter (ibid.). Reguleringene for lisenser, kvoter og fangstsesonger vedtas av Det Grønlandske Selvstyret som er Grønlands egne lovgivende og forvaltningsmessige myndighet på alle områder bortsett fra politi, utenrikspolitikk, rettsvesen og det militære (jf. kapittel 1.3). Selvstyret bestemmer kvotene, lisensene og fangstsesongene basert på forskningsmessige anbefalinger (se Figur 6)

Figur 6. Prosedyre for kvote- og lisensbestemmelser (Figur basert på Heide- Jørgengen og Laidre, 2006, s. 26).

Når Selvstyret har vedtatt kvoten for en bestemt art, fordeles kvoten på byene og bygdene i Grønland (Heide-Jørgensen og Laidre, 2006). Som et eksempel ble Aasiaat tildelt fire vågehvaler i forrige fangstsesong. Kvotene begrenser altså hvor mye fangstfolkene kan fange av en bestemt art. I Grønland er narhvalen tungt kvotert, men den strenge kvoteringen av vågehval og finnhval følger tett etter (Goldhar et al., 2010). Grønlandsselen er en viktig komponent i den grønlandske dietten og denne er ikke regulert. I tillegg til lisensene og kvoteringene, har artene tildelte fangstsesonger, hvilket betyr at bestemte arter ikke kan fanges utenfor de fastsatte fangstsesongene (Goldhar et al., 2010).

Det eksisterer hovedsakelig to fangstlisenser i Grønland, lisens for yrkesfangst og fritidsfangst (ibid.). Yrkesfangstlisensen kan argumenteres for være delt inn i to kategorier ettersom fangstfolk må ha en egen fiskerilisens til å fiske blåkveite, som studien kommer tilbake til i kapittel 5.2. I Aasiaat er det registrert 107 yrkesfangstfolk mens antall fritidsfangstfolk i Aasiaat er ukjent, men basert på observasjoner i felt er det svært vanlig å ha en båt og komme seg ut på enten fiske eller jakt.

Forskjellen mellom yrkesfangst- og fritidsfangstlisens er knyttet til hva de ulike lisensene kan fange og om de kan selge fangsten sin (ibid.). Fritidsfangstfolk kan ikke selge fangsten sin. De må enten konsumere fangsten selv, eller dele den ut gratis eller i bytte mot noe annet enn penger (ibid.). Yrkesfangstfolkene kan selge fangsten sin enten på *Brættet* eller til fiskefabrikken. Ifølge nøkkelinformant A1 og flere fangstfolk må mer enn 50% av inntekten til yrkesfangstfolkene være basert på fangstaktiviteter for at de skal kunne beholde yrkesfangstlisensen. Som vist i Tabell 2. kan ikke fritidsfangstfolk fange større havpattedyr som hvalross, isbjørn og større hvaler (Ford og Goldhar, 2012). De kan derimot fange små seler og mindre hvaler som nise, narhval og hvithval. Tabell 2. viser kun en oversikt over pattedyr, men ifølge nøkkelinformant A1 kan ikke fritidsfangstfolk fiske blåkveite eller rognkjeks ettersom dette krever en spesiell lisens som det vil bli vist til i kapittel 5.2.

Lisenskrav	
Dyr	
Yrkesfangst	Fritidsfangst og yrkesfangst
Finnhval Vågehval Hvalross Isbjørn	Seler Små hvaler*
*narhval, nise, hvithval, spekkhogger	

Tabell 2. Oversikt over hvilke arter som kan fanges av yrkesfangstfolk og fritidsfangstfolk (Tabell basert på Ford og Goldhar, 2012, s. 184).

Prosedyrene for å få innvilget fangstlisenser er noe annerledes mellom yrkes- og fritidsfangstlisenser. For å få innvilget yrkesfangstlisens må søkeren søke til Selvstyret, men siden 1. februar 2017 ble dette endret til at lisenssøkere søker direkte til de lokale kommunekontorene sine (Turnowsky, 2016). Dette er for å gjøre søkeprosessen mer effektiv (ibid.). Lokale informanter forteller at prosedyren for å få fritidsfangstlisens vanligvis har foregått ved at søkeren må søke til Selvstyret, og deretter foretar Selvstyret en loddtrekning om hvem som får fritidsfangstlisens for det kommende året. En kvinnelig fritidsfangstkvinn uttrykker stor frustrasjon over denne ordningen, og sammenligner den med å delta i lotto siden det er så vanskelig å «vinne»: «Det er så vanskelig med avslag for fangst. Denne trekningen er som å vinne i lotto fordi du skal være så ekstremt heldig. Jeg stikker ut og fanger uansett. Jeg trenger fangsten» (informant A19). Det foretas fremdeles loddtrekning om fritidsfangstlisenser, men etter 2017 søker interesserte om fritidsfangstlisens direkte til kommunen på samme måte som de som søker om yrkesfangstlisenser.

Reguleringene som kontrollerer hvem som kan fange hva, hvor mye og når ble innført i 1995 (Ford og Goldhar, 2012). Reguleringene står i stor kontrast til den grønlandske kulturen som kjennetegnes ved stor fleksibilitet hvor fangstfolkene har tilpasset seg ut i fra når dyrene kommer og der de selv avgjør hvem som skal fange hva (ibid.).

4. 3 Distribusjonskanaler for grønlandske matvarer

De lokale fangstfolkene selger fisken sin til fiskefabrikken mens kjøttet gjerne selges personlig på det lokale utendørsmarkedet *Brættet (kalaaliaraq)*. Her står fangstfolkene og selger fangsten sin, hovedsakelig havpattedyr som er oppskåret i stykker, til det er tomt. De har ikke lov til å selge noen form bearbeidet kjøtt som røykt eller tørket, kun ferskt (Goldhar et al., 2010). Nøkkelinformant A1 forteller at kommunen står ansvarlig for reglementet, rengjøringen og vedlikeholdet av *Brættet*. Kommunen har også vedtatt fastpris på råvarene som fangstfolkene må forholde seg til om de skal selge fangsten sin på *Brættet*. Om fangstfolkene skal benytte seg av *Brættet* må de betale avgifter til kommunen (Goldhar et al., 2010). Lokale innbyggere som ikke er fangstfolk hevder forøvrig at *Brættet* har mistet funksjonen sin ettersom fangstfolkene ikke lenger benytter seg av det. Fangstfolkene bekrefter denne oppfatningen, og sier at det kun er de «gamle» fangstfolkene som står og selger fangsten sin der.

Bilde 12. *Brøttet*

Bilde 13. Ferskt hvalkjøtt på *Brøttet*

Opptil flere informanter forteller at det ligger i grønlenderes natur å dele ut mat i delingsnettverk til andre om de har muligheten til det: «Det er vanlig å gi og dele ut mat til andre. Det ligger i vår kultur å dele. Vi grønlendere har mange venner» (informant A14). Enkelt personer som ikke har mulighet til å dra på fangst eller har råd til å kjøpe det, er avhengig av å ha bekjente om de vil ha grønlandsk mat. De må derfor ha en god relasjon til en fangstmann eller noen i familien hans: «Når jeg møter fangstmannens datter på gaten så spør jeg om faren hennes har fanget noe. Man skal kjenne noen som kjenner noen som kjenner en fangstmann» (informant A19). Både yrkesfangstfolk og fritidsfangstfolk kan gi bort mat i slike nettverk. Til tross for at delingsnettverk har en lang og sterk tradisjon i Grønland, hevder flere lokale informanter i Aasiaat at det stadig blir vanskeligere å få tilgang til grønlandsk mat gjennom disse nettverkene. Informanter sier det nærmest er pinlig og ydmykende å spørre andre om de kan få eller kjøpe fangst fordi det betyr at de selv ikke er i stand til å jakte: «Jeg kunne rett og slett aldri kjøpt for eksempel torsk av noen. Jeg *må* fange den selv [...] jeg vet ikke hvorfor, men vår kropp sier at vi må fange det selv. Man henger ikke helt sammen om man ikke kommer oss ut og fanger selv» (informant A19).

I Aasiaat har Facebook utviklet seg til å bli en alternativ distribusjonskanal av grønlandsk mat. Enkelte fangstfolk uttrykker at Facebook er mye mer effektivt enn å stå på *Brøttet* og vente på at lokale innbyggere skal gå forbi. Flere fangstfolk sier at de ikke lenger orker å selge på *Brøttet* fordi det tar lang tid og rett og slett er litt kjedelig. Før fangstfolkene begynte å bruke Facebook gikk de, i tillegg til å selge på *Brøttet*, og banket på dører eller ringte rundt til folk for å høre om de var interesserte i å kjøpe fangst. En fangstmann forteller at Facebook benyttes som en kanal for å spre budskapet om at fangstfolkene har fangst fort og effektivt: «Jeg selger seler på Facebook, det går på 30 minutter. Jeg skriver på Facebook-statusen min at jeg skal ut og jakte, og så henvender folk seg til meg» (informant A28). Kommunens ansvarlige for fiskeri og fangst i Aasiaat beskriver grønlandske fangstfolk som svært tilpasningsdyktige, og at bruken av

Facebook for å selge fangst er et godt eksempel på dette: «En fangstmann er meget fleksibel, både til land, til havs, i tillegg skal han være moderne og følge med på internett. Han må følge med i tiden» (informant A11). Til tross for dette påpeker flere lokale innbyggere at fangstfolkens bruk av Facebook er uregelmessig i tillegg til at de sjelden rekker å kjøpe kjøtt før det blir utsolgt.

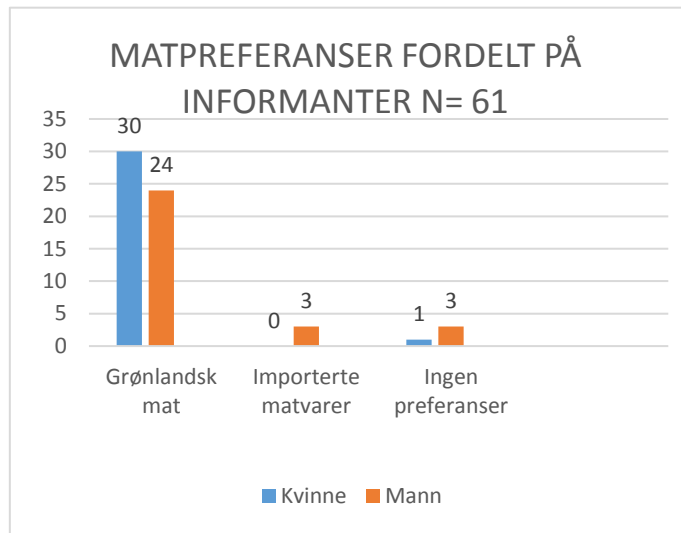
Grønlandsk mat, nærmere bestemt pattedyr, kan også kjøpes i de kommersielle dagligvarebutikkene som selger importerte matvarer. Den grønlandske maten som selges her er ikke fersk i tillegg til at den er dyrere enn om man kjøper den direkte av fangstfolkene. Flere informanter forteller derfor at det er uaktuelt å kjøpe grønlandsk mat på dagligvarebutikkene ettersom den er så dyr og ikke en gang fersk.

4. 4 Matpreferanser i Aasiaat

Blant grønlandere assosieres et tilstrekkelig kosthold, og ikke minst et godt måltid, først og fremst med grønlandsk kjøtt, særlig sel- og hvalkjøtt (Larsen og Oldenburg, 2000). Dette så ut til å være tilfellet i Aasiaat også. Dette kan ha en symbolsk forklaring ettersom matkonsumet i Grønland knyttes til det grønlandske ordet *neqi* som betyr kjøtt i tillegg til at det omfatter betydningen «å innta mat», altså «å spise» (ibid.). Det grønlandske ordet *nerrivik* bygger på ordet *neqi*, og kan oversettes til «et bord», men på grønlandsk omfatter betydningen av et bord «et sted hvor man spiser kjøtt» (ibid.). Det grønlandske matkonsumet er derfor i stor grad sentrert rundt kjøtt og assosieres hovedsakelig med kjøtt. Fisk er også verdifull lokal mat, men går ikke under kategorien *neqi* (kjøtt). Fisk havner i en egen kategori, *narpik* (ibid.). Det er et hierarkisk skille mellom disse to kategoriene hvor kjøtt uten tvil står sterkere. Flere informanter i denne studien uttrykker at fisk ikke kan måle seg med sel- og hvalkjøtt både når det gjelder metthetsfølelse, smak, sunnhet og generelt fordi det er en større bragd å fange større pattedyr. Flere informanter påpeker at det å føle seg mett er av stor verdi for grønlandere. Nøkkelinformanten min forteller blant annet at grønlandere liker å spise til de «sprekker»: «Vi elsker grønlandsk mat. Og vi spiser til vi sprekker» (informant A1). Det er primært sel- og hvalkjøtt, og ikke fisk som gir denne tilstrekkelige metthetsfølelsen: «Fisk er godt, men om man bare skal spise fisk så blir man sulten igjen etter kort tid. Men med sel- og hvalkjøtt er man mett hele natten. Fisk er generelt plan B» (informant A1). En eldre kvinne forteller at Grønlands tidligere kultur som et tradisjonelt fangstsamfunn og hvor grønlandere ikke visste når de fikk neste måltid, fremdeles sitter igjen i dem i dag: «Før, da måtte man spise til det var tomt fordi vi visste jo ikke når det ble mat neste gang. Det er med oss enda. Jeg liker fisk, men da må jeg stå opp om natten fordi jeg er sulten. Det er viktig for oss å spise noe som metter» (informant

A4). Larsen og Oldenburg (2000) forklarer denne hierarkiske inndelingen av fisk og kjøtt med at fiske historisk er assosiert med noe kvinner og foreldreløse gjorde mens jakt av større pattedyr var kun noe barske fangstfolk kunne gjøre. Denne ideen uttrykkes også av en lokal informant i Aasiaat: «Tradisjonelt har havpattedyr vært viktigst. Før, på 1600-tallet, var det nemlig de foreldreløse som fanget fisk, og derfor er det tradisjonelt pattedyr som er best» (informant A27). Informanter uttrykker også at det å fiske fremdeles er noe «alle» kan gjøre, og dyktige fangstfolk som fanger store byttedyr har stor respekt i samfunnet.

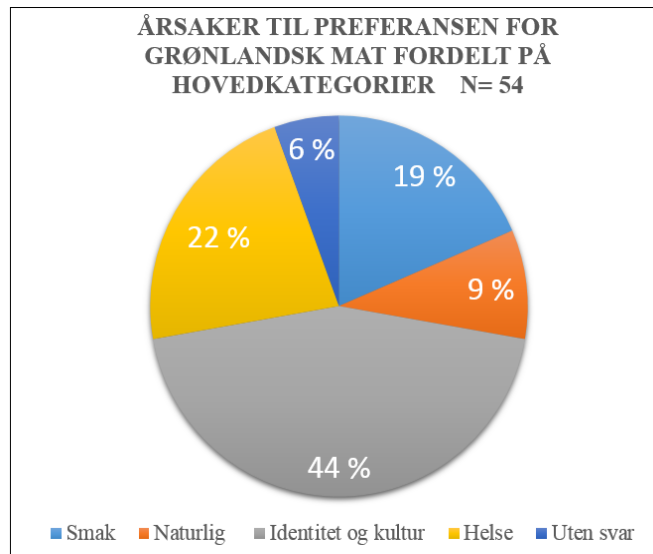
Informantene i spørreundersøkelsen viser stor begeistring for grønlandsk mat. Det samme ser ut til være tilfellet blant informanter i de kvalitative intervjuene og samtalene. Som illustrert i Figur 7. består spørreundersøkelsen av 61 informanter (31 kvinner og 30 menn) mellom 18 og 70 år i spørreundersøkelsen. Undersøkelsen handler om informantenes matpreferanser og figuren til høyre viser at hele 88% (n=54) informanter foretrekker grønlandsk mat framfor importerte matvarer. 4,9%

Figur 7. Oversikt over hvilke matpreferansene til de ulike informantene i undersøkelsen

(n=3) foretrekker importert mat og dette er fordi de ikke er vant til grønlandske matvarer og fordi de ikke liker smaken på det. 6,6% (n=4) har ikke noen spesielle preferanser, og liker begge matvarene like godt. Pars et al. (2001) viser til liknende funn og hevder at preferansene for grønlandsk mat er høye i alle aldergrupper i Grønland, men at den eldre befolkningen liker grønlandsk mat best. I undersøkelsen er det 11 informanter mellom 18 og 30 år, og 8 av dem sier de foretrekker grønlandske matvarer framfor importerte. En eldre kvinne og bestemor forteller at unge grønlendere fremdeles er svært begeistret for den tradisjonelle maten, og at barnebarna hennes titt og ofte spør om hun kan sende dem litt grønlandsk mat i posten når de studerer i hovedstaden, Nuuk: «De unge spiser det gjerne. Når barnebarna mine er i Nuuk så kontakter de meg og spør om jeg kan være så snill å sende dem litt selkjøtt» (informant A23). En ung fangstdatter som også studerer i Nuuk sier at hun setter svært stor pris på når faren hennes sender *mattak* fra Aasiaat i posten ettersom hun ikke har råd til å kjøpe det i hovedstaden siden prisene på lokale matvarer er skyhøye her.

De 54 informantene som sier de foretrekker grønlandsk mat ble stilt et åpent spørsmål om hvorfor de foretrekker dette framfor importerte matvarer. Da hele undersøkelsen var gjennomført ble svarene deres sortert til fem hovedkategorier. 6% (n= 3) stykker avga et blankt svar mens årsakene til de resterende 51 informantene ble sortert til *a) identitet og kultur, b) helse, c) smak og d) naturlig* (se Figur 8).

Figur 8. Figuren viser hvor mange informanter som foretrekker grønlandske matvarer basert på ulike årsaker

a) Identitet og kultur

Flertallet, 44% (n=24), av 54 informanter

gir årsaker som kan knyttes til identitet og kultur. Mange av informantenes forklaringer på hvorfor de foretrekker grønlandsk mat er overraskende samstemte. Opptil flere informanter svarer kort at de enkelt og greit foretrekker grønlandsk mat fordi: «Jeg er vant til det» og «Fordi jeg er grønlender». En eldre kvinne som er gift med en pensjonert fangstmann sier at det er vanlig for grønlendere å like deres egen mat fordi det ligger i kulturen deres: «Grønlandsk mat er vår kultur, vi elsker vår kultur og dens smak» (informant B41). En annen eldre kvinne forteller at hun konsumerer mest dansk mat fordi barnebarnet hennes har flyttet, og at det som regel var ham som fanget mat til henne, og nå savner hun den grønlandske maten: «Jeg savner kjøttet. Vi grønlendere elsker maten vår. Vi er vant til den og vi er stolte over at vi kan fange den selv» (informant B32).

Informanter forteller at det er noe «som ikke stemmer» om de ikke får spise grønlandsk mat: «Det er viktig med grønlandsk mat. Det har jeg vokst opp med. Dansk mat smaker ikke noe. Det er med oss som med indere. Indere som ikke får karri er ikke noen» (informant A27). Informanter gir også liknende forklaringer på at noe mangler om de ikke får dra på jakt: «Man henger ikke helt sammen om man ikke fanger eller får spise fangst. Jeg har vokst opp med det. Jeg har vokst opp med å vite at faren min fanger sel, og at moren min tilbereder den og lager herlige måltider» (informant A19). En fangstmann som en gang opplevde at motoren streiket, forteller at det var en tung periode fordi han ikke fikk komme seg ut i naturen eller til havs: «Man har det ikke bra og man blir helt rastløs fordi man lengter etter å komme ut for å jakte» (informant A21).

Nøkkelinformanten min forteller at han tror grønlandsk mat er så populært fordi det gir en slags status fordi alle vet både hvor dyrt det er og hvor krevende det er å fange det. *Kaffe-mik* er en gyllen mulighet hvor grønlandere kan vise frem disse en av disse egenskapene: «*Kaffe-mik* er nesten litt show-off. Enten så viser du frem fangstkvalifikasjoner der du har fanget arter fra ulike sesonger, eller så viser du at du har råd til kjøpe et variert og stort utvalg av grønlandsk mat» (informant A1). I tillegg sier nøkkelinformanten min at det å spise, og ikke minst det å like grønlandsk mat, viser at lokalbefolkningen er i kontakt med historien og kulturen sin.

Grønlandsk mat er spesielt viktig å servere i forbindelse med merkedager: «Vi vil aller helst alltid ha grønlandsk mat. Det er vår tradisjon. Når det er konfirmasjoner, barnedåp og fest så skal det alltid være grønlandsk mat» (informant A16). Den kvinnelig fritidsfangeren som tidligere er nevnt deler lignende oppfatning og understreker at *mattak* er ekstra viktig å servere til spesielle anledninger: «Spekk er meget ettertraktet, og den betaler vi hva som helst for. Det serveres i alle *kaffe-miker*, konfirmasjoner, barnedåper, jul, nyttår og bryllup» (informant A19).

b) Helse

Den nest mest utbredte årsaken til at informanter sier de foretrekker grønlandske matvarer er knyttet til helseårsaker. Spørreundersøkelsen viser at dette gjelder 12(22%) av 54 informanter. Matpreferansene som bygger på helseårsaker tar utgangspunkt i lokale oppfatninger om hva som er næringsmessig verdifullt. Flere informanter forteller at de opplever spesielt hval- og selkjøtt som svært rike på alle vitaminer og mineraler som grønlandere trenger for å bo i Grønland: «Sel og hval gir flere vitaminer til oss grønlandere» (informant A40). Denne maten anses som historisk avgjørende for at grønlandere har kunnet bosette seg og overleve i Grønland: «Grønlandsk mat er det beste fordi det gir oss grønlandere varme til kroppen og gjør oss sterke, og det trenger vi på grunn av klimaet vårt» (informant B39). Informanter forteller at hval- og selkjøtt avgir varme til kroppen i tillegg til at det gjør dem sterke og sunne, noe som hjelper dem til å blant annet holde ut i flere timer under kalde og krevende fangstforhold. Informanter hevder at spesielt selkjøtt og selblod nærmest har en kjemisk funksjon som gir en fysisk varme til hele kroppen. En eldre kvinne som jevnlig får mat av broren sin som er en dyktig fangstmann, forteller:

«Jeg elsker grønlandsk mat. Jeg er så heldig som får grønlandsk mat av min bror, og det har jeg fått i alle år. Man føler seg mer mett når man spiser grønlandsk mat og ikke de der europeiske greiene. Den der danske maten blir man ikke helt bra av. Man blir varm når man spiser grønlandsk kjøtt, og det gir vitaminer» (informant A4).

På grunn av næringsverdien til grønlandsk mat påpeker opptil flere informanter på at de er sikre på at lokale kjøttprodukter er bedre for helsen enn det importerte matvarer er. Noen informanter uttrykker til og med at de opplever å bli syke dersom de spiser mer importert mat enn grønlandsk mat: «Når jeg spiser kylling, svin og okse fra Danmark så blir jeg forkjølt. Det er ikke som grønlandsk mat som er bra for immunsystemet» (informant A1). Det er også enkelte som uttrykker at de blir «slappe» av å spise importert mat ettersom det rett og slett ikke gir dem energi på samme måte som det grønlandsk kjøtt gjør: «Når vi spiser sel og hval så har vi det godt, maten er intens og den gir bedre energi» (informant B51).

c) Smak

Flertallet av informantene sier at grønlandsk mat er unik på smak, men det er kun 10 (19%) av de 54 informantene som avgir dette som hovedårsaken for matpreferansene sine. Flere informanter, både i spørreundersøkelsen og i intervjuene, sier at dansk mat generelt er tam, smakløs og rett og slett kjedelig: «Det er viktig for oss med grønlandsk mat fordi dansk mat smaker ikke noe» (informant A27). Grønlandsk mat blir derimot beskrevet som rik, intens og god på smak, i tillegg til at den smaker «vilt». At den smaker vilt er høyt verdsatt hos flere informanter fordi det indikerer at den smaker naturen, hvilket betyr at maten er som naturen, frisk og fersk. Frisk og fersk mat har stor betydning: «Jeg vil helst spise fersk fangst, og fanger det selv, og spiser det ferske. Jeg regner med at alle ønsker fersk fangst» (informant A26). Informanter knytter verdien av fersk fangst først og fremst til smak, men også fordi det er naturlig.

d) Naturlig

9% (n=5) av de 54 informantene som sier de foretrekker grønlandsk mat faller innenfor denne kategorien. Flere av disse informantene forteller at grønlandsk mat er naturlig og dermed trygg å spise fordi den kommer direkte fra naturen uten noen tilsetningsstoffer: «Det har vitaminer, det er rent, og det er helt uten konserveringsmidler» (informant B24). Flere informanter sier at de foretrekker grønlandsk mat fordi konsumet av den er en måte å komme nærmere naturen på ettersom de «spiser naturen» når de spiser grønlandsk mat fordi den *er* naturen. En eldre kvinne som ble intervjuet sier at: «Det er vår naturlige mat, den er vår natur, maten er ren fordi den er naturen» (informant A16). Informanter baserer også matpreferansene sine for grønlandsk mat på at de vet hva de spiser når de spiser lokal mat: «Grønlandsk mat er best fordi du vet hva du får. Du får ikke sykdom av grønlandsk mat» (informant B61). I tillegg foretrekker flere informanter grønlandsk kjøtt fordi den oppfyller etiske kriterier knyttet til dyrevelferd og

miljøvelferd ettersom grønlandske dyr er fanget lokalt og i det fri: «Grønlandsk mat er økologisk, den er fanget i det fri og er bedre for miljøet» (informant B1).

4. 5 Forholdet mellom matpreferanser og matkonsum i Aasiaat

Som vist tidligere er det hele 54 av de 61 informantene i spørreundersøkelsen som sier de foretrekker grønlandske matvarer. Av disse 61 informantene er det tilsynelatende 28% (n=17) som konsumerer det som de foretrekker, og som dermed oppfyller matpreferansene sine. 16% (n=10) av disse foretrekker grønlandsk mat, 5% (n=3) foretrekker importerte matvarer og 7% (n=4) har ingen spesielle preferanser, og liker begge matvarene like godt.

Av de 61 informantene som deltok i spørreundersøkelsen er hele 72% (n=44) informanter som meste parten av tiden ikke konsumerer matvarer som de foretrekker. Korrelasjonsanalysen viser videre at det ikke er noen sammenheng mellom alle de 61 informantenes matpreferanser og matkonsum, hvilket indikerer at det er en trend at informantene ikke oppfyller matpreferansene sine.

Flertallet av de 44 informantene som foretrekker grønlandsk mat oppfyller ikke matpreferansene sine fordi grønlandsk mat er for dyrt. Dette gjelder 57% (n=25) av informantene. Informanter som foretrekker grønlandsk mat, men som ikke konsumerer det, sier også det er fordi det skyldes manglende fysisk tilgang til det, enten på *Brøttet* eller gjennom sosiale nettverk. 39% (n=17) av informantene sier de ikke konsumerer grønlandsk mat av denne årsaken. Kun to informanter (4%) hevder at de ikke spiser grønlandsk mat selv om de liker det best fordi det er upraktisk å spise det i løpet av arbeidsdagen sin eller i løpet av en travel hverdag. Det er en statistisk signifikant i korrelasjonen mellom de som ikke konsumerer grønlandsk mat på grunn av pris-, tilgangs- og praktiske årsaker ($P < 0,01$).

Informanter som ikke oppfyller matpreferansene forteller imidlertid at når de først spiser grønlandsk mat så er det fordi de blir invitert over av venner til en spesiell anledning eller fordi de over lengre tid har spart opp penger til grønlandsk mat. En eldre kvinne forteller at hun ikke lenger har noen fangstfolk i familien, og at alle barnebarna bor i Danmark. Derfor er hun helt avhengig av å bli invitert på besøk av venner for å kunne spise grønlandsk mat: «Når jeg inviteres av venner på grønlandsk mat, da spiser jeg veldig mye, til jeg sprekker. Det føles godt. Jeg spiser det aldri hjemme, men når jeg blir invitert over til venner så spiser jeg som bare det!» (informant A22). Den eldre kvinnen forteller videre at hun ikke har sjanse til å spise grønlandsk mat fordi hun er pensjonert og pensjonslønningene i Grønland er lave. Derfor lever hun etter de danske tilbudsavisene, ettersom det er uaktuelt å ta seg råd til grønlandsk mat: «Jeg har lav

inntekt, og grønlandsk mat er pissetyr! Jeg må leve etter tilbudsavisene» (informant A22). Noen informanter påpeker også at er blitt vanskeligere å få tilgang til grønlandsk mat nå fordi det er blitt så dyrt sammenlignet med tidligere: «Det er dyrt å spise grønlandsk mat nå til dags. Det er også vanskelig å få tak i nå fordi nettverkene er mindre» (informant B22).

Informanter i spørreundersøkelsen hevder at importerte matvarer er mye enklere å få tak i sammenlignet med grønlandsk mat fordi importerte matvarer kan kjøpes på butikkene seks dager i uken: «Tilgangen til grønlandsk mat er ikke bra, og det er så mange flere muligheter til å få tak i dansk mat nå» (informant B35). Flere av informanter sier at det derimot er svært varierende hvor og når grønlandsk mat blir tilgjengelig fordi de sjelden vet når det kommer fangst til *Brættet*, og at de av og til kan risikere å gå glipp av salget fordi de selv er på arbeid. I tillegg blir fangsten fort utsolgt ettersom den er så populær og tilgjengeligheten er så begrenset.

En av nøkkelinformantene mine forteller at han har sterke preferanser for grønlandsk mat, men ettersom han tilbringer mye tid på arbeid ender det ofte med at han spiser importerte matvarer i løpet av arbeidsdagene. Han forteller at sel- og hvalkjøtt ikke egner seg til å ha med på jobben: «Grønlandsk mat har en så sterk lukt at jeg ikke kan ha det med på arbeid. I tillegg er dansk mat lettere å tilberede eller å få tak i. Derfor tar jeg bare med meg brød og pålegg, eller så går jeg og kjøper meg en french hot dog» (informant A1). Det blir derfor mer praktisk å gå å kjøpe seg en pølse, burger, eller kebab i nærmeste sjappe eller kiosk. Basert på feltobservasjoner så det ut til at det er svært vanlig å kjøpe matvarer og brus i disse lokalene. Det så også ut som det er vanlig å spise kjeks og småkaker i løpet av dagen, gjerne i forbindelse med lunsj eller på båtturer.

KAPITTEL 5. KLIMAENDRINGER OG GLOBALISERINGSPROSESSER OG ENDRINGER I FANGSTAKTIVITETER

Dette kapitlet viser hvordan klimaendringer og globaliseringsprosesser påvirker tilgangen til grønlandsk mat i Aasiaat. Dette kapitlet er derfor utformet til å støtte opp om funnene i forrige kapittel som tilsier at det blir vanskeligere å få tak i grønlandsk mat siden det er for dyrt og sirkulasjonen av det er begrenset. Mer spesifikt handler kapitlet om hvordan klimaforhold, internasjonal etterspørsel etter grønlandsk fisk og fangstreguleringer påvirker lokale fangstaktiviteter i Aasiaat.

5.1 Fangstaktiviteter påvirket av klimafaktorer

Goldhar et al. (2010) og Ford og Goldhar (2012) hevder at endringer i havisforhold og vær- og vindforhold er den største trusselen for fangstfolkenes muligheter til å fange lokale havpattedyr i Qeqertarsuaq, like nord for Aasiaat (jf. kapittel 1). Flere informanter i denne studien viser til havisforholdene når det er snakk klimaendringer og fangstaktiviteter. De hevder at havisforholdene har endret seg i stor grad, og at havisdekket i Diskobukta på vinterstid har mistet funksjonen sin. En fangstmann som har drevet med fangst i nærmere tretti år, forteller at han tydelig kan observere forandringer i havisen: «Det er tydelige forandringer. Da jeg var barn var isen tykk, nå er den smeltende og knekker fort. Det er risikabelt fordi havisen fryser ovenfra, og ikke fra bunnen på grunn av varmere havstrømmer» (informant A21). Fangstmannen forteller videre at fangstfolk, som respons på havisforholdene, har gått bort fra å drive med hundespenn og at de heller velger å investere i snøskutere ettersom det er mer lønnsomt fordi de fyller bensin på dem når det først er et havisdekke de kan ferdes på, og ellers lar de dem bare stå. Hundespenn derimot, er dyrt fordi hundene må ha mat gjennom hele året: «Hver fangstmann hadde ti til tjue hunder før, men nå har han kanskje tre til fire stykker. Vi kan jo ikke bruke dem fordi det er bare tynne havisflak som flyter rundt i Diskobukta» (informant A21). Dette samsvarer med Goldhar et al. (2010) sin indikasjon om at havisdekke har mistet sin tradisjonelle funksjon, nemlig som en plattform som fangstmenn brukte for å få tilgang til havpattedyr. Fangstfolk i Aasiaat forteller likevel at de fremdeles kan benytte seg av havisen for å fange havpattedyr, forskjellen er bare at de må «lengre unna» kysten, som betyr at de bruker mer drivstoff og tid før de kommer fram til fangstfeltet enn tidligere. Før dannet det seg et havisdekke helt inntil kysten, og fangstfolkene kunne gå direkte ut på isen. Hvis de ønsker å drive jakt fra havisen nå, må de derimot kjøre lengre ut til havs med båtene sine hvor havisdekket legger seg. Da kan de drive jakt, men det er likevel tungvint fordi de ikke kan ha

med seg hverken snøskuter eller hunder oppi båtene, og dermed har de ikke noen hjelpemidler til å frakte de tunge byttedyra de fanger på isen fram til båtene sine.

Det er ikke slik at det ikke er noe is i Diskobukta, men den havisen som først kommer kan ikke brukes. Dette forteller en fangstmann som utnytter akkurat disse forholdene med å fiske torsk fra båten sin til langt ut på vinteren: «I år har det ikke vært is, eller jo, det kommer jo is. Men selv om den kommer her, så kan du ikke bruke den. Selv om den er tykk, så går du gjennom. Den er bløt og helt rar» (informant A13). Vinteren 2017 var det for eksempel en ulykke hvor flere lokale fangstmenn gikk gjennom isen like utenfor Aasiaat, og kommunekonsulenten for næringsliv i Aasiaat, nøkkelinformanten min, gikk offentlig ut og frarådet alle fangstfolk å ferdes på isen (Schultz-Nielsen, 2017b).

De nye og ustabile havisforholdene har derimot gitt nye muligheter nå som Diskobukta er relativt åpen på vintrene: «Diskobukten pleier å fryse til. Nå er den åpen hele året. Det er jo tropeland» (informant A3). Dette betyr at fangstfolkene benytter seg av jollene og båtene sine om vinteren: «Før var det havis, men i år kom det slett ikke noe havis, og uten havis kan vi fiskere mye oftere» (informant A27). En fangstmann som primært driver med torskefangst forteller at fangstfolk relativt lett kan manøvrere seg gjennom de nåværende havisforholdene så lenge de har et godt og tilpasset utstyr: «Jeg kan dra ut selv om det er is, og jeg fisker til ut januar måned. Jeg har bygget båten slik at den er isforsterket slik at jeg kan dra ut når det er is» (informant A30). Opptil flere fangstfolk viser stor begeistring over de nye havisforholdene som har gjort det mulig å fiske fra båtene sine utover vinteren: «De siste årene har vi også fisket om vinteren! Alle gjør det nå. Da kan vi fange mye og det tjener vi godt på» (informant A13). Det at havisen uteblir har ikke kun en betydning for at fangstfolkene kan opprettholde en stabil produksjon av fisk året rundt, det betyr også at fisken kan eksporteres ut med store lasteskip gjennom hele året.

5.1.1 Lokale dyre- og fiskebestander og klimaendringer

Det har blitt rettet stor oppmerksomhet mot hvilke negative konsekvenser klimaendringer kan ha på dyrebestander i arktiske områder (Kalland, 1993; Dauvergne og Neville, 2011). Goldhar et al. (2010) hevder blant annet at klimaendringer kan gi negative konsekvenser på størrelsesbestanden og migrasjonsmønstre hos dyrebestander som inngår som viktige komponenter i den grønlandske dietten. Grønlandsselen som er en svært verdifull matkomponent blant lokalbefolkningen, er et eksempel på en art som antas å være svært påvirket av klimaendringene (Rosing- Asvid, 2010). Grønlandsselen jaktet i Aasiaat i sommermånedene, men den yngler på havisen utenfor østkysten av Newfoundland på

vinterstid, og nettopp derfor antas den å være avhengig av endringene som skjer i havisforholdene (Rosing-Asvid, 2010; Johnston et al., 2005).

Narhvalen er en annen viktig komponent i dietten til den lokale befolkningen i Aasiaat. Tørket, fryst eller *mattak* tas frem gjennom hele året, og det er nærmest obligatorisk å servere narhvalkjøtt til ulike festanledninger, besøk og *kaffe- mik*. Narhvalen fanges i Diskobukta om vinteren, og er beskrevet som «*animal of the ice*», ettersom den oppholder seg ved havisen (Hansen, 2016; Goldhar et al., 2010). Selv om både grønlandsselen og narhvalen antas å være avhengige av havisforholdene, hevder flere fangstfolk at de ikke opplever at det er en reduksjon i antall dyr. En fangstmann som for det meste driver med blåkveitefiske sier at det fremdeles kommer veldig mange grønlandsseler til Diskobukta, til tross for klimaendringene: «Det var mange seler på 80- tallet, men nå de siste årene er det jo ikke is. Men det er fremdeles mange grønlandsseler» (informant A11). En annen fangstmann forteller at det er «millionvis» av grønlandsseler, og at han nylig observerte flere flokker på opptil tjue individer mens han var ute og satte fiskegarn: «Det er millioner av seler, de kommer i midten av juni, så kan vi fange dem fra midten av juli til september» (informant A27).

Flere fangstfolk forteller også at det fremdeles kommer mange narhvaler til Diskobukta om vinteren, selv om ikke havisdekket gjør det. Forskjellen er bare at hvalene er «lengre ute», og fangstfolkene må derfor dra lengre ut for å fange dem. En annen forskjell er at det gjerne er vanskeligere å fange dem fordi de ikke kan bruke havisen til å navigere seg fram til hvor narhvalene dukker opp. I stedet for å vente på dem, må de derfor aktivt dra ut og finne og kjøre etter dem i det åpne havområdet, noe som gjerne tar lang tid og krever mye drivstoff: «Før kom narhvalen helt inn til land i mars. Nå kan vi ikke vente lenger, og vi må dra ut og lete» (informant A21).

Finnhval, vågehval og nise er også svært verdifulle komponenter i den lokale dietten. Disse fanges på sommeren, og informantene sier de heller ikke opplever noen bemerkelsesverdige endringer i hvalbestanden annet enn at det virker som at knølhvalen har blitt svært dominerende og har begynt å ta opp plassen til spesielt finnhval og vågehval. Under møtet med styret til den lokale foreningen for fangst og fiskeri ble det nemlig uttrykt at: «Det er for mange knølhvaler. De tar opp plassen til vågehvalen og finnhvalene, tror jeg» (informant A32). Knølhval ble nemlig fredet i 1986, og har siden da vokst enormt ifølge representanter i foreningen.

I forskningsmiljøer og i internasjonale organisasjoner blir klimaendringers påvirkninger på enkelte sel- og hvalarter i Arktis fremstilt som negative (se IPCC, 2007). De negative påvirkningene klimaendringer kan ha på fiskebestander i Arktis er derimot noe mer nedtonet.

Varmere havtemperaturer påvirker fiskebestander positivt, i alle fall sett fra et grønlandsk økonomisk perspektiv (Persson, 2016). Det er likevel viktig å påpeke at det eksisterer usikkerhet om hvorvidt fiskebestander påvirkes av endringer i havtemperatur. Den polare frontsonen hvor atlantisk og arktisk hav møtes, skiller de boreale fiskeartene fra de arktiske, men de boreale fiskeartene krysser denne grensen til arktisk hav hvert år (Fossheim et al., 2015). Hvorvidt dette skyldes klimaendringer er usikkert, men det er likevel rimelig å anta at utviklingen i enkelte fiskebestander er i nær korrelasjon med havtemperaturer. Svingningene i den Vest-Grønlandske torskebestanden er et klassisk eksempel på dette (Hamilton et al., 2003). Mellom 1920 og 1940 var det varmere havtemperaturer og stor forekomst av torsk, men da det ble kaldere på 60-tallet, stagnerte torskebestanden sterkt (ibid.). Flere informanter bekrefter dette og opplever torskebestandene som svært svingende, og en informant forteller at dette er allmennkunnskap blant flere grønlandere: «Torsken forsvant nesten helt for ti år siden, men så kom den tilbake for fem år siden, og nå er det masse av fisk. Det er nok på grunn av havstrømmen, som er varmere. Min bestemor sier at torsken forsvant også omkring 50-tallet. Nå er den sterkt tilbake. Sånn vet vi. Den kommer og går» (informant A35). Opptil flere informanter forteller med begeistring at forekomsten av torsk har økt betraktelig i løpet av de siste fem årene, og at de til og med kan fange torsk på vinterstid. Informanter sier også at de har opplevd å observere ukjente arter, hvilket mest sannsynlig skyldes varmere havtemperaturer: «Det kommer ny fisk som vi ikke har sett før. Det er generelt mer torsk. Og av og til fanger vi rar fisk. Det er fordi det er varmere nå» (informant A26). Noen informanter sier at de til og med har fått makrell, og første gang de fikk det for noen år siden, visste de ikke en gang hvilken art det var ettersom de aldri hadde sett den tidligere. Makrell er nemlig en boreal fiskeart og en informant sier han måtte finne en danske for å skjønne hvilken fisk han hadde fått i garnet sitt. I løpet av 2016 erklærte grønlandske myndigheter seg selv som en «kyststat for makrell» ettersom makrellbestandene har vært økende, noe som har ført til en kommersiell produksjon av makrell siden 2014 (Dollerup-Scheibel, 2016c). Foreløpig er dette hovedsakelig tilfellet på østkysten av Grønland, men informanter forteller at de stadig får makrell i garna sine, så mulighetene ligger der.

Blåkveitefiske er den viktigste inntektsnæringen i Diskobukta, også i Aasiaat. Blåkveite påvirkes ikke av endringer i havtemperatur slik som torskebestandene gjør, ifølge fangstfolk. Dette er fordi blåkveite lever såpass dypt, forteller en fangstmann: «Torsken forsvinner nok igjen, og blir borte, i 30 år, men så kan den komme tilbake. I 2013 kom den tilbake. Blåkveite blir nok alltid her. Det er fordi den lever der det er meget kaldt og dypt og hvor havet forblir

nedkjølt på grunn av de store isfjellene» (informant A38). Foreløpig fisker fangstfolk i Aasiaat blåkveite året rundt.

5.1.2 Fangstaktiviteter og vær- og vindforhold

Klimaendringer har ført til voldsommere vær- og vindforhold i Arktis, og dette er problematisk for fangststyrket (Ford og Goldhar, 2012). Det er en gjennomgående erfaring blant fangstfolkene at værforholdene har blitt svært ustabile de siste årene. En pensjonert fangstmann forteller at de tidligere kunne bruke lokalkunnskapene sine til å tyde og forutse værforholdene, men at dette ikke lenger er mulig fordi været er så uforutsigbart og skiftene: «Det er mye dårlig vær som er vanskelig å forutse, og det er vanskeligere å forutse nå enn for et par år siden» (informant A3). Nestlederen i foreningen for fangst og fiske deler en lignende oppfatning: «Før kunne vi se opp i horisonten og regne ut hvordan været skulle bli. Nå kan vi ikke det på samme måte som før. Nå kan vi ikke spå været i forhold til skyene» (informant A26). Det blir derfor viktig å ha en sterk båtmotor slik at fangstfolk raskt kan kjøre unna om været blir for dårlig og unngå å utsette seg for skumle situasjoner: «Nå må man ha en sterk motor slik at vi kan unngå ulykker når været plutselig slår galt ut» (informant A3). Det er generelt flere fangstfolk som påpeker at det er viktig å ha et godt utstyr som GPS og radio, i tillegg til en sterk båtmotor, for å unngå ulykker.

Fangstfolk er generelt samstemte om at vær- og vindforholdene hindrer dem i å fange havpattedyr. Det er på ingen måte umulig å fange dem, men det er rett og slett mer tungvint og risikofyllt. Den ene informanten i foreningen for fangst og fiske forteller at været har gjort det vanskeligere å treffe seler fordi sikten er så dårlig i dårlig vær: «Mange bølger gjør det vanskelig å skyte og treffe selen. Det er nye havstrømmer og sterkere vind som gjør forutsetningene vanskelige for å skyte sel» (informant A34). En fangstmann som tidligere har drevet med mye selfangst, forteller at ustabile værforhold har ført til at selfangsten har blitt begrenset spesielt i løpet av de siste syv til ti årene: «Den gang da vi kunne forutse været, kunne vi fange seler til båten var full, og da var det lønnsomt å være fangstmann» (informant A33). Fangstfolk forteller at de nye værforholdene gjør det mindre lønnsomt å drive med selfangst nå fordi det tar lengre tid å finne selene, hvilket betyr at de bruker mye drivstoff på å kjøre rundt i Diskobukta og lete: «I dårlig vær må vi bruke mye mer bensin for å fange noe som helst. I tillegg tar det ekstra tid» (informant A21).

Selv om flere fangstfolk er samstemte om at klimaendringene påvirker dem, uttrykker noen seg likevel avslappet i forhold til det. En fritidsfangstmann som ellers arbeider i det lokale fengselet sier at han tror forholdene vil gå tilbake til slik de var:

«Selv i gamle dager var det endringer. Mange av fangstfolkene tror det er betydelige endringer hvert 50 eller hvert 100 år. Da endrer været seg, det kommer sterke vinder, men så blir det bedre. Når det gjelder det at sjøisen forsvinner, er det flere som tror at det bare skjer, men så går det over» (informant A29).

Noen fangstfolk sier det ligger i grønlenderes natur å tilpasse seg vær- og vindforhold, og at evnen deres til å gjøre dette tross alt er årsaken til at grønlendere har overlevd på Grønland. En fangstmann forteller til og med at fangstfolk ikke blir negativt påvirket av klimaendringer nettopp fordi de evner å tilpasse seg: «Vi har tilpasset oss selene, hvalene og fisken, og vi er blitt så effektive at vi ikke blir særlig påvirket av klima» (informant A13). Han fortsetter med å fortelle at når det er dårlig vær prioriterer fangstfolkene å fiske i stedet for. Nestlederen i foreningen for fangst og fiske hevder at fangstfolkene fisker torsk når det er dårlig vær fordi det medfører mindre risiko: «Når det er uvær så fisker vi torsk. Da kan vi holde oss nærmere kysten fordi torsken holder seg tettere inn til land. Her er det mer le og mindre bølgevær, så da slipper vi å sette sikkerheten på spill» (informant A26). Det er likevel noen fangstfolk som hevder at de drar ut uansett vær: «Jeg seiler ut selv om det er dårlig vær. Jeg er ikke redd» (informant A31).

Som nevnt får et godt sikkerhetsutstyr en betydeligere rolle for fangstfolkene i Asiaat. Godt sikkerhetsutstyr er viktig for å kunne opparbeide et visst nivå av fangstaktiviteter i nye vær- og vindforhold. Sikkerhetsutstyret er både moderne og dyrt, noe som gjerne hindrer enkelte i å benytte seg av det. En gang i løpet av feltarbeidet mitt da jeg skulle langt ut på havet i tåkevær for å jakte sel, møtte jeg på en gammel fangstmann som ikke hadde GPS. Han fortalte da at han godt kunne tenke seg å dra ut på selfangst, men at han måtte holde seg nært land fordi han ikke «orket» å sette seg inn i dette GPS-«greiene».

Tidevannet har endret seg i Diskobukta, noe som medfører nye utfordringer: «Det er så ekstremt lavvann. Vi kan se skjær vi aldri før har sett. Vi må derfor passe på at vi ikke kjører i noen skjær. Da kan det gå galt. Det skjedde for ikke så lenge siden med noen jeg kjenner» (informant A13). For øvrig påpeker flere at tidevannet har med at innlandsisen er blitt redusert, noe som fører til landheving. En kvinnelig fritidsjeger forteller at de forholder seg til tidevannstabellen hele sommeren, og at de drar ut med det samme den indikerer at det er gode nok forhold til å dra ut med båten: «Når det er sommer har vi denne tidevannstabellen på bordet konstant. Vi ser på den hver dag og planlegger når vi kan dra ut» (informant A19).

5.2 Fangstaktiviteter og internasjonal etterspørsel etter grønlandsk fisk

Som tidligere presentert, har Grønlands betydning som et fangstsamfunn avtatt ettersom færre nå går inn i fangstyrket (Ford og Goldhar, 2012). En informant som har vært fangstmann hele sitt voksne liv forteller at han har en sønn som også gjerne vil bli fangstmann. Han har frarådet sønnen sin fra å bli det, og heller oppmuntret ham til å fullføre videregående: «Sønnen min ønsker å bli fangstmann, men jeg forteller ham at han må fullføre videregående, slik at han har noe å falle tilbake på for dette fangstyrket er så ustabil. Du vet aldri» (informant A21). Flere informanter delte lignende erfaringer om at fangstyrket økonomisk sett lenge har vært assosiert med ustabilitet. En ung kvinnelig informant som vanligvis studerer i hovedstaden Nuuk, sier at hun derfor har blitt frarådet en livsstil knyttet til fangstyrket: «Faren min har aldri lært meg å fange eller å tilberede fangst fordi han vil ikke at jeg skal gifte meg med en fangstmann slik at jeg blir en fangstkone» (informant A14). Faren hennes har nemlig livnært seg av å fange sel og hval nesten hele sitt liv, og konen hans har gått inn i en tradisjonell kjønnsrolle der hun bruker mye tid på å tilberede fangsten, men denne tradisjonelle livsstilen har vært økonomisk ustabil. Ustabiliteten som assosieres med fangstyrket er snarere i endring, og enkelte informanter uttrykker at fangstyrket har blomstret i Aasiaat, særlig i løpet av de siste tre årene. Flere lokale innbyggere velger derfor å gå inn i fangstyrket, og flere tar opp igjen yrket etter flere års avbrekk hvor de heller har arbeidet «på land».

År	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Fangstlisenser						
Totalt antall personer	6.970	7.631	7.037	5.304	5.867	5.851
Yrkesfangstlisenser	1.712	2.083	2.060	1.758	1.998	2.061
Fritidsfangstlisenser	5.258	5.548	4.977	3.546	3.869	3.790

Tabell 3. Nasjonal oversikt over antall yrkesfangstfolk og fritidsfangstfolk mellom 2009 og 2014 (Tabell basert på Greenland in Figures, 2016, s. 13)

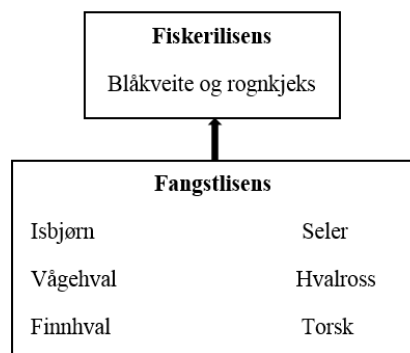
Tabell 3. viser den nasjonale statistikken over antall yrkesfangstfolk og fritidsfangstfolk mellom 2009 og 2014. Antallet yrkesfangstfolk har faktisk gått opp fra 1 712 til 2 061 i løpet av de seks årene. Det er likevel nødvendig å påpeke at dette antallet er lavt sammenlignet med tidligere statistikk fra 1993 da det var 4.067 yrkesfangstfolk i Grønland (Greenland in Figures, 2002). Dette viser at antallet yrkesfangstfolk har blitt halvert i løpet av en 20 års periode mellom 1993 og 2014.

ÅR	2013	2014	2015	2016
Antall yrkesfangstfolk	76	71	105	107

Tabell 4. Antall yrkesfangstfolk i Aasiaat mellom 2013 og 2016 (informant A1)

Oversikten i Tabell 4. viser at det eksisterte 107 yrkesfangstfolk i Aasiaat i 2016. Det var 76 yrkesfangstfolk tilbake i 2013, 71 i 2014 og hele 105 året etter i 2015. Det betyr at det har vært en økning på omtrent tretti stykker bare på tre år, noe som er en merkbar økning på et så lite sted som Aasiaat. Disse tallene samsvarer med lokale informanter som hevder at fangststyrket er blitt mer populært i Aasiaat de siste årene, noe som vil utdypes senere i kapittelet. Men det som derimot ikke kommer tydelig fram i statistikken er *hvilke* fangstaktiviteter og hvilke arter yrkesfangstfolkene faktisk prioriterer å fange. Yrkesfangst er en felles betegnelse for de som driver med både jakt av havpattedyr og fiskeri. Statistikken som illustrert i tabellen over (Tabell 4.) og betegnelsen yrkesfangstmann skiller derfor ikke mellom jakt- og fiskeriaktiviteter, og gir dermed ikke et inntrykk av hva fangstfolkene faktisk prioriterer å jakte. Dette betyr at når informantene bekrefter at antall fangstfolk øker, så forteller det derimot ingenting om hvordan yrkesfangstfolkene fordeler seg mellom fiskeri- og jaktaktiviteter. Dette finnes det forøvrig ingen statistikk på heller.

Yrkesfangstbetegnelsen omfavner både fiskeri- og jaktaktiviteter fordi fiskerilisensen bygger på den generelle fangstlisensen. Ifølge nøkkelinformanten som er ansatt i kommunen (A1), kan vi skille mellom to fangstlisenser: fangstlisens og fangstlisens med utøvet tillatelse til fiskeri (fiskerilisens). Førstnevnte kan beskrives som en mer generell lisens som danner basisen for fangststyrket. Denne lisensen tillater personen å fange pattedyr forbeholdt visse utstyrskrav som størrelse på båten og fangstutstyr. Denne fangstlisensen

Figur 9. Illustrasjon over at fiskerilisensen for blåkveite og rognkjeks bygger på den generelle yrkesfangstlisensen (min figur)

tillater også fangstfolkene å fange de fleste fiskearter, deriblant torsk. Fangstlisens gir derimot ikke tillatelse til å fiske blåkveite og rognkjeks. For å fiske blåkveite og rognkjeks må fangstfolkene ha fiskerilisens. For å søke om denne lisensen må fangstfolk ha hatt den grunnleggende fangstlisensen i minst to år. Dette betyr at fiskerilisensen bygger på fangstlisensen, hvilket betyr at så snart fiskerilisensen er oppnådd har yrkesfangstmannen

mulighet til å både jakte det som den generelle fangstlisensen tillater, i tillegg til at han kan fiske blåkveite og rognkjeks. Det er derfor opp til fangstmannen å prioritere det han selv ønsker: «En og samme person er jeger og fisker. Om sommeren er han fiskeren, og om vinteren kan han være jegeren» (informant A11). I denne studien forteller flere yrkesfangstfolk at de kombinerer disse to fangstaktivitetene, men at de prioriterer å fiske. De prioriterer også å fiske på vinteren når havisforholdene tillater det. Vinteren har tradisjonelt vært forbundet med jakt, men ettersom havisforholdene har endret seg, er det nå aktuelt å fiske året rundt.

Torsk- og blåkveiteproduksjonen i Grønland har økt betraktelig mellom 2010 og 2015, og torskeproduksjonen har tredoblet seg i løpet av dette tidsrommet (se kapittel 4.1).

År \ Produksjon	1993	1995	1997	1999	2001	2001
Antall grønlandsseler under fire år	50 196	68 747	51 967	44 160	63 065	30 673
Antall grønlandsseler over fire år	23 258	22 249	22 410	16 695	18 881	11 764

Tabell 5. Oversikt over antall grønlandsseler som er jaktet i Grønland mellom 2009 og 2014 (Greenland in Figures, 2016, s. 14).

I Grønland har fangst av grønlandsseler under 4 år sunket med omlag 20 000 individer mellom 2009 og 2014, og fangsten av grønlandsseler over 4 år har sunket med rundt 11 000 individer i samme periode. Fangstfolkene i Aasiaat sine utsagn støtter opp om statistikken i Tabell 5. ettersom de forteller at de heller har begynt å investere i fiskegarn og utstyr som er bedre tilpasset fiskeri slik at de har bedre forutsetninger for å fiske: «Det er ikke så mange jegere nå, men det er mange fiskere. De var jegere, nå er de fiskere. Det skjedde for kanskje to til tre år siden» (informant A12). Opptil flere fangstfolk og andre informanter omtaler nå Aasiaat som et fiskerisamfunn, og ikke et fangstsamfunn: «Vi var alle jegere den gangen, men nå er vi fiskere. Vi er gått over til å bli et fiskerisamfunn» (informant A21). Informanter hevder at denne omstillingen har vært gradvis, men at den merkbare omstillingen til fiskeri skjedde for omtrent tre år siden, nærmere bestemt etter at fiskefabrikken åpnet opp for oppkjøp av blåkveite.

Selv om overgangen til blåkveiteproduksjon er relativt ny, har blåkveite «alltid» eksistert i Aasiaat: «Det har alltid vært kjent at det er blåkveite her i Aasiaat, men det er først nå det er et primært fokus på blåkveite» (informant A26). Dette ble også fastslått av nasjonalavisa, *Sermitsiaq* AG, i 2015, da en journalist skrev: «Det er ikke fanget blåkveite ved Aasiaat i stor skala før, selv om man i mange år har hatt kjennskap til at det er blåkveite i området» (Mølgaard 2015).

5.2.1 Den lokale fiskefabrikken og oppkjøp av fisk

Som allerede påpekt åpnet den lokale fiskefabrikken opp for oppkjøp av blåkveite relativt nylig, nærmere bestemt i 2013. Dette er ifølge sjefen for den lokale fiskefabrikken en respons på den enorme etterspørselen etter blåkveite i tillegg til at kvotene for rekefiske er innstrammet. Da fiskefabrikken først åpnet opp for oppkjøpet var det stor usikkerhet knyttet til det. For det første visste ikke sjefen for fiskefabrikken om det var store nok mengder blåkveite rundt Aasiaat til at produksjon kunne lønne seg. I tillegg forteller han at det var stor usikkerhet knyttet til om hvorvidt de lokale fangstfolkene brydde seg om å fiske blåkveite og selge det til fiskefabrikken. Sjefen for fiskefabrikken uttrykker derfor at fiskefabrikken var helt avhengige av at de lokale fangstfolkene prioriterte å fange fisk og selge det til dem framfor å selge fangst andre steder, hvilket de fremdeles er i dag. Fiskefabrikken har derfor skapt gunstige forhold som gjør det svært attraktivt for fangstfolkene å velge fiskefabrikken. I perioden da denne studien ble gjennomført, så det ut til at yrkesfangstfolkene prioriterte å levere til fiskefabrikken. En tidligere fangstmann som har hatt flere års pause fra fangststyrket ved å jobbe i turistsektoren, forteller at han nylig har fått innvilget fiskerilisensen, og at han nå skal starte opp igjen som fangstmann hovedsakelig for å fange blåkveite og torsk. Han sluttet med å jakte for noen år tilbake fordi han ikke kunne leve av å fange havpattedyr, men nå som fiskefabrikken har åpnet opp for blåkveite og tidene for torsk er såpass gode som de er, skal han begynne å fiske igjen: «Det kan ikke betale seg å fange hval og sel nå på grunn av fiskefabrikken. Fabrikken handler kun inn blåkveite, torsk og reker. Fangst av hval og sel kan rett og slett ikke måle seg med fisk sånn økonomisk sett. Neste måned skal jeg begynne å fiske igjen, så straks jollen min er klar» (informant A38). Nøkkelinformanten deler samme oppfatning og sier at kiloprisen for blåkveite har økt noe enormt, og at blåkveitefiskeri derfor er oppfattet som en gullgruve for flere fangstfolk: «Fisk lønner seg jo. For 21 år siden fisket jeg blåkveite, og da kunne jeg kanskje få 8 kroner kiloen. Nå kan man få 25 kroner for kiloen, og av og til kan man til og med få opp til 29 kroner kiloen!» (informant A1). Kiloprisen for torsk er mellom 5-6 DK på sommerstid, og rundt 8 DK på vinterstid.

Det er gjennomgående blant flere fangstfolk at fiskeri er utrolig lønnsomt, og at de derfor prioriterer det siden det er dyrt å leve i Grønland. De påpeker at de velger å fiske framfor å jakte havpattedyr fordi «man skal jo leve av det» og husleie og elektrisitet skal tross alt betales. Hovedårsaken til at fisk betraktes som lønnsomt er fordi fiskefabrikken betaler relativt godt, og ikke minst fordi fangstfolkene kan fange store mengder fisk, noe som gir flere kilo og dermed større fortjeneste. Den kommunalere lederen for fangst- og fiskeri forteller at fangstfolk

prioriterer fiske framfor å skyte seler fordi de må skyte mange seler for å få samme fortjeneste som de får av blåkveitefiske. Dessuten krever det både mer tid og ikke minst bensin å fange like mange seler om de skal tjene like mye som de gjør i løpet av en god dag med blåkveitefiske:

«Det er mer å tjene på fisk per kilo. 150 l bensin koster kanskje 300 kr, og en liten sel kan du kanskje selge for 800- 1300 DK, eller 45 DK per kilo. Så man må se kostnadene ut i fra fangsten og gevinsten. På en god dag kan du tjene 10, 000 til 12,000 på blåkveite. Du må skyte 10 slike seler for å få samme fortjeneste, og det krever tid og bensin» (informant A11).

Det er flere fangstfolk som legger vekt på at fangsten skal «lønne seg». De vurderer inntektene opp mot kostnadene, og når de gjør dette regnestykket, framstår både torske- og blåkveitefiskeri som et bedre alternativ enn fangst av hval og sel.

I tillegg til at fiskefabrikken tilbyr en relativt god kilopris, påpeker flere fangstfolkene at fiskefabrikken nærmest har en uendelig lagerkapasitet. Dette betyr dermed at fangstfolkene kan selge fisk i store mengder, hvilket betyr en god økonomisk fortjeneste. En fangstmann forteller at fiskefabrikken utkonkurrer *Brættet* som en salgspattform på dette området. *Brættet* har nemlig et metningspunkt for fangst siden det er begrenset hvor mye lokalbefolkningen kan kjøpe mens på fiskefabrikken kan fangstfolkene bare laste av fisk nærmest i det uendelige:

«Før, for fire til fem år siden, da fabrikken ikke hadde en slik kapasitet, da solgte vi sel på Brættet. Nå er det bedre salgsmuligheter på fabrikken [...] vi kan ikke selge så mye til de på Brættet fordi det er regulert og fordi de ikke alltid har råd til å kjøpe. De har ikke råd til å kjøpe fordi kjøttet har blitt så dyrt fordi det er så dyrt å fange det fordi du trenger mye bensin og patroner» (informant A34).

Fiskefabrikken har døgnåpent, noe som tilbyr fleksible arbeidstider og leveransetider for fangstfolkene. Noen fangstfolk hevder at dette er en fordel, og at det gir en enorm frihet. En fangstmann forteller at han verdsetter denne muligheten til å dra ut å fiske klokken tre og se soloppgangen om han ønsker det. En annen fangstmann påpeker at fleksibiliteten og lagerkapasiteten til fiskerifabrikken uten tvil gjør forholdene for fiskeri svært attraktive: «Det kan merkes at vi går over til å bli et fiskerisamfunn fordi de siste tre årene har fabrikken fått kapasitet til å kjøpe inn uendelig mye, og her kan vi levere fisk til alle døgnets tider» (informant A33). Når det gjelder fleksibilitet med tanke på åpningstider, har fiskefabrikken igjen en fordel i forhold til *Brættet* ettersom *Brættet* er avhengig av at lokalbefolkningen går forbi, men det skjer kanskje ikke før på ettermiddagen når lokale innbyggere ikke er på jobb. Å stå på *Brættet*

til fangsten er utsolgt kan virke som en langsom aktivitet og lite effektivt for noen, i alle fall uttrykker en yngre fangstmann dette: «Det er bare de gamle som selger på *Brættet*. Det gidder jeg ikke. Man kan risikere å stå der lenge. Og vi vil jo gjøre andre ting som å komme oss ut på havet igjen» (informant A27). Leveransen til fiskefabrikken går derimot fort, noe jeg selv har vært vitne til. Pålast av kasser med is går i en fei, og det samme gjør avlastningen av fisk etter fangstturen. Fangstfolkene kan selv velge hvordan de leverer fisken. De får litt mer inntekt per kilo avhengig av hvordan og om de har prioritert å sløye fisken, men generelt kan de egentlig bare laste av fisken nærmest ubehandlet. Hval og sel må derimot sløydes og skjæres opp før den selges på *Brættet*. Det er helt forbudt å dra med seg hele kadaver inn til byene, hvilket betyr at fangstfolkene må sløye hval og selene ute på holmene. Fangstfolkene er selvsagt svært rutinerte på dette, men det er ingen tvil om at det tar lang tid å sløye en sel, for ikke å snakke om en hel stor hval.

Bilde 14. Fangstfolk som bruker settegarn for å fiske blåkveite

Bilde 15. Fangstmann som sløyser blåkveite i jollen sin midt på natten

Bilde 16. Kjapp og effektiv levering av 1.2 tonn torsk til fiskefabrikken

Fangstfolkene må ikke betale noen avgifter for å selge fangsten sin til fiskefabrikken, men om de skal selge fangst på *Brættet*, er de nødt til å betale avgifter til kommunen som har ansvaret for vedlikehold og hygiene av *Brættet*.

Sjefen for den lokale fiskefabrikken er overbevist om at blåkveite har reddet og gjort fangststyrket i Aasiaat attraktivt igjen og at dette bidrar til at fangstkulturen lever videre: «Jeg tror at fiskeri har gjort fangststyrket mer attraktivt igjen. De forblir fangstfolk». Flere informanter uttrykker at usikkerheten som tidligere var assosiert med fangststyrket nå er så godt som forbi, og at stadig flere vil strømme til yrket i fremtiden. En politimann og fritidsfangstmann forteller at han hadde et ønske om å bli yrkesfangstmann da han var ung, men ettersom han også ønsket en fast og stabil inntekt utdannet han seg slik at han kunne få en «jobb på land»: «Jeg ville helst ha fast arbeid på land med sikker inntekt året rundt, så derfor ble jeg ikke fangstmann. Men nå i det siste har vi jo funnet blåkveite, og det gir stor inntjening, og man tjener mange penger, så

kanskje det ikke hadde vært så dumt likevel å bli fangstmann» (informant A35). Som en følge av de nye forholdene i fangststyrket, tiltrekker Aasiaat seg både tilflyttere og tidligere fangstfolk. Fangstmannen som tidligere hadde vært fangstmann og som nå skulle begynne å fiske forteller at han har sett flere som flytter til Aasiaat fra de omkringliggende bygdene: «Før kunne ikke fangst betale seg, men nå skal jeg fiske blåkveite og torsk, og det skal mange andre også. Mange flytter fra bygdene og hit på grunn av blåkveite» (informant A38). Flere av fangstfolkene er også i en prosess hvor de sparer til fiskegarn, og flere forteller at de begynte å spare for omtrent to år.

Kommersialiseringen av blåkveitefiske i Aasiaat har uten tvil ført til at mennesker har fått en bedre økonomisk situasjon. En etnisk dansk fangstmann som har bodd i Aasiaat i 50 år forteller at for bare 5 år siden så ikke jollene slik ut som de gjør nå. Nå er det de nyeste versjonene og alle har sterke påhengsmotorer: «Det er kommet enormt mye bedre utstyr på jollene nå i løpet av få år. De små båtene har enorme påhengsmotorer og det er bare på grunn av blåkveitefiskeri! De tjener godt på det, og får de får råd til å investere og det gjør de. Fangstfolkene bare investerer mer og mer i båtene og utstyret sitt slik at de kan fiske mer» (informant A18).

Selv om fangstfolkene prioriterer fiskeri, fanger de likevel sel og hval, men det er bare til seg selv og husholdet sitt. Den unge studinen fra Nuuk forteller at hun tror det føles kunstig for fangstfolk å selge mat til innbyggerne, selv om noen tross alt gjør det. Det er fordi det ligger i grønlanderes kultur å dele, og ikke å selge mat. Faren hennes har ikke noen interesse av å skyte mange seler, og han fanger kun til sitt eget forbruk, ellers livnærer han seg av å fiske til fiskefabrikken: «Faren min fanger mye sel og hval, men det spiser han og vi selv. Han sier han ikke har noen interesse av å skyte mange seler for eksempel. Det ligger ikke i hans kultur. Han vil heller skyte én til seg selv» (informant A14).

Flere informanter er frustrerte over fangstfolkenes prioriteringer ettersom det er blitt ekstremt vanskelig å få eller kjøpe grønlandsk kjøtt. Noen informanter uttrykker stor bekymring over slik situasjonen er nå, og bekymrer seg for tilgangen til grønlandsk kjøtt i fremtiden. Andre informanter er derimot mer avslappet og forteller at det alltid vil eksistere grønlandsk mat så lenge det finnes fritidsfangstfolk. Antall fritidsfangstfolk i Aasiaat er usikkert, men i løpet av feltarbeidet så det ut til at det er svært populært å drive med fangst på fritiden, både fordi innbyggerne kom seg ut i naturen og fordi de fikk ferskt kjøtt. Politimannen som tidligere er nevnt i kapitlet forteller for eksempel at han tar saken i egne hender om han ikke får tak i grønlandsk kjøtt på *Brættet*: «Jeg er fritidsjeger nå fordi jeg kan ikke la være å spise grønlandsk mat. Jeg er nødt til å fylle fryseren og benytter anledningen til å jakte når jeg har tid» (informant

A35). Det er derimot blitt mindre vanlig at fangstfolkene deler ut fangsten sin siden de må spise det selv ettersom det er vanskeligere å få tak i det på andre måter. Dessuten tar det lang tid å fange og fritidsfangstfolkene har begrenset med tid ettersom mange av dem er fulltidsansatte i en fast jobb. Nøkkelinformanten min som er fritidsfangstmann og ellers travelt opptatt i stillingen sin i kommunen, forteller at han ikke deler ut til så mange andre enn sine absolutt nærmeste: «Vi fritidsjegere beholder det selv, og noe gir vi bort til venner og familie. Jeg gir til min mor og mine søstre» (informant A1).

Fritidsfangst er populært blant unge, og enkelte informanter hevder at ungdommen engasjerer seg i fangst og grønlandsk kultur. En fritidsfangstmann forteller at fangstaktiviteter blant unge er mer populært nå, og tror moderne utstyr har vært med på å bidra til dette: «Nå ser jeg flere unge som kjøper seg båt. Det har blitt aktuelt å ta opp lån til båt. Flere unge får tilgang til mer moderne båter, og det blir dermed mer attraktivt for unge å drive med fangst» (informant A25).

Flere informanter forteller at de driver med fritidsfangst fordi de har et sterkt behov for å komme seg ut i naturen. Både yrkes- og fritidsfangstfolk og andre i lokalbefolkningen forteller at de opplever en slags rastløshet om det går lang tid mellom hver gang de får komme seg ut i naturen og ut på havet: «Det gir en ro i sjelen å dra ut. Da kan du se på isbergene og hvalen. Det er beroligende. Jeg blir stresset av å være for lenge på land, og da er det godt å komme ut. Vi grønlandere trenger å komme oss ut og derfor har vi båter» (informant A14). En yrkesfangstmann som er utdannet ingeniør og som tidligere har arbeidet som det i Danmark, valgte å flytte tilbake til Aasiaat for å drive med fiske sammen med faren sin, både fordi han tjener godt på fiskeri, men også fordi han da får være ute i naturen. En vanlig oppfatning blant informantene er derfor at det er svært verdifullt å være ute i naturen og at grønlandere trenger nærhet og tilhørighet til naturen. En måte å ha denne tilhørigheten på er derfor gjennom fangst ute i naturen: «Når jeg har fanget noe så forter jeg meg med å dele det ut eller fryse det slik at jeg har en unnskyldning til å fra ut på havet igjen. Det er så deilig å dra ut» (informant A19).

Antall fritidsfangstfolk på nasjonalt nivå ble estimert til 3.790 i 2014, og har gjennomgått en generell nedgang siden 2009 da det ble beregnet at det eksisterte 5 258 (Greenland in Figures, 2016). Ellers viser Tabell 6. at antallet fritidsfangstfolk er nokså varierende der det i 1993 eksisterte 5 452 aktive fritidslisenser og hele 9 302 i 1995. Som nevnt er antall fritidsfangstfolk i Aasiaat usikkert, men flere informanter uttrykte at de ikke hadde inntrykk av at antallet stagnerte.

År	1993	1995	1997	1999	2001
Fritidsfangstfolk	5.452	4.092	6.985	8.320	9.302

Tabell 6. Antall fritidsfangstfolk i Grønland i utvalgte år mellom 1993 og 2001 (Greenland in Figures, 2002, s. 15)

5.3 Politiske reguleringer og påvirkning på distribusjon- og fangstaktiviteter

Som nevnt i kapittel 4.2 påvirkes lokale fangstreguleringer av internasjonale aktører. Internasjonale fangstreguleringer gjenspeiler seg gjennom lisenser og kvoter. Lisensene regulerer hvem som får muligheten til å fange bestemte arter mens kvotene regulerer hvor mye som kan fanges i den offisielle fangstsesongen. Som nevnt trådte reguleringene i kraft i 1995 med hensikt om å legge føringer for en bærekraftig utnytting av ressursene (Ford og Goldhar, 2012). Slike reguleringer har sterk sammenheng med internasjonale politiske diskurser om miljøvern (Adger et al., 2001). På 80- tallet utviklet det seg et stort internasjonalt engasjement for miljøvern, og Brundtlandkommisjonen, eller «*Verdenskommisjonen for miljø og utvikling*», er ofte nevnt som eksempel på dette engasjementet (ibid.). Brundtlandkommisjonen, opprettet begrepet *bærekraftighet* og fikk og har fremdeles en stor betydning i internasjonal politikk knyttet til miljø- og utviklingsspørsmål (Olerud, 2016). Slike politiske diskurser har legitimert politiske tiltak på vegne av klima og miljøet, hvilket gjenspeiler seg i lokale reguleringer (Adger et al., 2001), og det store internasjonale engasjementet for reguleringen av spesielt hvalfangst som har påvirket lokaliteter i Grønland, er et eksempel på dette (Kalland, 1993). En lokal informant bekreftet liknende oppfatning: «Det er verdenssystemet som presser på. Derfor har vi kvotesystemet. Absolutt alt skal kvoter. Kvotesystemet slo til særlig for tjue år siden» (informant A7).

Det er ingen tvil om at sel- og hvalfangst har vært en internasjonal politisk betent diskusjon (Kalland, 1993; Dauvergne og Neville, 2011). Den svenske selfangstinspektøren, Odd Lindberg, laget for eksempel en selfangstdokumentar som ble sendt på NRK i 1989 som bidro til økt internasjonalt engasjement mot selfangst (Dauvergne og Neville, 2011). Som følge av denne filmen og internasjonalt fokus mot selfangst, valgte EU å innføre et totalforbud mot import av selprodukter som selskinn og selolje (ibid.). Forbudet gjelder fremdeles i dag. Dette forbudet har i midlertid bidratt til at selfangst er blitt lite lønnsomt for selfangerne i Grønland. Tidligere var de i en slags symbiose med EU hvor selkjøttet ble konsumert lokalt mens selolje

og selskinn ble eksportert (Duus, 2013). Enkelte lokale fangstmenn forteller at EU sitt forbud har vært med på å gjøre selfangst mindre attraktivt i Aasiaat.

Hvalfangst er strengt regulert gjennom kvoter. Hvalfangstkommisjonens (IWC) antihvalfangstkampanje på 80- tallet er det mest omfattende og sofistikerte bevaringstiltaket av et pattedyr noensinne (Kalland, 1993). Som nevnt er knølhvalen totalfredet, og narhvalen, finnhval og vågehval er også strengt regulert. Nise derimot, er ikke regulert (Heide- Jørgensen, 2015). Nise er en liten og «anonym» hval som er svært populær og fanges i stor grad både blant yrkesfangstfolk og fritidsfangstfolk i Aasiaat på sommeren.

Både fangstfolk og fritidsfangstfolk i Aasiaat kan jakte sel uregulert, men det er ingen tvil om at den internasjonale stigmatiseringen av selfangst og selfangenere som brutale mordere (Dauvergne og Neville, 2011) har satt sine spor i Aasiaat. Lokale fangstfolk kunne tulle med at de mistenkte meg for å være en «Greenpeace- spion» før de ble kjent med meg. De fortalte at de har opplevd ubehagelige situasjoner tidligere hvor turister har fotografert dem mens de har sløyet en sel eller en hval. Disse bildene har ifølge noen fangstmenn dessverre havnet i media, og som den ene fangstmannen sa, så har det ført til mye «oppstyr». For unngå slike situasjoner er det derfor ikke lenger lov å ta med seg hele sel- eller hvalkadaver inn til byene. De må som nevnt sløytes og skjæres opp i biter på mindre holmer og øyer på forhånd.

En kvinnelig informant forteller at enkelte unge grønlandere ikke vil assosiere seg med fangstkulturen, nettopp på grunn av den internasjonale negative stigmatiseringen. Hun bekrefter dermed at grønlandere helt klart kjenner på den betente diskusjonen knyttet til selfangst. Fritidsfangstkvinnen uttrykker også at årsaken til at grønlandere «plutselig» har begynt å argumentere for at konsumet av selkjøtt er miljøvennlig, naturlig, økologisk og kortreist er fordi de føler at de må forsvare matkonsumet og matkulturen sin:

«Jeg tror vi føler vi må forsvare oss...for du vet Greenpeace og sånn og det de sier om at vi er slemme mordere. Men jeg blir så oppgitt for når ser man på ser på kyllingindustrien og griseffjøsene i Danmark, det er jo ikke bra! De andre europeiske landene har alltid et syn på minoriteters matvaner heller enn sine egne» (informant A19)

5.3.1 Informantenes oppfatninger av reguleringene

Flere informanter forteller at reguleringene som er initiert av internasjonale aktører ikke er tilpasset den nåværende situasjonen i Aasiaat, og at dette gjenspeiler seg negativt i sel- og hvalfangsten. En fangstmann forteller at kunnskapene til de lokale fangstfolkene sjelden blir

inkludert og tatt i betraktning av politikere og internasjonale forskere: «Det er altfor mange kvoter som er oppfordret av biologene. Forskerne kommer jo på grunn av at isen forsvinner, men de kommer bare omkring samme periode, og til de samme stedene. De har for eksempel sluttet helt med å komme hit og vet ikke lenger hva som skjer her» (informant A33). Ettersom forskere kommer i de samme periodene når de først kommer, mistolker de migrasjonsmønstrene til narhvalene som svømmer innom Diskobukta på vei nordover, forteller noen fangstfolk. En fangstmann sier at forskere mistolker migrasjonsmønstrene til narhvalene fordi forskerne får et inntrykk av at det er færre hvaler enn det faktisk er siden de ikke teller antall hvaler i Diskobukta over en lengre periode: «Forskere drar ikke på feltarbeid og ser hvor mange det faktisk er. Når det gjelder narhval så er forskerne kanskje her og teller akkurat når hvalene er i ferd med å vandre nordover, og da ser det jo ut som det er færre enn det faktisk er» (informant A33). En eldre kvinne uttrykker frustrasjon over at forskere overser at det er mange hvaler og at det går utover de lokale fangstfolkene i Aasiaat sin evne til å fange dem:

«Jeg har en fetter som bor i Thule, helt nord i Grønland. Om du snakker med fangstfolk i nord så kan de bekrefte at det er svært mange hvaler og seler der. Hvalene hopper seg jo opp der oppe, så lar vi dem bare svømme forbi her i Diskobukta og videre nordover fordi kvotene tilsier det! Politikere må høre på fangstfolkene, de vet jo at det er flere hvaler her i Diskobukta» (informant A4).

Enkelte fangstfolk sier at det utelukkende er på grunn av reguleringene at de fanger færre havpattedyr enn tidligere: «Det er ikke klimaet som begrenser fangsten, men de grønlandske myndighetene» (informant A24). Noen fangstfolk hevder derimot at reguleringene er en av mange hovedfaktorer som begrenser jakten på sel og hval: «Det forsvinner mange tradisjonelle jegere i Grønland fordi det blir varmere. Jeg har blant annet møtt mange jegere som nå arbeider på land i butikker og fabrikker på grunn av været, men det er også på grunn av kvotene. Det er rett og slett ikke lønnsomt å være en jeger under slike forhold» (informant A38). Enkelte informanter sier derfor at de har fysisk mulighet til å fange hvaler både fordi det er mange nok og fordi det finnes dyktige hvaljegere i Aasiaat, men at de lar være fordi reguleringene begrenser dem: «Det er mange hvaljegere, men det som begrenser dem er myndighetene. Det er like mye hval som før, som for eksempel for 25 år tilbake, men det er generelt mindre fangst på grunn av reguleringene» (informant A24).

De offentlige fangstsesongene som fangstfolkene må forholde seg til er til frustrasjon for noen. Noen fangstfolk forteller at ettersom værforholdene har endret seg og er svært varierende fra år til år, opplever de at havpattedyrenes migrasjonsmønstre ikke lenger passer med de offisielle

fangstsesongene. En representant fra styret for fangst og fiskerforeningen sier at fangstfolk i mye større grad opplever at dyrene kommer for sent eller for tidlig i forhold til den tilmålte fangstsesongen:

«Nå kommer dyrene før eller senere, det avhenger av hvordan været er. Narhvalene kommer kanskje senere, og da kan de komme i en periode der den offisielle sesongen for fangst av dem allerede er lukket. Været har jo skiftet. Også enkelte dyrs ruter har endret seg, de styres jo av været» (informant A26).

Hvis dyrene kommer for sent i forhold til den tildelte fangstsesongen risikerer fangstfolkene å ikke rekke å fange den tildelte kvoten. Om de ikke rekker det begynner den såkalte «*olympiske jakt*». Dette lokale uttrykket innebærer at andre byer kan jakte på andre byer sine kvoter og det blir derfor «førstemann til mølla» til å fange opp kvoten.

Som tidligere nevnt er det et stort press på fiskerilisensene fordi det er svært populært å drive med blåkveitefiskeri. Noen har derfor begynt å oppleve å få avslag når de søker om fiskerilisensen. Enkelte får avslag fordi de ikke oppfyller formelle utstyrskrav, men noen opplever dette som unnskyldninger fra myndighetene sin side: «Jeg får ikke fiskelisensen, de sier jollen er for liten, men den er stor nok. Det er bare unnskyldninger» (informant A28). Dette kan ha med at politikere er under press fra internasjonale forskere om at de må redusere utdelingen av fiskerilisensene og kvotene for blåkveitefiske (Dollerup-Scheibel, 2016b).

En fangstmann som har drevet med fangst i over 50 år legger skylden på de grønlandske myndigheter for å gjøre *Brættet* mindre attraktivt for salg og kjøp. Det er fordi fangstfolkene må betale høye avgifter for å selge fangsten sin der i tillegg til at myndighetene bestemmer hvor mye fangst en fangstmann kan selge til en privatperson: «*Brættet* er mer lukket nå fordi det må betales skatt og lignende til Grønlandske myndigheter. Før kunne du bare selge. Det kunne gjøres mer uformelt. Jeg kunne selge litt ekstra fangst til noen om de ville ha det» (informant A24). I tillegg må fangstfolkene forholde seg til faste kilopriser som er bestemt av kommunen. På *Brættet* i Aasiaat er det hengt opp en liste som viser oversikten over kiloprisen til de ulike artene.

Fritidsfangstfolk kan jakte på sel, men de utestenges i stor grad fra hvalfangsten. Fritidsfangstfolk kan ikke være med å jakte vågehval, finnhval eller andre større hvaler, noe som tidligere har vært mulig. Politimann og fritidsfangstmann sier at han tidligere var aktiv med å fange vågehval da han var ung: «Før kunne vi fritidsfangstfolk fange hval uten lisens, og vi kunne gi overskuddet til eldre, men nå skal man ha lisens og jeg kan ikke være med å fange

hvaler lenger. De mente det var for få hvaler, men grønlandere har jo alltid fanget hval, uten at de har blitt utryddet» (informant A35). Tidligere hadde dermed fritidsfangstfolk en større rolle i å dele ut hval til lokalbefolkningen, men på grunn av reguleringene som forbyr fritidsfangstfolkene å både fange og dele og selge hval, har de nå sluttet med det.

KAPITTEL 6. DISKUSJON

Dette kapittelet diskuterer hvordan den lokale matsikkerhetssituasjonen er et utfall av utvalgte interaksjoner mellom ulike drivkrefter i matsystemet. Ved hjelp av en systemtilnærming har studien identifisert at interaksjonen mellom lokale matpreferanser og den lokale matproduksjonen er en avgjørende drivkraft. Den lokale matproduksjon styres av samspillet mellom lokale og globale drivkrefter. Kapittelet viser derfor at den lokale matsikkerheten er et komplekst fenomen som er sammensatt av ulike menneskelige og ikke- menneskelige faktorer på ulike skalanivå.

Dette kapittelet begynner først med å diskutere lokale matpreferanser og viser hvordan de er en avgjørende drivkraft for den lokale matsikkerheten. Kapittelet diskuterer deretter hvordan samspillet mellom strukturelle drivkrefter og lokale tilpasningsstrategier fører til en omstilling i lokale fangstaktiviteter. Deretter viser kapittelet at omstillingen i matproduksjonen får negative konsekvenser for den lokale matsikkerheten. Avslutningsvis diskuteres det om hvorvidt systemtilnærming er et nyttig verktøy for å tilnærme seg den lokale matsikkerhetssituasjonen i Asiaat.

6.1 Matpreferanser som drivkraft og uttrykk for lokale aktørhandlinger

De empiriske funnene i kapittel 4 og 5 viser at det er grunnlag for å problematisere den lokale matsikkerhetssituasjonen siden flertallet av informantene uttrykker at det er vanskeligere å få tilgang til grønlandsk mat, særlig sel- og hvalkjøtt. Hele 72% i spørreundersøkelsen uttrykker at de ikke oppfyller matpreferansene sine i tilstrekkelig grad, og alle disse er informanter som sier de foretrekker grønlandsk mat. Flere informanter som ble intervjuet utenfor spørreundersøkelsen sier også at de har vanskeligheter med å få oppfylle matpreferansene sine. Goldhar et al. (2010) bekrefter liknende funn fra Qeqertarsuaq hvor 74% av befolkningen etterspør sel- og hvalkjøtt, mens kun 16% av befolkningen fanger og selger disse matvarene. Importerte eller «danske matvarer» som lokalbefolkningen kaller det, er relativt uproblematisk å få råd og fysisk tilgang til. Dette er i alle fall tilfellet sammenlignet med de grønlandske matvarene. Matsikkerhet i denne studien problematiseres derfor ikke fordi det er dårlig tilgjengelighet på matvarer, men fordi tilgjengeligheten på matvarer som tilfredsstiller lokale matpreferanser er begrenset.

Matpreferanser er ifølge FAO (1996) sentrale drivkrefter for matsikkerhet. Matpreferanser bekrefter matsikkerhetsfenomenets komplekse karakter fordi preferansene er forankret i stedspesifikke kulturelle og sosiale verdier (Pinstrup- Andersen, 2009). Det betyr for eksempel

at jeg foretrekker enkelte matvarer fordi jeg personlig opplever dem som næringsmessig tilstrekkelige mens i en annen kultur kan akkurat de samme matvarene oppleves som utilstrekkelige. I Aasiaat bygger matpreferansene på lokale oppfatninger om hvilke matvarer som er verdifulle sosialt, næringsmessig og trygghetsmessig. Dermed berører denne studien flere sentrale aspekter enn kun matpreferanser. Dette delkapittelet benytter sjansen til å understreke at lokale verdier og oppfatninger er avgjørende for de lokale matpreferansene og derfor også den lokale matsikkerheten i akkurat denne konteksten. Som illustrert i kapittel 2.5.1 hevder Ericksen (2008) at maten skal oppfylle kriteriene om sosial verdi, næringsverdi og mattrygghet. Resten av kapittelet vil derfor vise hvordan matpreferanser for grønlandsk mat bygger på disse tre kriteriene.

Matpreferansene i denne studien kan ses på som lokale aktørhandlinger siden lokalbefolkningen i Aasiaat bevisst opprettholder matpreferansene for lokal mat selv om strukturelle forhold legger til rette for et konsum av vestlige matvarer, noe som vil bli illustrert senere i dette kapittelet. Matpreferansene kan derfor ses på som en lokal motstand mot utbredelsen av en vestlig diett.

6. 1. 1 Grønlandsk mat og sosial verdi

I Aasiaat har grønlandsk mat, særlig sel- og hvalkjøtt, høy sosial verdi, noe som vil si at matvarene tilfredsstiller sosiale og kulturelle behov hos konsumentene (Ericksen, 2008). Disse sosiale og kulturelle aspektene knyttet til mat omfatter også sosiale symboler, identitetsidealer og historiske faktorer (Furst et al., 1996), og i Aasiaat er det vanlig å foretrekke grønlandsk mat fordi maten er knyttet til grønlandsk identitet, kultur og historie. Maten er også svært verdifull fordi den gir konsumentene nærhet til naturen. Grønlandsk mat har derfor en bred meningsdimensjon som dekker veldig mye mer enn bare et næringsbehov.

Sel- og hvalkjøtt er sosialt verdifullt fordi det er historisk forbundet med noe barske fangstmenn drev med, mens det å fiske er historisk forbundet med noe foreldreløse og kvinner gjorde. Denne historisk hierarkiske kategoriseringen er fremdeles aktuell i dag ettersom matpreferansene for sel- og hvalkjøtt er forankret i denne ideen. Det er fremdeles stor prestisje å være en dyktig sel- og hvalfanger, noe som derfor gjerne gjør det litt ekstra stas å spise lokale havpattedyr framfor fisk som tross alt er noe «alle» kan fange.

Hovedårsaken til at flertallet foretrekker grønlandsk mat er fordi den kan kobles opp mot identitet og tilhørighetsfølelse. Flertallet i undersøkelsen sier de foretrekker grønlandsk mat rett og slett fordi de er grønlandere. Det er en vanlig oppfatning at lokalbefolkningen føler at noe

mangler om de ikke får spise grønlandsk mat. Det at lokal mat har en så sterk relasjon til grønlandsk identitet kan gjerne knyttes til at grønlandsk mat defineres som «en del av en grønlander», mens importerte matvarer er «mat fra en som ikke er inuitt» (se kapittel 4.4). Dette betyr at grønlandske matvarer er tillagt tydelige symbolske verdier der disse klart skilles fra importerte matvarer. Preferansene og konsumet av grønlandske matvarer kan derfor sies å være et virkemiddel for å opprettholde grønlandsk identitet og skille seg fra den etnisk danske identiteten. Dette samsvarer med Grydehøjs (2016) forskning som sier at det er blitt et større behov for grønlandere å uttrykke sin identitet som en motstand mot dansk kultur. Sowa (2014) bekrefter liknende funn fra Grønland og konkluderer med at konsumet av grønlandske matvarer direkte kan knyttes opp mot begrepet identitetspolitikk. Preferansene for lokal mat kan derfor ses i sammenheng med den politiske konteksten i Grønland siden konsumet, fangsten og tilberedningen av den lokale maten symboliserer at man opprettholder den grønlandske livsstilen. En vanlig oppfatning er blant annet at det kan være ydmykende å spørre om å få eller kjøpe fangst fordi det kan bety at man ikke kan fange selv, og dermed har gitt slipp på noe av den grønlandske identiteten og tradisjonen. I tillegg symboliserer konsumet av grønlandsk mat at man liker og setter pris på den grønlandske kulturen. *Kaffe-mikene* er en viktig arena hvor grønlandere kan samle seg rundt lokal mat, og uttrykke sin identitet og tilhørighet gjennom matkonsumet. Delingsnettverk har en sterk tradisjon og utgjør en stor del av den grønlandske identiteten. Maten spiller en sentral del i disse nettverkene siden det primært er mat som deles ut her (Goldhar et al., 2010). Når omfanget av grønlandske matvarer reduseres, innskrenkes naturlig nok utbredelsen og karakteren til delingsnettverkene. Dette kan hevdes å få betydelige sosiale konsekvenser siden nettverkene er en viktig del av grønlandsk kultur og samholdet i samfunnet. En forklaring på matpreferansene kan derfor være en respons for å ivareta den grønlandske identiteten og tilhørigheten.

Det pågår sterke moderniseringsprosesser i Grønland hvor det blir vanligere at grønlandere både utdanner seg og går inn i såkalte «landjobber» (Goldhar et al., 2010). Likevel er det fremdeles sosialt verdifullt å ha nærhet og tilhørighet til naturen. I en tid hvor grønlandere distanserer seg fra tradisjonelle levemønstre og dermed den naturlige nærheten til naturen, kan det være desto viktigere for dem å konsumere grønlandsk mat ettersom grønlandsk mat er tillagt en symbolsk verdi og ses på som et bindeledd mellom grønlandere og naturen ettersom denne maten assosieres med naturen. Gjennom konsumeringen av grønlandsk mat er man derfor i kontakt med naturen, selv om man studerer på universitetet eller arbeider i en kiosk eller klesbutikk

hvor tilgangen til naturen ikke er like stor. Dette kan dermed forklare hvorfor matpreferansene for lokale matvarer er såpass sterke som de er.

Nok en oppfatning som kan forklare preferansene for sel- og hvalkjøtt, er at det er produsert på en etisk måte, både med hensyn til klima og dyrevelferd. Denne oppfatningen skiller seg i stor grad fra den internasjonale stigmatiserende diskursen på sel- og hvalfangst. Et viktig funn er at den internasjonale stigmatiseringen ikke bare begrenser fangsten av havpattedyr gjennom reguleringer, den påvirker også måten lokalbefolkningen snakker om det å spise kjøtt på. De rettferdiggjør matkonsumet for å «passe inn» med vestlige verdier. I Norge er det for eksempel en rekke reklamer og kostholdsråd som sier at idealkostholdet er økologisk, kortreist og etisk produsert. I Aasiaat er det utbredt at folk bruker disse beskrivelsene når de forteller om hvorfor de foretrekker sel- og hvalkjøtt. Dette viser dermed hvordan lokalbefolkningen påvirkes av internasjonale ideer om hvordan et kosthold «skal» være, og tilpasser disse kriteriene til sine matvaner.

Sel- og hvalkjøtt rangeres høyt fordi det gir en metthetsfølelse, noe som er verdifullt i den grønlandske kulturen. Betydningen og verdien av å være mett er forankret i Grønlands historiske kontekst. Fra et historisk perspektiv er det ideelle måltidet for å bli mett et måltid med sel- og hvalkjøtt, en oppfatning som fremdeles er utbredt i dag. En utbredt oppfatning er at fisk og importerte matvarer ikke gir den samme metthetsfølelsen som det sel- og hvalkjøtt gjør. Dette viser hvordan lokale matpreferanser er basert på lokale idealer om hva som er et tilstrekkelig kosthold og et tilstrekkelig måltid. En vanlig oppfatning er at det ideelle kostholdet primært består av kjøtt, noe som står i kontrast til det norske kostholdet som er basert på Helsedirektoratets anbefalinger om at et kosthold bør inneholde moderate mengder kjøtt (Tonstad, 2009). Disse anbefalingene bygger på den internasjonale matpyramiden som er en billedlig og normativ inndeling av hva vi bør spise mest og minst av (ibid.). Gjennom globaliseringsprosesser kan gjerne lokalbefolkningen i Aasiaat påvirkes av disse ideene gjennom reklame, utdanning, turisme og lignende. Likevel ser det ut til at lokalbefolkningen holder fast ved ideene om at idealmåltider og kosthold skal være basert på mye kjøtt. Dette er derfor et klart uttrykk om at lokale aktører nødvendigvis ikke føyer seg etter strukturelle prosesser og påvirkninger.

Matpreferanser bygger ikke kun på sosiale verdier som identitet, tradisjon og tilhørighet. Matpreferansene for sel- og hvalkjøtt er også basert på lokale oppfatninger om som er næringsmessig verdifullt.

6. 1. 2 Grønlandsk mat og næringsverdi

Ericksen (2008) hevder at et kosthold må være næringsmessig tilstrekkelig. En viktig drivkraft for matpreferanser er i flere tilfeller basert på lokale oppfatninger om hva som er sunt og helsefrembringende å spise. Et viktig funn i denne studien er derfor måten å snakke om grønlandsk kjøtt på. Flere innbyggere snakker om at kjøttet gir varme til kroppen, noe som kan tolkes som en metafor for at kjøttet gir energi, både i form av at maten gir næringsmessig energi, men også fordi man får det bra med seg selv mens man spiser og etter man har spist det. En utbredt oppfatning er at grønlandsk mat er bra for immunsystemet, og at man kan risikere å bli fortere syk og slapp hvis man ikke spiser grønlandsk mat kontinuerlig. Maten tillegges dermed næringsmessige egenskaper som importerte vestlige varer ikke har, hvilket viser at oppfatninger om næringsverdi kan være stedsspesifikke og kulturelt forankret ettersom vestlige matvarer gjerne oppfattes som næringsmessig tilstrekkelige i land i Europa. Dette kan også kobles til en identitetsverdi, ettersom informanter klart utpeker grønlandsk mat som sunt for dem, men at danske matvarer ikke strekker til.

6. 1. 3 Grønlandsk mat og mattrygghet

Ericksen (2008) hevder at matvarer må være trygge og oppleves som trygge. I denne studien er det enkelte informanter som baserer matpreferansene sine på faktorer som kan relateres til mattrygghet. En utbredt oppfatning blant lokalbefolkningen er at de har kontroll på hva de faktisk spiser når de spiser grønlandsk mat siden den kommer rett fra naturen og ikke inneholder noen tilsetningsstoffer. Informanter påpeker at danske matvarer, i kontrast til grønlandske, inneholder store mengder tilsetningsstoffer. Dette kan for øvrig knyttes til Popkin (2003) sin indikasjon om at den «vestlige dietten» generelt inneholder store mengder konserveringsmidler. Det er ikke vanlig å oppleve importerte matvarer som direkte farlige, men informanter problematiserte at de ikke tror det er spesielt sunt, og dette er først og fremst på grunn av tilsetningsstoffene. På en annen side blir ikke vestlige matvarer problematisert fordi de inneholder store mengder sukker, karbohydrater og fett, og konsumet av kjeks, kaker, chips, pølser og brus ser ut til å være svært utbredt. Det at tilsetningsstoffer blir utpekt som den mest problematiske faktoren, kan derfor ses i sammenheng med identitetspolitikk. Det er fordi tilsetningsstoffer er det som gjør grønlandske og importerte matvarer vidt forskjellige ettersom grønlandsk mat er naturlig og uten tilsetningsstoffer mens importerte matvarer ikke er det. Grønlandsk mat inneholder mye fett, og det gir derfor ikke like mye gjennomslagskraft å påpeke at vestlige matvarer har høyt innhold av fett for å uttrykke kontrastene mellom grønlandske og importerte matvarer. På grunn av tilsetningsstoffene er det noen informanter som hevder at de

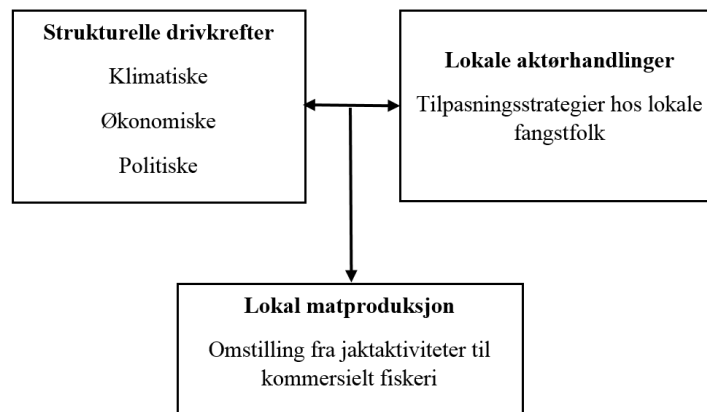
blir syke og slappe av «dansk» mat, og derfor er ikke dansk mat noe for grønlandere. Dette viser dermed at matvarerenes trygghetsverdi brukes for å uttrykke identitetsforskjeller.

Til tross for at preferansene for grønlandsk mat er sterke og dypt forankret i lokale kulturelle verdier, er det vanlig å ikke oppfylle disse matpreferansene. Det konsumeres heller importerte matvarer fordi de er lettere tilgjengelige. Dette samsvarer med Popkins (2003) teori om at den vestlige dietten utbreder seg globalt fordi den både tilbyr billige matvarer og fordi fysiske omgivelser legger til rette for denne typen kosthold. I Aasiaat er det et godt utvalg av matvarebutikker som selger importerte matvarer, og disse har faste og lange åpningstider. Matvarebutikkene utkonkurrerer derfor *Brættet* både på pris og fysisk tilgang. Et viktig funn er derfor at informanter ikke oppfyller matpreferansene sine, og dette samsvarer med Pars et al. (2001) som hevder at det generelt er et misforhold mellom preferanser for grønlandsk mat og faktisk matkonsum i Grønland. Neste kapittel diskuterer hvilke interaksjoner i matsystemet som begrenser lokalbefolkningens tilgang til sel- og hvalkjøtt, men tilrettelegger for et konsum av importerte matvarer.

6.2 Lokal matproduksjon– et samspill mellom lokale aktører og strukturelle drivkrefter

Det som styrer tilbudet av sel- og hvalkjøtt er selvsagt den lokale matproduksjonen. Andre forfattere hevder at klimaendringer har en avgjørende begrensning på fangstfolkens muligheter til å jakte havpattedyr i Diskobukta (se Goldhar et al., 2010 og Ford og Goldhar, 2012). Ved hjelp av en systemtilnærming får denne studien fram et mer nyansert og komplekst bilde av hva som ligger bak nedgangen i produksjon av havpattedyr i Aasiaat. Omstillinger i den lokale matproduksjonen er et resultat av et komplekst samspill mellom strukturelle klimatiske, økonomiske og politiske drivkrefter, i tillegg til lokale tilpasningsstrategier. Denne studien påstår derfor at det først og fremst er *interaksjonene* mellom ulike systemkomponenter som begrenser tilgangen til lokale pattedyr. De strukturelle faktorene som denne studien har valgt å belyse er klima og værforhold, internasjonal etterspørsel etter grønlandsk fisk og politiske reguleringer. Disse drivkreftene har en *forsterkende* påvirkning på hverandre på den måten at de endrer og former omgivelser slik at de tilrettelegger for fiskeri heller enn jakt av lokale havpattedyr. Lokale fangstfolk velger aktivt å benytte seg av og tilpasse seg disse endringene i omgivelsene. Interaksjonene mellom de strukturelle drivkreftene og de lokale aktørhandlingene skal vise seg å ha en forsterkende effekt på hverandre som fører til nedgangen i fangst av lokale havpattedyr (se Figur 10). Dette kan ses i sammenheng med både Nelson et al. (2007) og Ericksen (2008) som hevder at systemkomponenter påvirker hverandre der de

bidrar til å forsterke eller utjevne en situasjon eller prosess i systemet. I Asiaat har det vært en gradvis omstilling fra jakt til fiskeri, men denne prosessen akselererte da fiskefabrikken åpnet opp for oppkjøp av blåkveite. Fiskefabrikken interagerer derfor med de andre systemdrivkreftene, og forsterket den allerede eksisterende utviklingen mot mer fiskeri. Dette delkapittelet begynner først med å diskutere hvordan klimatiske, økonomiske og politiske drivkrefter i forsterkning av hverandre tilrettelegger for mer fiskeri. Deretter viser delkapittelet at omstillingen til fiskeri også er et resultat av bevisste aktørhandlinger.

Figur 10. Figuren viser at lokal matproduksjon styres av strukturelle drivkrefter og lokale tilpasningsstrategier (min figur)

6.2.1 Lokale klimaforhold og mer fiskeri

I denne studien deler flere av de lokale innbyggerne en oppfatning av at de helt klart kan observere endringer i de lokale havis-, vær- og vindforholdene. Men et viktig funn i denne studien er at fangstfolkene ikke merker noen merkbare endringer i størrelsen på havpattedyrbestandene til tross for klimaendringene. Nedgangen i fangsten av havpattedyr skyldes derfor ikke at det er blitt færre havpattedyr. Problemet er heller ikke knyttet til at dyrene har sluttet å komme til Diskobukta. Nedgangen skyldes heller at dyrene kommer til nye tidspunkter og fordi dyrene må fanges på nye måter. Dette betyr at fangstfolkene sin fleksibilitet til å fange dyrene når de kommer begrenses av strukturelle politiske reguleringer. Det at dyrene må fanges på nye måter, begrenser ikke fangstfolkenes muligheter til å fange dem, men det betyr at de må bruke mer drivstoff og patroner på å fange havpattedyr, hvilket ikke er gunstig fra et økonomisk perspektiv.

I likhet med Ford og Goldhar (2012) sitt studie er det en vanlig oppfatning at det er vanskeligere å fange havpattedyr på grunn av voldsommere vær- og vindforhold. Bølgene og vindforholdene gir dårligere forutsetninger for å treffe selen. Men selv om det er vanskeligere å fange dyrene er det ikke umulig, været fører bare til at det tar lengre tid å fange selen hvilket betyr at de må

bruke mer bensin på å følge og jakte etter den, noe som er en forskjell sammenlignet med tidligere. I tillegg innebærer seljakt stor risiko fordi fangstfolkene må ut på det åpne havet, og for mange er dette en unødvendig risiko å ta. Fiskeri fremstår derfor som et bedre alternativ for noen siden de da kan holde seg nærmere kysten, og redusere risiko på denne måten. Er uhellet ute, kan fangstfolkene svømme til en av holmene eller rope om hjelp. Dessuten har klimaendringer en tilsynelatende gunstig påvirkning på torskebestandene. Det er mer torsk, i tillegg til at den kan fiskes langt ut i vintermånedene. Fangstfolk kan både fange mye torsk og holde seg nærmere kysten hvilket innebærer at de slipper å sette sikkerheten på spill.

Havisforholdene tilrettelegger for at fangstfolkene kan bruke båtene sine til å fiske på vinterstid, noe som betyr at de slipper å isfiske i tillegg til at det blir mer gunstig å dra rett ut i bukta å fiske fra båtene sine framfor å kjøre til havisdekket som er lengre unna for så å starte jakten til fots. Dette medfører at fangstfolkene kan opprettholde noenlunde de samme fangstaktivitetene på vinterstid som på sommeren. Som et resultat av havisforholdene har fangstfolk sluttet med å avle frem hundespann, og investerer heller i fiskegarn og utstyr som er spesielt tilpasset fiskeri.

Tatt disse poengene i betraktning har klimaendringer en klar innvirkning på at det fanges færre havpattedyr ettersom klimaendringene har gjort det mer tungvint, mindre lønnsomt og ikke minst farligere å jakte. På en annen side er det mer attraktivt å fiske fordi det innebærer mindre risiko, samtidig som klimaendringene har ført til større torskebestander i tillegg til at det er mer lett vint å fiske ettersom fangstfolkene kan benytte seg av båtene sine året rundt. Dette viser hvordan ulike klimaforbeholdte drivkrefter på en side gjør det mindre attraktivt å drive med jakt interagerer med drivkrefter som gjør det mer attraktivt å fiske. Dette samspillet oppmuntrer til en omstilling til fiskeri framfor produksjon av havpattedyr. På en måte kan vi si at disse interagerer på en positiv måte med tanke på at fangstfolkene slipper å utsette seg for fare, samtidig som de slipper å bruke mye tid og bensinutgifter på å drive med fangst.

Klimaendringene kan på ingen måte neglisjeres ettersom de helt klar har en sterk påvirkning på fangstaktivitetene i Asiaat, men systemtilnærmingen viser at klimaforholdene ikke er den primære årsaken til omstillingen fra jakt til fiskeri.

6.2.2 Internasjonal etterspørsel etter grønlandsk fisk og mer fiskeri

Systemtilnærmingen i denne studien viser at spesielt økonomiske drivkrefter har en forsterkende påvirkning på de omgivelsene som klimaendringene allerede legger til rette for.

Det er fordi samspillet mellom de økonomiske og klimatiske drivkreftene virker forsterkende på utviklingen i omstillingen til kommersiell produksjon av fisk.

De økonomiske drivkreftene er avgrenset til å omhandle den enorme internasjonale etterspørselen etter grønlandsk fisk, nærmere bestemt blåkveite og torsk. Som et eksempel vedtok grønlandske myndigheter å flytte blåkveitesonen *enda* nærmere Aasiaat i 2015 som en respons på den massive etterspørselen, hvilket betyr at de lokale fangstfolkene kan drive med fangst kun noen få kilometere og minutter unna Aasiaat (se kapittel 4.1.1). Tiltaket om sonegrensen interagerer sammen med klimatiske drivkrefter på den måten at klimaforholdene på den ene siden gjør det mindre attraktivt å dra langt ut til havs for å jakte mens den nye sonegrensen på den andre siden gjør at det heller ikke har vært nødvendig siden 2015 fordi de kan drive med fangst like utenfor kysten. Før 2015 måtte fangstfolkene lenger ut til havs for å fange noe som helst. Sonegrensen og klimaforholdene gjør det derfor mulig og mer attraktivt å utnytte forholdene som er like utenfor kysten. I tillegg må det påpekes at sone 46, den som er nærmest Aasiaat, er ukvotert, hvilket betyr at fangstfolkene kan fiske og selge enorme mengder blåkveite. Det kan da tenkes at forholdene kunne vært annerledes uten sonegrensen, og fangstfolkene uansett måtte lengre ut til havs i de åpne havområdene. Da hadde kanskje sannsynligheten vært større for at de tok med seg en sel eller to selv om de primært dro ut for å fiske. Men dette er ikke tilfellet nå.

En annen viktig forsterkende sammenheng mellom økonomiske og klimatiske drivkrefter er at fiskesonene er satt til et fast område. Det betyr at fangstfolkene vet nøyaktig hvor sonen er hvilket betyr at de verken trenger å bruke mye tid eller drivstoff på å lete seg fram til den. Når det er tåke og dårlig vær kan de navigere seg fram til den ved hjelp av GPS. Dette står i kontrast til havpattedyr som krever mye tid og bensin å finne i dårlige værforhold.

Den økonomiske drivkraften som har gitt størst utslag i omstillingen til fiskeri, kan hevdes å være fiskefabrikkens åpning for oppkjøp av blåkveite siden 2013. Siden omstillingen skjøt fart først i 2013 er dette en indikasjon på at klimaendringer alene ikke fører til en nedgang i fangsten av havpattedyr og en økt prioritering av fiskeri. Samtidig er det nødvendig å påpeke at de klimatiske faktorene som fører til at det kan fiskes mer torsk og blåkveite hele året er avgjørende for at fiskefabrikken kan fortsette å kjøpe inn fisk fra fangstfolkene og dermed opprettholde den kommersielle produksjonen. Dette viser at fiskefabrikken påvirkes av klimaforholdene, og samspillet mellom økonomiske og klimatiske drivkrefter er derfor avgjørende for produksjonen av fisk, og dermed også omstillingen til økt fiskeri.

Forsøksinnkjøpene av blåkeite har vist seg å være en økonomisk suksess, og fiskefabrikken tilrettelegger infrastrukturen slik at det blir svært gunstig for fangstfolkene å selge fisk til dem. For det første betaler fiskefabrikken relativt godt i tillegg til at den har stor lagerkapasitet. Dette betyr at fangstfolkene kan selge store mengder fisk til en god kilopris, noe som gir en stor inntekstfordel. Fiskefabrikken har også fleksible åpningstider og effektive mottaksrutiner. Dessuten slipper fangstfolkene å filetere eller bearbeide fisken noe særlig før de selger den til fiskefabrikken. De trenger heller ikke å betale noen avgifter eller lignende for å bruke fiskefabrikken som salgspattform. Dette står i stor kontrast til fangst og salg av havpattedyr ettersom fangstfolkene for det første tjener bedre på å selge fangst til fiskefabrikken sammenlignet med om de selger noe på *Brættet*. For det andre slipper fangstfolkene å sløye fangsten og selge fangsten personlig, noe som er tidsbesparende. For det tredje er fangstfolkene avhengige av forbipasserende på *Brættet*, hvilket gjør salgstidene mindre fleksible. For det fjerde må fangstfolkene betale avgifter for å selge fangst på *Brættet*.

Med utgangspunkt i sonegrensene og fiskefabrikkenes attraktive og tilrettelagte omgivelser, kan det sies at økonomiske drivkrefter er en sentral og avgjørende drivkraft som gjør fiskeri veldig attraktivt, i alle fall i interaksjonen med klimaendringer som gjør fangst av havpattedyr mindre attraktivt.

6.2.3 Politiske reguleringer og mer fiskeri

I tillegg til klimatiske og økonomiske drivkrefter, er politiske drivkrefter medvirkende i nedgangen av fangsten på havpattedyr. Dette er fordi politiske drivkrefter gjør at fangstfolk må forholde seg til faste salgspriser på *Brættet*, de begrenser hvor mye fangstfolkene kan selge til enkeltpersoner, i tillegg fører de til at fangstfolkene må betale avgifter for å selge fangsten sin på *Brættet*. Politiske drivkrefter har derfor vært med på å formalisere distribusjonen av grønlandsk mat. Dette står i stor kontrast til den grønlandske kulturen hvor mat har blitt delt ut i uformelle delingsnettverk der fangstfolkene har delt ut etter evne, og mennesker har fått etter behov. Å forholde seg til formaliteter og ta betaling for grønlandsk mat er derfor noe enkelte fangstfolk ikke har interesse av fordi det ikke ligger i den grønlandske kulturen. Ettersom noen uttrykker at det kan virke kunstig for fangstfolkene å selge mat til sine medborgere, kan fiskeri derfor fremstå som et bedre alternativ ettersom fangstfolkene ikke har et personlig forhold til verken fiskefabrikken og de internasjonale konsumentene. Fiskeri og salget av fisk er heller ikke like formalisert som fangst og salg av havpattedyr, noe som også kan være en medvirkende faktor som gjør fiskeri mer tiltrekkende sammenlignet med jakt. Det kan dermed hevdes at de

politiske reguleringene og den grønlandske kulturen interagerer på en måte som er med på begrense jakten av havpattedyr og heller oppmuntre til fiskeri.

På lik linje med de klimatiske drivkreftene gjør politiske drivkrefter fangsten av havpattedyr mindre lønnsom. Nå må flere fangstfolk gå sammen om færre hvaler, hvilket betyr at fangstfolkene får mindre kjøtt hver som de kan selge videre. Et annet viktig funn er at fritidsfangstfolk ikke lenger kan fange større hvalarter. Dette begrenser selvsagt fritidsfangstfolkenes muligheter til å dele ut finnhval og vågehval i sosiale delingsnettverk. Politiske drivkrefter er derfor med på å innskrenke sosiale delingsnettverk fordi det blir mindre mat å dele ut siden yrkesfangstfolkene prioriterer fiskeri på til dels på grunn av reguleringene den ene siden, mens fritidsfangstfolk på den andre siden begrenses i å fange like mye mat som de tidligere har kunnet gjort.

Klimaendringer og politiske drivkrefter har nær relasjon til hverandre. Reguleringene for hvalfangst trådte i kraft for omtrent tjue år siden i Aasiaat, hvilket kan ses i sammenheng med Brundtlandkommisjonen og «føre var-prinsippet» fra 80-tallet som tilsier at man skal ha en bærekraftig utnyttning av naturressursene. Slike ideer har blitt videreført i den politiske diskursen om sel- og hvalfangst siden det har blitt argumentert for at disse dyreartene er ømfintlige for klimaendringer. Klima og de offisielle fangstsesonger har en negativ og forsterkende interaksjon på hverandre fordi enkelte hvalarter har endret migrasjonsmønstrene sine som respons på klimaendringer samtidig som fangstsesongene forblir de samme. Disse reguleringene begrenser lokale fangstfolkenes sin fleksibilitet til å fange dyrene når de først kommer. Reguleringene begrenser også hvem som kan fange dyr, og også hvor mange dyr de kan fange. Til fangstfolkenes frustrasjon er mange av reguleringene utdaterte og dessverre basert på mistolkninger. Lokalbefolkningen uttrykker derfor et behov for at forskere må komme til Aasiaat og for å gjøre nye observasjoner slik at reguleringene blir bedre tilpasset de faktiske forholdene.

Selfangst er ikke regulert, men den internasjonale diskursen og stigmatiseringen av selfangst har ikke bare påvirket hvordan lokalbefolkningen snakker om matkonsumet sitt på (jf. kapittel 6.1.1), men det har også fått store økonomiske konsekvenser der EU har inngått et totalforbud mot import av selprodukter. Dette viser hvordan et internasjonalt politisk engasjement utspiller seg, interagerer med økonomiske drivkrefter og får stedsspesifikke konsekvenser i Aasiaat. I dette tilfellet har det vært med på å gjøre selfangst enda mindre lønnsom, og har derfor vært en av flere drivkrefter som begrenser selfangsten i Aasiaat.

Den betente diskusjonen knyttet sel- og hvalfangst kan også forklare hvorfor fangstfolkene ikke lenger kan ta med seg hele kadavre inn til byene. Nå må fangstfolkene sløye og skjære dyrene opp i biter *før* de tar de med inn til *Brættet*. Dette er derfor mye mer tungvint sammenlignet med fisk som fangstfolkene effektivt leverer til fiskefabrikken. Dette viser hvordan politiske reguleringer og fiskefabrikkens strategier interagerer og forsterker hverandre der de gjør forholdene for fiskeri mye mer attraktive sammenlignet med jakt.

Med disse poengene som utgangspunkt hevdes det at de politiske reguleringene på lik linje med klimatiske drivkrefter gjør det mer tungvint og mindre lønnsomt å jakte, i alle fall sammenlignet med økonomiske drivkrefter som legger til rette for såpass gode forhold for fiskeri. Klimatiske, økonomiske og politiske strukturelle drivkrefter har derfor en klar forstekende påvirkning på hverandre som tilrettelegger for en bestemt utvikling i den lokale matproduksjonen. Dette samsvarer med Ericksen (2008) som hevder at et matsystem omfatter et komplekst samspill av interaksjoner mellom drivkrefter på ulike skalanivå, og der samspillet mellom dem utspiller seg i et bestemt hendelsesforløp lokalt. I dette tilfellet ser vi hvordan samspillet mellom klimaendringer og politiske drivkrefter som er sammensatt av ulike internasjonale interesseorganisasjoner, politikere og forskere interagerer med økonomiske drivkrefter som er sammensatt av internasjonal etterspørsel etter fisk fra EU og Asia, myndighetenes satsing på fiskeri og fiskefabrikkens markedsstrategi. Disse interaksjonene kan forstås som strukturelle drivkrefter som utspiller seg og former de lokale forholdene i Aasiaat.

Det er likevel nødvendig å påpeke at disse strukturelle drivkreftene som er forbeholdt ulike skalanivå ikke står alene om utviklingen om det som skjer i den lokale matproduksjonen. De strukturelle drivkreftene som utspiller seg i Aasiaat får lokale *respons*. Neste delkapittel viser hvordan lokal respons, nærmere bestemt fangstfolkenes bevisste tilpasningsvalg, er helt avgjørende for omstillingen til fiskeri.

6.2.4 Fangstfolkenes tilpasningsstrategier som respons på strukturelle drivkrefter

Den nåværende lokale matproduksjonen i Aasiaat styres av yrkesfangstfolkenes aktørhandlinger i kontekst av strukturelle drivkrefter. Dette samsvarer med Giddens (1984) som hevder at prosesser skjer i den kontinuerlige interaksjonen mellom lokale aktørhandlinger og strukturelle prosesser. Det betyr at selv om de strukturelle drivkreftene legger til rette for mer fiskeri, er omstillingen til fiskeri helt avhengig av at fangstfolkene faktisk velger å produsere fisk. Et poeng som illustrerer dette er at selv om fiskefabrikken åpnet opp for oppkjøp av blåkveite i 2013 som en respons på global etterspørsel, var den likevel *helt* avhengige av at fangstfolkene valgte å prioritere å fange blåkveite framfor å selge kjøtt til lokalbefolkningen på

Brættet. Omstillingen til økt fiskeri er derfor ikke et resultat av at passive aktører innordner seg det som de strukturelle drivkreftene legger til rette for, tvert imot. Fangstfolkene velger heller aktivt å benytte seg av de strukturelle forholdene gjennom sine tilpasningsvalg. Som et eksempel har ikke fangstfolkene undertegnet en kontrakt med fiskefabrikken, og fangstfolkene er derfor ikke nødt til å produsere fisk for dem. Fangstfolkene er frie til å velge hvem de vil selge fangsten til, men velger da heller å benytte av de forholdene fiskefabrikken legger til rette for. Dette samsvarer med Nelson et al. (2007) som hevder at tilpasning er gjensidig avhengig av strukturelle omgivelser og fleksible aktører som evner å tilpasse og benytte seg av forholdene.

Gjennom at fangstfolkene tilpasser seg forholdene er de også med på å opprettholde og forsterke de strukturelle prosessene som fører til mer fiskeri framfor jakt. Dette samsvarer derfor med Giddens (1984) som hevder at individer gjennom sine lokale aktørhandlinger kan både opprettholde, bryte eller modifisere overordnede strukturer. Det kan gjerne hevdes at situasjonen kunne vært annerledes hvis fangstfolkene f.eks. valgte å modifisere de strukturelle drivkreftene ved å tilpasse seg og utnyttet moderne utstyr som er spesielt egnet for jakt, framfor å tilpasse seg utstyr som er bedre egnet for fiskeri. Da kunne fangstfolkene organisert seg i større grupper og investert i større stabile båter for å redusere både bensinutgifter og risiko. Men dette er altså ikke tilfellet, og fangstfolkene velger heller å investere i utstyr som er tilpasset fiskeri, og de er dermed med på å videreføre de strukturelle omgivelsene som legger til rette for mer fiskeri og mindre jakt.

Et viktig funn som viser at aktørhandliner er helt avgjørende i omstillingen til fiskeri er at unge frarådes å få en livsstil som er knyttet til jakt. Før fiskefabrikken åpnet opp for oppkjøp av blåkveite i 2013, så det ut til at fangststyrket var i nedgang i Aasiaat. Dette er blant annet fordi det tradisjonelle fangststyrket assosieres med økonomisk ustabilitet. Det ser derfor ut til at økonomisk stabilitet og sikkerhet er blitt viktige verdier i Aasiaat, hvilket kan ses i sammenheng med moderniseringsprosesser hvor en pengeøkonomi blir mer sentralt og erstatter tradisjonelle delingsnettverk. Dette kan forklare hvorfor mennesker i Aasiaat tenker det er viktig å ta en utdanning eller ta såkalte «landjobber» hvor ukontrollerbare faktorer, som værforhold, ikke påvirker inntektene. Men da fiskefabrikken åpnet opp for oppkjøp av blåkveite skjøt populariteten til fangststyrket til værs fordi det førte til at det i større grad ble assosiert med økonomisk stabilitet, i tillegg til at fiskeri anses som effektivt og tidsbesparende sammenlignet med jakt. Dette kan knyttes opp mot Nelson et al. (2007) som hevder at tilpasninger er en respons for å opprettholde systemers funksjon. Som tidligere nevnt er fangst og fangstkulturen

en viktig del av Grønlands historie og en viktig del av Grønlands identitet (Searles, 2002; Sowa, 2015). En mulig forklaring på fangstfolkenes vilje for å tilpasse seg til fiskeri kan derfor ses i sammenheng med en måte å ivareta identitetsstatusen som et fangstfolk. Fiskeri er derfor en vinn- vinnsituasjon siden fangstfolkene på den ene siden kan ivareta noe tradisjonelt, samtidig som de oppnår mer moderne verdier som økonomisk fortjeneste og effektivitet. Fiskeri er derfor en gyllen mulighet til å opprettholde systemets opprinnelige karakter som et fangstsamfunn, samtidig som det inkluderer moderne komponenter.

Lokale fangstfolk bruker moderne verktøy som Facebook for å distribuere sel- og hvalkjøtt. Dette viser dermed hvordan lokale aktører responderer på moderniseringsprosesser ved at de benytter seg av moderne utstyr for å opprettholde en lokal og tradisjonell matkultur. Dette samsvarer med Giddens (1984) som hevder at lokale aktører har mulighet til å modifisere nedfellende strukturer gjennom sine handlinger og valg. Likevel viser det seg at Facebook ikke er en tilstrekkelig distribusjonskanal av kjøtt til den lokale befolkningen fordi det er relativt få fangstfolk som benytter seg av det, og salget er derfor begrenset og lite kontinuerlig.

Med disse poengene nevnt over som utgangspunkt, viser det at lokale aktører velger å prioritere fiskeri fordi det gir større økonomiske og tidsmessige fordeler. Dermed viderefører og forsterker yrkesfangstfolkene de strukturelle prosessene som tilrettelegger for fiskeri, men samtidig er det viktig å påpeke at fangstfolkene til dels også modifiserer strukturene hvor de likevel ivaretar grunnleggende verdier i den grønlandske fangstkulturen.

Et bemerkelsesverdig funn er at yrkesfangstfolkenes tilpasning til fiskeri vekker en reaksjon hos lokale fritidsfangstfolk. Etersom yrkesfangstfolkene prioriterer å fiske er det naturlig at de ikke har et overskudd av sel- og hvalfangst enten for salg eller utdeling. Fangstfolkene fanger selvsagt dyr, men det er først og fremst til sitt eget hushold. Fritidsfangstfolkene tar derfor ansvaret for å fange havpattedyr i egne hender. Dette medfølger også en bonus ettersom dette tillater fritidsfangstfolkene å være ute i naturen, hvilket er svært verdifullt for lokale innbyggere. Dette indikerer at lokale innbyggere er aktive aktører som responderer på endringer i systemet der de arbeider for å opprettholde tradisjonelle fangstaktiviteter, og dermed også et tradisjonelt matkonsum. Fritidsfangstfolkenes engasjement kan derfor ses på som en motstand mot moderniseringsprosesser som tilrettelegger for et industrielt vestlig matkonsum. Det er likevel viktig å påpeke at fritidsfangstfolkene berøres av politiske reguleringer siden de tross alt ikke får fange større havpattedyr. Dette viser dermed hvordan overordnede strukturer faktisk har en begrensning som lokale aktører ikke har mulighet til å gjøre noe med, med mindre de begår lovbrudd. Til tross for fritidsfolkenes engasjement, er ikke den lokale matproduksjonen

tilstrekkelig i å møte den lokale etterspørselen etter havpattedyr. Denne utilstrekkeligheten kan gjerne ses i sammenheng med globaliserings- og moderniseringsprosesser der en pengeøkonomi får større betydning og hvor grønlendere forholder seg til formelle arbeidstider i moderne jobber. Dette betyr at lokale innbyggere har en begrenset fritid hvor de kan drive med jakt, noe som derfor medfører at de hovedsakelig fanger til sitt eget hushold og sine aller nærmeste.

Nelson et al. (2007) hevder at tilpasning ikke bare er en reaksjon på endringer i et system. Tilpasninger er også en videre drivkraft i systemet. I dette tilfellet er yrkesfangstfolkens tilpasningsstrategier en drivkraft som påvirker den lokale matsikkerheten. Neste delkapittel viser hvordan endringer i matproduksjonen interagerer med matpreferanser og hvilke konsekvenser det får for den lokale matsikkerheten i Aasiaat.

6. 3 Matsikkerhet– et lokalisert møte mellom lokale aktørhandlinger og globale prosesser

Matsystemteori brukes til å identifisere hvilke «nøkkelprosesser» og interaksjoner som er forankret i lokal matsikkerhet (Ericksen, 2008). Studien viser at matpreferansene er uttrykk for lokale aktørhandlinger, mens lokalbefolkningens matkonsum er et uttrykk for et matsystem som omfatter lokale og globale drivkrefter. Drivkreftene interagerer på en måte slik at matpreferansene ikke gjenspeiles i matkonsumet til lokale innbyggere. Denne systemtilnærmingen identifiserer derfor at interaksjonen mellom lokale matpreferanser og lokal matproduksjon som er sammensatt av drivkrefter på ulike skalanivå som den mest problematiske interaksjonen for den lokale matsikkerheten i Aasiaat.

Det at matproduksjonen går bort fra å produsere mat for lokalt konsum kan ses i sammenheng med globaliseringsprosesser hvor matproduksjon kommersialiseres og integrerer i det globale matmarkedet. Aasiaat er forbundet i et utstrakt nettverk på den måten at det både konsumeres varer fra hele verden lokalt i Aasiaat, samtidig som produkter fra Aasiaat konsumeres globalt. Importmulighetene til Aasiaat er gode, og siden havisdekke forekommer sjeldnere kan det komme matforsyninger kontinuerlig gjennom hele året. Dette betyr også at mulighetene for eksport fra Aasiaat er minst like gode, hvilket betyr at Aasiaat fremstår som en stabil produsent og eksportør av fisk til det globale matmarkedet. Klimaendringer kan derfor ses på som en faktor som forsterker Aasiaat sin integrering i det globale matmarkedet. Så lenge det går an å importere mat, desto mindre er behovet for å være selvforsynte og produsere mat for lokalt konsum. Denne importavhengigheten påvirker i stor grad hva lokalbefolkningen får tilbud om

å spise, og dette tilbudet består hovedsakelig av vestlige matvarer, hvilket medfører det Popkin (2003) referer til som «nutritional transition». Fra et lokalt perspektiv hvor det er et ønske om å spise lokal mat er denne utviklingen mot økt integrering i det lokale matmarkedet er negativ utvikling. Siden lokalbefolkningen i Aasiaat hevder at de hovedsakelig konsumerer vestlige matvarer selv om de foretrekker grønlandske, er dette en indikasjon på at strukturelle forhold begrenser de lokale aktørvalgene til å konsumere dietten de helst foretrekker, men legger til rette for et konsum av vestlig importerte matvarer. Ettersom individer skal ha stabil tilgang til et kosthold som tilfredsstillende matpreferanser deres tyder dette på at utfallet av interaksjonene i matsystemet gir svak grad eller utilstrekkelig grad av lokal matsikkerhet ettersom flere innbyggere uttrykker at matpreferansene deres ikke oppfylles.

Som det har blitt vist er de lokale matpreferansene stort sett forankret i idealer om hvordan kosten burde være. Det må likevel påpekes at selv om vi har idealer, så hender det at vi likevel spiser matvarer som ikke oppfyller idealene (se kapittel 2.5.1). Det kan være fordi vi faller for fristelser eller ikke har tid til å tilberede matvarer som vi tenker på som ideelle. Dette betyr at selv om informanter sier de ikke oppfyller matpreferansene sine, så betyr det nødvendigvis ikke at det alltid er strukturelle forhold som hindrer dem i å spise maten de foretrekker. I studien er det tross alt noen få informanter som foretrekker grønlandsk mat, men som bevisst velger å spise et vestlig kosthold fordi det er mer lettvin, noe som samsvarer med Furst et al. (1996) som sier at matvarer også tar utgangspunkt i bevisste som kan gå på bekostning av idealer og sosiale verdier. Dette viser dermed hvordan matkonsumet av matvarer som ikke oppfyller matpreferanser i Aasiaat kan være et resultat av bevisste aktørhandlinger, i tillegg til strukturelle begrensninger.

Matpreferansene bygger som sagt på aspekter knyttet til næringsverdi, sosial verdi og mattrygghet, og derfor er matsikkerhetssituasjonen i Aasiaat ikke bare problematisk fra et matpreferanseperspektiv. En vanlig oppfatning er at vestlige matvarer har et stort innhold av konserveringsmidler, hvilket Popkin (2003) også påpeker. I tillegg hevder Popkin (2003) at vestlige matvarer også har et høyt innhold av sukker, fett og karbohydrater og at dette gjenspeiler seg i overvekt og diabetes i utviklingsland. Det er allerede blitt gjort forskning på hvordan overgangen fra et tradisjonelt kosthold til et vestlig kosthold utspiller seg i negative helsekonsekvenser i Grønland. Basert på observasjoner så det ikke ut til at lokalbefolkningen bekymrer seg for om maten har mye sukker og fett, og det var utbredt å spise kjeks, kaker, chips og pølser som mellommåltider. Med hensyn til dette er aktuelt å problematisere

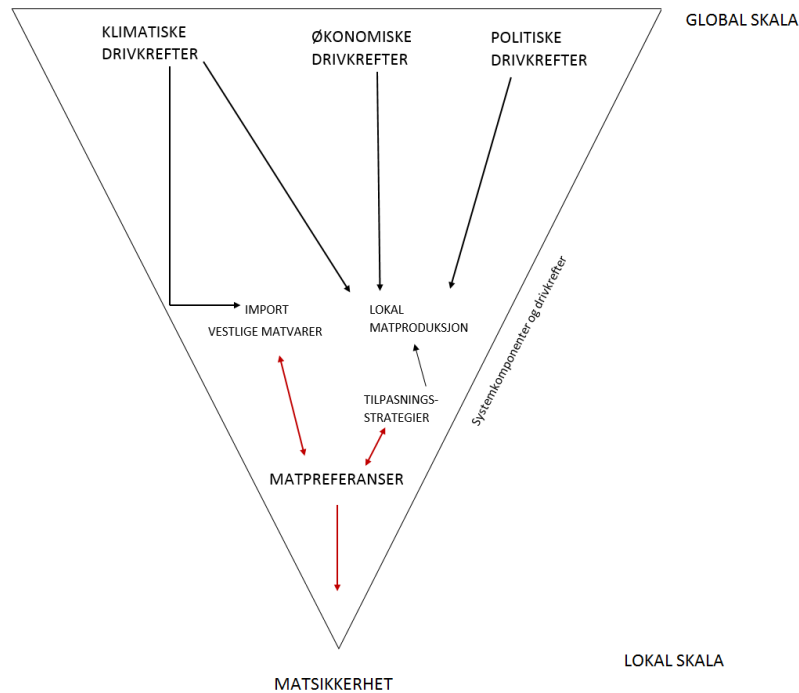
matsikkerhetssituasjonen i Aasiaat også fra et næringsperspektiv og se hvilke næringsmessige konsekvenser et større inntak av importerte matvarer får i Aasiaat.

Den vestlige dietten kan diskuteres for å være næringsmessig problematisk, men den er også problematisk for miljøet ettersom distribusjonen og produksjonen omfatter store klimautslipp (Popkin, 2003). For å sette det på spissen, kan vi derfor antyde at det mer eller mindre ufrivillige konsumet av vestlige matvarer i Aasiaat kan være en videre drivkraft som forsterker klimaendringene som igjen fører til at havisdekket uteblir. Dette kan ses på som en paradoksal sammenheng hvor lokalbefolkningen i Aasiaat selv er med på å redusere tilgangen til grønlandsk mat gjennom matkonsumet sitt siden klimaendringer resulterer i mindre havis, og tilrettelegger for gode importmuligheter. Dette betyr igjen at det ikke blir nødvendig å være selvforsynt og produsere mat for lokalt konsum i Aasiaat. I tillegg kan klimaendringer føre til enda mer ekstremvær noe som kan gjøre fangsten av havpattedyr enda vanskeligere enn det er i dag.

Med tanke på matpreferanser som er dypt forankret i tradisjonelle og kulturelle verdier, ville det derfor vært et bedre alternativ hvis Aasiaat var mindre integrert i det globale matmarkedet slik at innbyggere i større grad skulle fått oppfylt matpreferansene sine. Samtidig er det viktig å påpeke at klimaendringer og politiske drivkrefter faktisk begrenser fangsten. Det kan derfor tenkes at Aasiaat ville møtt utfordringer med å fø befolkningen og samtidig opprettholde levestandarden slik som den er i dag. Om Aasiaat var selvforsynte ville flere måtte ha en tradisjonell livsstil, og primært drive med fangst og tilberedning av det. Det kan bety at det da ikke ville vært muligheter for å frigjøre folk fra matproduksjonen, noe som igjen ikke ville gitt muligheter for at innbyggere til å ta utdanning eller gå inn i andre arbeidssektorer. Det kan dermed hevdes at det ikke er en ideell løsning å ikke være integrert i det globale matmarkedet, i alle fall ikke om utviklingen og levestandarden skal opprettholdes. For øvrig må det også nevnes at fangstfolk som har tilpasset seg fiskeri nå tjener svært godt, hvilket fører til at hushold i Aasiaat kan ha en bedre økonomisk situasjon, dette samsvarer derfor med Nelson et al. (2007) som hevder at tilpasning ikke alltid trenger å assosieres med noe negativt, men at det også kan inkludere innovasjon og utvikling. I dette tilfellet er tilpasningen positiv for fangstfamilier som driver med fangst både fordi de har bedre muligheter til å fange havpattedyr, og fordi det kan tenkes at de har muligheter til å kjøpe lokale matvarer om de har behov for det.

Figur 13. viser drivkreftene og interaksjonene som er med på å påvirke den lokale matsikkerhetssituasjonen i Aasiaat. De røde pilene i figuren skal understreke de negative interaksjonene. Det er derfor plassert en rød pil mellom matpreferanser og vestlige matvarer

fordi vestlige matvarer ikke oppfyller lokale matpreferanser. Det er også en rød pil mellom matpreferanser og lokal matproduksjon fordi matproduksjonen ikke tilfredsstillter den lokale etterspørselen etter havpattedyr. Resultatet nedfeller seg i en negativ og svak grad av matsikkerhet lokalt fordi mulighetene til å oppfylle matpreferanser er begrenset, hvilket er illustrert med den røde pilen mellom matpreferanser og matsikkerhet.

Figur 11. Matsystemet og drivkreftene som er avgjørende for den lokale matsikkerheten i Aasiaat (min figur)

Som vist i Figur 13. er det lokale utfallet, matsikkerhet, et komplekst samspill mellom flere faktorer på ulike skalanivå, hvilket tilsier at matsystemet er stort og omfattende ettersom Chadwick (1978, i Peter og Doak, 2012 s. 60) argumenterer for at størrelsen på et system avhenger av hvor langt og hvor utstrakte relasjonene er. I dette tilfellet omfatter matsystemet relasjoner som strekker seg ut fra lokalt til globalt, hvilket den internasjonale etterspørselen etter fisk og tilbudet av importerte matvarer i Aasiaat er eksempler på. Disse relasjonene får stedsspesifikke konsekvenser i Aasiaat hvilket samsvarer med Massey (2013) sin indikasjon om at steder er i en kontinuerlig prosess der de stadig formes gjennom globale og lokale relasjoner. Dette støtter derfor opp om at systemtilnærmingen må ha en relasjonell tilnærming som ser det helhetlige bildet mellom lokale og globale prosesser, noe som også bekreftes i Giddens (1984) struktureringsteori der han hevder at strukturer og lokale aktører ikke kan studeres separat, ettersom prosesser er et resultat av begge.

Som vist i studien består det lokale matsikkerhetsfenomenet av samspillet mellom systemkomponenter som ved første øyekast virker uavhengige hverandre hvilket kjennetegner system fordi det består av utallige faktorer som er i relasjon til hverandre samtidig som de er uavhengige (Taylor, 1998 i Peter og Doak, 2012 s. 59). Det at matsikkerhet består av uavhengige faktorer bekrefter dermed Nelson et al. (2007) sin indikasjon om behovet for å inkorporere menneskelige og ikke- menneskelige systemer til et felles systemrammeverk. Dette systemet som er presentert gjør nettopp dette, ettersom det inkluderer både sosiale drivkrefter og fysiske drivkrefter, som f. eks matpreferanser og klimaforhold. I dette tilfellet har det derfor vært nødvendig å studere relasjoner mellom flere menneskelige og ikke-menneskelige faktorer for å få en helhetlig forståelse av hva som påvirker og former den lokale matsikkerheten i Aasiaat.

6.4 Systemtilnærming som et verktøy for å forstå den lokale matsikkerheten i Aasiaat

Som vist innledningsvis har klimaendringer blitt påpekt som den store utfordringen når det gjelder matsikkerhet i arktiske områder. Ved å benytte en systemtilnærming har denne studien foreslått et mer nyansert bilde av hva som er med på å påvirke matsikkerhet, og vist at det er interaksjonen mellom flere faktorer som utgjør utslaget for den lokale matsikkerheten, gjerne med økonomiske drivkrefter i spissen. Systemtilnærmingen har identifisert liknende funn som Goldhar et al. (2010) og Ford og Goldhar (2012) som hevder at klimapåvirkninger og politiske reguleringer begrenser fangstfolkene mulighet til å fange lokale havpattedyr.

Systemteori viser seg å ha svakheter i å kartlegge hvor avgjørende steds spesifikke oppfatninger og verdier kan være for lokal matsikkerhetssituasjon. Det ligger gjerne implisitt at sosiale og kulturelle verdier er betydningsfulle drivkrefter i et matsystem. Ericksen (2008) sin matsystemtilnærming antyder blant annet at matpreferanser og sosiale verdier er betydningsfulle, men betydningen av slike institusjonelle verdier kan gjerne bli oversett i en helhetlig og omfattende tilnærming som systemteori. Peter og Doak (2012) problematiserer systemteorien for å forenkle «the messiness of the world» og dermed overse og generalisere kompleksiteten som er knyttet til fenomener:

“Thus systems thinking over time has tended to characterize the “system” as somehow distinct from its environment—that it can be in some way isolated. That is, the system can be lifted out for assessment, or lifts itself, from the chaotic or hugely “noisy” complexity of, say, city life and its day-to-day operation. One implication of this is the

criticism that the system approach tends to simplify the messiness of the world” (Peter og Doak, 2012, s. 61).

Vi kan redusere problemet om forenkling av komplekse fenomener ved å foreta et inngående feltarbeid. På denne måten kan vi få et innblikk i blant annet informantenes sosiale og kulturelle verdier, og dermed studere noe av fenomeners kompleksitet. Uten innsikt i sosiale og kulturelle verdier kunne gjerne Aasiaat sitt matsystem bli oppfattet som matsikkert ettersom lokalbefolkningen tross alt har tilstrekkelig og stabil tilgjengelighet av mat. Men gjennom feltarbeid ble det fort kjent at matsikkerhetsfenomenet i Aasiaat er i nær relasjon stedsspesifikke sosiale og kulturelle verdier. Feltmetoder komplementerer derfor systemteori og gir et bedre utgangspunkt til å oppdage og kartlegge avgjørende systemkomponenter som ellers kunne blitt oversett i en helhetlig og omfattende tilnærming.

Som nevnt har systemteori til hensikt å forklare *komplekse* fenomen. Fra et systemperspektiv innebærer det å kartlegge konteksten som fenomenet inngår. Men når vi fokuserer på konteksten til et fenomen, kan vi spørre om man forteller hva fenomenet *egentlig* er og består av, altså essensen i selve fenomenet. Aronson (1996) hevder at systemteori skiller seg fra tradisjonelle tilnærminger som studerer fenomenet separat fra konteksten for å finne den dype essensen for å få en inngående og dypere forståelse av fenomenet. Likevel hevder både Aronson (1996) og Ericksen (2008) at systemtilnærming som har et helhetlig og omfattende perspektiv gir et bedre utgangspunkt for å få en inngående forståelse av et komplekst fenomen rett og slett fordi de er sammensatt av kontekstuelle faktorer som fenomenet befinner seg i. Dette er tilfellet i denne studiens forskningsfenomen ettersom den lokale matsikkerheten i Aasiaat diskuteres for å være et resultat av flere lokale og strukturelle drivkrefter.

Selv om systemteori har som hensikt å kartlegge helheten og kompleksiteten til et fenomen er det likevel nødvendig å påpeke at den kun kan reflektere et utsnitt av virkeligheten. Som nevnt i kapittel 2. omfatter et matsystem et stort antall både menneskelige og fysiske faktorer. Det finnes derfor utallige faktorer som er forankret i matsikkerhetsfenomenet og som er mulig å kartlegge, men av hensyn til tid og ikke minst mine faglige forutsetninger, er studien avgrenset til noen utvalgte faktorer. Ettersom studien har en konstruktivistisk tilnærming, hvilket vil si at metodene, det teoretiske rammeverket og forskningsresultatene er basert på mine fortolkninger. Det betyr derfor at systemtilnærmingen tar utgangspunkt i det jeg anser som mest relevant å kartlegge for å forklare den lokale matsikkerheten i Aasiaat. Tatt dette i betraktning i tillegg til at det ikke er mulig å kartlegge alle faktorene som er forankret i et

matsikkerhetsfenomen i ett og samme studie, er studiens systemteoretiske tilnærmingen kun et utsnitt av kompleksiteten knyttet til matsikkerhetsfenomenet i Aasiaat til en gitt tid.

For å kartlegge matsikkerheten i Aasiaat på best mulig måte er det systembaserte rammeverket tett utviklet med mine empiriske funn fra feltarbeidet. Dette betyr at det teoretiske systemrammeverket er spesielt tilpasset denne studien og Aasiaat sin kontekst. Dette kan forøvrig by på et problem fordi det kan være utfordrende å overføre det teoretiske rammeverket til andre kontekster. Det teoretiske rammeverket kan derfor ha stor validitetsverdi i denne studien, men ikke i en annen. Jeg vil likevel påstå at rammeverket kan overføres til andre kontekster hvor globaliseringsprosesser møter lokal motstand fra lokale som etterspør og ønsker å ivareta et tradisjonelt og lokalt matkonsum. Studiens teoretiske rammeverk kan anvendes i Enticott (2003) sin studie fra Barnsley i England. Denne studien viser at innbyggere frarådes å drikke lokal upasteurisert melk fordi den anses som farlig. Lokale innbyggere ønsker likevel å konsumere denne melken framfor industriell produsert melk fordi den lokale melken oppleves som et «sosial lim» i bygda som knytter sammen lokale bønder og konsumenter. Den lokale melken ses derfor på som en viktig komponent for å ivareta den rurale identiteten, i tillegg til at den oppleves som sunn og langt ifra farlig. Enticott (2003) sin studie kan derfor ses i sammenheng med lokalbefolkningen i Aasiaat som ønsker å konsumere lokale matvarer fordi det ivaretar en tilhørighets- og identitetsfølelse. Enticott (2003) sin studie har derfor likhetstrekk med min studie som viser at matpreferanser og matkonsum er et middel for å ivareta kulturelle og tradisjonelle verdier.

KAPITTEL 7. KONKLUSJON: Hvordan påvirker klima- og globaliseringsprosesser den lokale matsikkerheten i Aasiaat?

I andre studier har klimaendringer blitt utpekt som en stor utfordring for nåværende og fremtidig matsikkerhet i Arktis. Denne studien har benyttet seg av en systemtilnærming til å identifisere at det først og fremst er *interaksjoner* mellom flere systemkomponenter som er avgjørende for den lokale matsikkerheten, og ikke klimaendringer alene. Det er blitt identifisert interaksjoner mellom sosiale, klimatiske, økonomiske og politiske drivkrefter. Matpreferanser i samspill mellom lokale kulturelle verdier og idealer har vist seg å være avgjørende drivkrefter for den lokale matsikkerheten. Det samme gjelder den lokale matproduksjonen som består av et komplekst samspill mellom flere drivkrefter forbeholdt på ulike skalanivå. Til sist er det interaksjonen mellom lokale matpreferanser og lokal matproduksjon som utgjør seg som avgjørende for matsikkerhetssituasjonen i Aasiaat.

Gjennom kvalitative og kvantitative feltmetoder har studien gitt en inngående og helhetlig forståelse av forskningsfenomenet, matsikkerhet i Aasiaat. Studien har studert forskningsfenomenet på lokalt nivå ved å svare på følgende forskningsspørsmål: *Hvilke matpreferanser har innbyggerne i Aasiaat, og i hvilken grad blir disse oppfylt?* Dette gir innblikk i hvordan lokalbefolkningen berøres av forskningsfenomenet. Basert på en spørreundersøkelse i tillegg til kvalitative intervjuer viser det seg at preferansene for sel- og hvalkjøtt er utbredt i Aasiaat. Kulturelle og sosiale verdier knyttet til historie, identitet og samholdsfølelse er avgjørende faktorer for informantenes sterke preferanser for lokale matvarer framfor importerte. De lokale matpreferansene er også basert på lokale oppfatninger om hva som er næringsrikt og trygt å spise. I noen tilfeller kan matpreferansene tolkes som lokal motstand mot globaliseringsprosesser som tilrettelegger for et kosthold basert på importerte matvarer. Studien går i dybden på lokale matpreferanser siden de er dypt forankret i stedsspesifikke verdier, hvilket bekrefter matsikkerhetsfenomenets komplekse karakter. Dessuten viser det seg at lokale matpreferanser er en avgjørende drivkraft for matsikkerhetssituasjonen i denne konteksten. Funne viser derimot at det er utbredt å ikke oppfylle matpreferansene sine på grunn av manglende økonomisk og fysisk tilgang til lokale matvarer.

Neste forskningsspørsmål gir et innblikk i hvorfor lokale innbyggere deler en oppfatning om at det blir vanskeligere å få tilgang til sel- og hvalkjøtt ettersom det viser hva som skjer i den lokale matproduksjonen i Aasiaat: *Hvordan og hvorfor endrer den lokale matproduksjonen seg*

i Aasiaat? Den lokale matproduksjonen har gjennomgått en gradvis omstilling fra både jakt og fiskeri til å primært drive en kommersiell produksjon av fisk til det internasjonale markedet. Denne gradvise omstillingen skyldes klimatiske og politiske drivkrefter, men etter at fiskefabrikken åpnet opp for oppkjøp av blåkveite, akselererte omstillingen til fiskeri, og siden har Aasiaat fremgått som et fiskerisamfunn. Siden 2013 har forholdene blitt svært attraktive for fiskeri, og lokale fangstfolk velger derfor å tilpasse seg disse forholdene. Endringer i den lokale matproduksjonen vises derfor å være et komplekst et samspill mellom sosiale og fysiske drivkrefter på ulike skalanivå.

Siste forskningsspørsmål viser til konsekvensene av forskningsspørsmål nummer en og to: *Hvordan møter lokalbefolkningen endringene i tilgang på mat, og hvordan former dette matsikkerhetssituasjonen?* Lokalbefolkningen har sterke matpreferanser for grønlandske havpattedyr, men siden yrkesfangstfolkene velger å produsere fisk for eksport, går dette på bekostning av produksjonen av sel- og hvalkjøtt, hvilket begrenser lokalbefolkningens tilgang til disse matvarene. Som en konsekvens av at lokal matproduksjon er orientert til eksport, er Aasiaat helt avhengig av matimport. Hvis situasjonen fortsetter slik den er i dag, vil ikke importavhengigheten avta med det første, og lokalbefolkningen føres derfor stadig i en retning hvor de i større grad må konsumere importerte matvarer. Samspillet mellom disse drivkreftene og konsekvensene dette medfører fører oss til studiens problemstilling: *Hvordan påvirker klimaendringer og globaliseringsprosesser den lokale matsikkerheten i Aasiaat?* Klimaendringer og globaliseringsprosesser har ført til en begrenset produksjon av grønlandske havpattedyr og samtidig bedre muligheter for matimport, hvilket begrenser lokalbefolkningens muligheter til å oppfylle preferansene sine for sel- og hvalkjøtt. Ettersom de lokale matpreferansene er basert på mattrygghet, næringsmessige og sosiale verdier, oppfyller ikke matkonsumet til lokale innbyggere FAO (1996) sine kriterier om at mennesker skal ha en stabil tilgang til matvarer som tilfredsstillir deres næringsmessige behov og matpreferanser. Studien konkluderer derfor med at utfallet av interaksjonene i matsystemet medfører en problematisk og svak grad av matsikkerhet i Aasiaat. Lokale innbyggere er likevel ikke passive, og responderer ved å ivareta tradisjonelle fangstaktiviteter, men innsatsen ser likevel ikke ut til å være tilstrekkelig for imøtekomme den store etterspørselen etter grønlandske havpattedyr.

På det nåværende tidspunktet ser det ikke ut til at matpreferansene for sel- og hvalkjøtt vil avta med det første, samtidig som det ikke ser ut til at prioriteringen av fiskeri avtar ettersom forholdene for det er såpass gunstige. Dette indikerer at matsikkerhetsfenomenet i Aasiaat vil være problematisk og aktuelt i lengre tid fremover. Det er ingen enkel løsning på dette ettersom

lokale innbyggere ikke kan endre matpreferansene sine over natten i og med at preferansene er dypt forankret i steds spesifikke verdier. En løsning kan derfor være å se nærmere på de politiske reguleringene ettersom informanter uttrykker at reguleringene ikke lenger samsvarer med de nåværende forholdene i Aasiaat. Det er derfor et behov for mer forskning på dette området. Hvis det viser seg at informantenes oppfatninger stemmer, og fangstreguleringene kan endres, kan det kanskje medføre at flere fanger havpattedyr. En annen mulighet kan være å se på om det er et behov for å stenge fritidsfangstfolk ute fra jakten på større hvaler ettersom yrkesfangstfolkene hovedsakelig prioriterer fiskeri. Hvis fritidsfangstfolk får lov til å fange større hvaler får de muligheten til å dele kjøttet ut i de sosiale nettverkene, noe som kan forbedre den lokale matsikkerheten.

7.1 Refleksjoner rundt forskningsprosessen og fremtidig forskning i Aasiaat og Arktis

Problemstillingen, forskningsspørsmålene, feltmetodene og systemtilnærming har vært nyttig i å aktualisere og formidle matsikkerhetssituasjonen i Aasiaat. Det teoretiske rammeverket er utviklet med empiriske funn, samtidig som de empiriske funnene er kategorisert ut fra det teoretiske rammeverket, hvilket indikerer at studiens rammeverk har vært nyttig å anvende i praksis ettersom det har bidratt til å forstå et dagsaktuelt problem som er en del av hverdagen til flere informanter.

Hvis jeg skulle gjort noe annerledes ville jeg gjerne brukt tid på å observere og kartlegge det faktiske matkonsumet i husholdene, slik at jeg kunne bekrefte informantenes uttalelser om hva de faktisk konsumerer mesteparten av tiden. Siden matpreferanser i flere tilfeller ser ut til å bygge på sterke idealer, hadde det vært interessant å sett nærmere på om det alltid er strukturelle begrensninger som hindrer innbyggere i å oppfylle matpreferansene sine, eller om det i enkelte tilfeller også skyldes andre årsaker. Siden grønlandske idealer og identitet har en sterk betydning, kan det tenkes at informantene ikke innrømmer at de faktisk selv velger å konsumere importerte matvarer enten fordi de liker det eller fordi de er lettvinne løsninger.

Basert på funnene i denne studien viser det at det er minst like aktuelt å forske på matsikkerhet i det globale nord som i det globale sør. Studien viser at det er et behovet for en helhetlig tilnærming som inkluderer et vidt spekter av drivkrefter og samspillet mellom dem for å gripe om kompleksiteten knyttet til matsikkerhet. Selv om den eksisterende litteraturen på matsikkerhet hovedsakelig problematiseres fra et klima- og globaliseringsperspektiv vil jeg benytte muligheten til å understreke betydningen av å også kartlegge sosiale og kulturelle faktorer for å oppnå en tilstrekkelig forståelse av lokal matsikkerhet. Ettersom studien tar

utgangspunkt i en systemtilnærming har det blitt problematisert at slike helhetlige tilnærminger kan overse betydningen av lokale og «mindre synlige» prosesser sammenlignet med større som f. eks klima. Det er derfor behov for mer forskning på hvordan lokalsamfunn i Arktis selv opplever og erfarer større endringsprosesser og hvordan deres kulturelle verdier spiller inn på temaet matsikkerhet. Fremtidig forskning må derfor studere matsikkerhetsfenomenet både fra en lokalt nivå, og fra et mer overordnet globalt nivå for å få inntrykk av alle drivkreftene som spiller inn på fenomenet. Om lokale kulturelle og sosiale verdier ikke inkluderes i matsikkerhetsforskningen, kan dette medføre feilaktige forestillinger om matsikkerhetsfenomenet, ettersom det eksisterer ulike oppfatninger om hvilke matvarer som er tilstrekkelige i oppfylle sosiale, nærings- og trygghetsmessige kriterier.

Ettersom denne studien viser at det lokale matsikkerhetsfenomenet er sammensatt av flere sosiale og fysiske drivkrefter, kan studien være til interesse for videre tverrfaglig forskning. Studien viser også at det er behov for studier som ser på hvilke helseutfordringer matkonsumet av importerte matvarer har i Aasiaat. Det er da interessant å se på hvilke importerte matvarer lokale innbyggere hovedsakelig spiser, og hvorfor de spiser disse. Det er også et behov for studier som ser på hvilke konsekvenser et økt konsum av vestlige matvarer har å si for identitetsfølelse og samhold i arktiske samfunn. Hva skjer med de sosiale nettverkene? Hva skjer med lokalkunnskapene knyttet til fangst og tilberedning hvis det i større grad konsumeres importerte matvarer? Går samfunnene til slutt i en retning hvor lokale og tradisjonelle matvarer kun konsumeres til spesielle anledninger og høytider framfor i det daglige? Et annet interessefelt for fremtidig forskning er å se på om hvorvidt fiskeri får positive ringvirkninger i den lokale økonomien i Aasiaat, og hva husholdene som har ansatte i fiskerinæringen investerer i.

Studien viser at lokale innbyggere i Aasiaat er svært tilpasningsdyktige. Flere studier som ser hvordan lokale innbyggere i Grønland responderer og tilpasser seg endringsprosesser er derfor av interesse ettersom klima- og globaliseringsprosesser uttrykker seg tydelig her. Matsystemet knyttet til Aasiaat har blant annet vist seg å være preget av endringer, der for eksempel matimport styres av klimaforhold. Det ville derfor vært interessant å se på om lokale samfunn i Arktis evner å tilpasse seg *tilbake* igjen til mer tradisjonelle fangstaktiviteter hvis det skulle bli behov et behov for det en gang i fremtiden.

Det som kjennetegner matsystemer i dag er at de inngår i komplekse nettverk hvor lokaliteter i større grad blir avhengige og derfor ømfintlige for endringer i klimatiske, politiske og økonomiske prosesser (Ericksen, 2008). I Norge produserer vi kun halvparten av det vi spiser,

og resten får vi gjennom importforsyninger (Norges Bondelag, 2012). I Aasiaat ivaretar lokalbefolkningen kunnskap knyttet til fangstaktiviteter og tilberedning. Fra et matsikkerhetsperspektiv kan det dermed antas at innbyggerne i Aasiaat er mer robuste i møtet med endringsprosesser som eventuelt kan føre til at importforsyninger avtar eller uteblir. Til ettertanke kan vi tenke på om vi har noe å lære av lokale innbyggere i Aasiaat ettersom vi i Norge i større grad distanserer oss fra matproduksjon og kunnskap knyttet til jakt og lokal matproduksjon.

LITTERATURLISTE

- Adger, W. N., Benjaminsen, T. A., Brown, K. and Svarstad, H. (2001) Advancing a political ecology of global environmental discourses. *Development and change*, 32(4), s. 681-715.
- Aronson, D. (1996) Overview of Systems Thinking. *The thinking page*. Tilgjengelig fra: <http://www.thinking.net/Systems_Thinking/systems_thinking.html> [Lest: 23.02.2017]
- Berg, O. T. (19. mai 2014) Grønlands Politiske System, i: *Store Norske Leksikon* [Internett]. Universitetet i Oslo. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/Gr%C3%B8nlands_politiske_system> [Lest 23.11.2016]
- Bisogni, C. A., Connors, M., Devine, C. M. and Sobal, J. (2002) Who we are and how we eat: a qualitative study of identities in food choice. *Journal of Nutrition Education and Behavior*, 34(3), s. 128-139.
- Boje, J. og Siegstad, H. (2012) *Hellefiskene i Ilulissat, Uummannaq og Upernavik*. Grønlands naturinstitutt. Tilgjengelig fra: <<http://www.natur.gl/fisk-og-skaldyr/fisk/hellefisk/hellefiskene-i-ilulissat-uummannaq-og-upernavik/>> [Lest 21.11.2016]
- Brown, M. E. and Funk, C. C. (2008) Food security under climate change. *Science*. 319, s. 580-581.
- Busch, T. (2013) *Akademisk skriving: for bachelor-og masterstudenter*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Cannon, T. (2002) Food security, food systems and livelihoods: Competing explanations of hunger. *Die Erde : Zeitschrift der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin*, 133(4), s.345
- Carling, J., Erdal, M. B. and Ezzati, R. (2013) Beyond the insider–outsider divide in migration research. *Migration Studies*, 2(1), s. 36-54.
- Chouinard, V. (1997) Structure and agency: Contested concepts in human geography. *The Canadian Geographer/Le Géographe canadien*, 41(4), s. 363-377.
- Clark, W. R (1998) Agents and structures: two views of preferences, two views of institutions. *International Studies Quarterly*, 42(2), s. 245-270.
- Clifford, N., French, S. & Valentine, G. (2016). *Key methods in geography*, California: SAGE.
- Collins, P. H. (1986) Learning from the outsider within: The sociological significance of Black feminist thought. *Social problems*, 33(6), s.14-32.
- Cresswell, T. (2013) *Geographic thought: a critical introduction*. West Sussex: John Wiley & Sons.
- Dauvergne, P. and Neville, K. J. (2011) Mindbombs of right and wrong: cycles of contention in the activist campaign to stop Canada's seal hunt. *Environmental Politics*, 20(2), s. 192-209.
- De Roo, G. and Hillier, J. (2016) *Complexity and planning: Systems, assemblages and simulations*, New York:Routledge.

- Dollerup- Scheibel, M. (2015) Nuuk og Ilulissat bliver de nye indfaldsporte til Grønland. *Sermitsiaq AG* [Internett] 05.12. Tilgjengelig fra <<http://sermitsiaq.ag/nuuk-ilulissat-nye-indfaldsporte-groenland>> [Lest: 28.11.2016]
- Dollerup-Scheibel, M. (2016a) Royal Greenland øger salget i Asien. *Sermitsiaq AG* [Internett] 28.01. Tilgjengelig fra <<http://sermitsiaq.ag/royal-greenland-oeger-salget-i-asien>> [Lest 19.11.2016]
- Dollerup-Scheibel, M. (2016b) Jeremiassen vil reformere jollefiskeriet. *Sermitsiaq AG* [Internett] 20.10. Tilgjengelig fra <<http://sermitsiaq.ag/jeremiassen-reformere-jollefiskeriet>> [Lest 17.01.2017]
- Dollerup- Scheibel, M. (2016c) Grønland er nu med i det gode makrel-selskab. *Sermitsiaq AG* [Internett] 01.11. Tilgjengelig fra <<http://sermitsiaq.ag/groenland-i-gode-makrel-selskab>> [Lest 08.012017]
- Duus, S.D (2013) Klar til grønlandsk sæl-demonstration i København. *Sermitsiaq AG* [Internett] 04.12. Tilgjengelig fra <<http://sermitsiaq.ag/klar-groenlandsk-sael-demonstration-i-koebenhavn>> [Lest 24.11.2016]
- Eisenhardt, K. M. (1989) Building theories from case study research. *Academy of management review*, 14(4), s. 532-550.
- Egede, E., (2009) *Fattigdom breder sig i Grønland* [Internett]. Nordisk Samarbeid. Tilgjengelig fra:< <http://www.norden.org/no/analys-norden/tema/fattigdom-i-norden/fattigdommen-breder-sig-i-groenland>>. [Lest 11.05.2017]
- Enticott, G. (2003) Risking the rural: nature, morality and the consumption of unpasteurised milk. *Journal of Rural Studies*, 19(4), s. 411-424.
- Ericksen, P. J. (2008) Conceptualizing food systems for global environmental change research. *Global Environmental Change*, 18(1), s. 234-245.
- Everett, D. L., & Furseth, I. (2012) *Masteroppgaven – Hvordan begynne- og fullføre*. 2 utg. Oslo: Universitetsforlaget
- FAO (1996) The Rome declaration on world food security. *Population and Development Review*, 22(4), pp. 807-809.
- Folke, C. (2006) Resilience: The emergence of a perspective for social–ecological systems analyses. *Global Environmental Change*, 16(3), s. 253-267.
- Ford, J. D. and Goldhar, C. (2012) Climate change vulnerability and adaptation in resource dependent communities: a case study from West Greenland. *Climate Research*, 54(2), s. 181-196.
- Fossheim, M., Primicerio, R., Johannesen, E., Ingvaldsen, R. B., Aschan, M. M. and Dolgov, A. V. (2015) Recent warming leads to a rapid borealization of fish communities in the Arctic. *Nature Climate Change*, 5(7), s. 673-677.
- Freenmann, M. (1996) Identity, health and social order: Inuit dietary traditions in a changing world. I: Foller, M. og Hansen, O. red. *Human and ecology and health: Adaption to a changing world*. s.57-71

- Furst, T., Connors, M., Bisogni, C. A., Sobal, J. and Falk, L. W. (1996) Food choice: a conceptual model of the process. *Appetite*, 26(3), s. 247-266.
- Gad, U. P. (2009) Post-colonial identity in Greenland?: When the empire dichotomizes back—bring politics back in. *Journal of Language and Politics*, 8(1), s. 136-158.
- Giddens, A. (1984) *The constitution of society: Outline of the theory of structuration*. Los Angeles: University of California Press.
- Gobo, G. (2008) Re-conceptualizing generalization: Old issues in a new frame: Alasuutari, P., Bickman, L., og Brannen J.red. *The SAGE handbook of social research methods*, London: SAGE. s. 193- 213.
- Goldhar, C., Ford, J. D. & Berrang-Ford, L. (2010) Prevalence of food insecurity in a Greenlandic community and the importance of social, economic and environmental stressors. *International Journal of Circumpolar Health*, 69(3), s.285- 303.
- Grydehøj, A. (2016) Navigating the binaries of island independence and dependence in Greenland: Decolonisation, political culture, and strategic services. *Political Geography*, 55, s. 102-112.
- Grønmo, S. (2004) *Samfunnsvitenskapelige metoder*, Bergen, Fagbokforlaget.
- Haddad, B. M. (2005) Ranking the adaptive capacity of nations to climate change when socio-political goals are explicit. *Global Environmental Change*, 15(2), s. 165-176.
- Hamilton, L. C., Brown, B. C. and Rasmussen, R. O. (2003) West Greenland's cod-to-shrimp transition: Local dimensions of climatic change. *Arctic*, 56(3) s. 271-282.
- Hansen, A. S., Nielsen, T. G., Levinsen, H., Madsen, S. D., Thingstad, T. F. and Hansen, B. W. (2003) Impact of changing ice cover on pelagic productivity and food web structure in Disko Bay, West Greenland: a dynamic model approach. *Deep Sea Research Part I: Oceanographic Research Papers*, 50(1), s. 171-187.
- Hansen, B. U., Elberling, B., Humlum, O. and Nielsen, N. (2006) Meteorological trends (1991–2004) at Arctic Station, Central West Greenland (69 15'N) in a 130 years perspective. *Geografisk Tidsskrift-Danish Journal of Geography*, 106(1), s. 45-55.
- Hansen, Rikke (2016) *Narhval* [Internett]. Grønlands naturinstitut. Tilgjengelig fra: <<http://www.natur.gl/pattedyr-og-fugle/havpattedyr/narhval/>> [Lest 15.11.2016]
- Haraway, D. (1988) Situated knowledges: The science question in feminism and the privilege of partial perspective. *Feminist studies*, 14(3), s. 575-599.
- Hay, I. (2010) *Qualitative research methods in human geography*, South Melbourne, Vic, Oxford University Press.
- Heide-Jørgensen, M. P. and Laidre, K. (2006) *Grønlands vinterhvaler. Hvidhvalen, narhvalen og grønlandshvalen*, Ilinniuisiorfik, Nuuk.
- Heide- Jørgensen, M.P (2015) *Marsinhval*. [Internett]. Grønlands naturinstitut. Tilgjengelig fra: <<http://www.natur.gl/pattedyr-og-fugle/havpattedyr/marsvin/>> [Lest 14.11.2016]

- Herod, A. (2003) Scale: the local and the global. I: Holloway, S., Rice, S. P. and Valentine, G. red. *Key concepts in geography*. London: Sage, s. 217-235
- Holling, C. S. (2001) Understanding the complexity of economic, ecological, and social systems. *Ecosystems*, 4(5), s. 390-405.
- Holm, L., (2010) Sila-Inuk: Study of the Impacts of Climate Change in Greenland. I: Aporta, C., Gearheard, S., Laidler, G., Holm, L. red.: *SIKU: Knowing our Ice*. London: Springer, s. 145-160.
- Ingram, J. (2011) A food systems approach to researching food security and its interactions with global environmental change. *Food security*, 3(4), s. 417-431.
- IPCC (2007) Summary for Policymakers. In: *Climate Change 2007: Impacts, Adaptation and Vulnerability*. Contribution of Working Group II to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change (ed. By M. L. Parry, O. F. Canziani, J. P. Palutikof, P. J. van der Linden & C. E. Hanson), 7–22. Cambridge University Press, UK. Tilgjengelig fra: <https://www.ipcc.ch/pdf/assessmentreport/ar4/wg2/ar4_wg2_full_report.pdf> [Lest 08.01.2017].
- Ison, R., Maiteny, P. and Carr, S. (1997) Systems methodologies for sustainable natural resources research and development. *Agricultural systems*, 55(2), s. 257-272.
- Järvinen, Margaretha (2005) ”Interview i en interaktionistisk begrepsramme,” i Margaretha Järvinen og Nanna Mik-Meyer. red.: *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv*. København: Hans Reitzels Forlag. s. 27- 48
- Jick, T. D. (1979) Mixing Qualitative and Quantitative Methods: Triangulation in Action. *Administrative Science Quarterly*, 24(4), s. 602-611.
- Johnston, D., Friedlaender, A., Torres, L. and Lavigne, D. (2005) Variation in sea ice cover on the east coast of Canada from 1969 to 2002: climate variability and implications for harp and hooded seals. *Climate Research*, 29(3), s. 209-222.
- Kalland, A. (1993) Whale politics and green legitimacy: a critique of the anti-whaling campaign. *Anthropology Today*, 9(6), s. 3-7.
- Kapborg, I. & Berterö, C. (2001) Using an interpreter in qualitative interviews: does it threaten validity? *Nursing Inquiry* 9 (1), s. 52-56.
- Kindon, S. and Elwood, S. (2009) Introduction: More than Methods—Reflections on Participatory Action Research in Geographic Teaching, Learning and Research: Participatory Action Research in Geographic Teaching, Learning and Research. *Journal of Geography in Higher Education*, 33(1), s. 19-32.
- Kuhnlein, H. V., Receveur, O., Soueida, R. and Egeland, G. M. (2004) Arctic indigenous peoples experience the nutrition transition with changing dietary patterns and obesity. *The Journal of nutrition*, 134(6), s. 1447-1453.
- Kwok, R., Cunningham, G., Wensnahan, M., Rigor, I., Zwally, H. and Yi, D. (2009) Thinning and volume loss of the Arctic Ocean sea ice cover: 2003–2008. *Journal of Geophysical Research: Oceans*, 114(C7) s. 1-16

- Larsen, Finn and Rie Oldenburg. (2000) *Neri...Kujataamiut nerisaat ukiuni 1000-ni. Mad i Sydgrønland i 1000 år. Food in Southern Greenland for 1000 years*. Højbjerg: Forlaget Hovedland.
- Lawrence, D. M., Slater, A. G., Tomas, R. A., Holland, M. M. & Deser, C. (2008) Accelerated Arctic land warming and permafrost degradation during rapid sea ice loss. *Geophysical Research Letters*, 35(11) s. 1-6.
- Leach, M., Mearns, R. and Scoones, I. (1999) Environmental entitlements: dynamics and institutions in community-based natural resource management. *World development*, 27(2), s. 225-247.
- Leitner, H. and Miller, B. (2007) Scale and the limitations of ontological debate: a commentary on Marston, Jones and Woodward. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 32(1), s. 116-125.
- Lindqvist, A. (2016) Brexit går du over rejesalget. *Sermitsiaq AG* [Internett] 29.06. Tilgjengelig fra <<http://sermitsiaq.ag/brexit-gaar-rejesalget>> [Lest 19.11.2016]
- Lobell, D. B., Burke, M. B., Tebaldi, C., Mastrandrea, M. D., Falcon, W. P. and Naylor, R. L. (2008) Prioritizing climate change adaptation needs for food security in 2030. *Science*, 319(5863), s. 607-610.
- MacKian S. (2010) The Art of Geographic Interpretation. In Delyser D., Herbert S., Aitken S., Crang M., McDowell L. red: *The Sage Handbook of Qualitative Geography*. London: Sage Publications
- Madsbu, J. P. (2011) *Hvordan etablere vitenskaplig kunnskap om samfunnet?* Oppland: Oplandske Bokforlag
- Massey, D. (2013) *Space, place and gender*, Cambridge: John Wiley & Sons.
- Mills, J., Bonner, A. and Francis, K. (2006) The development of constructivist grounded theory. *International journal of qualitative methods*, 5(1), s. 25-35.
- Misselhorn, A., Aggarwal, P., Ericksen, P., Gregory, P., Horn-Phathanthai, L., Ingram, J. and Wiebe, K. (2012) A vision for attaining food security. *Current opinion in environmental sustainability*, 4(1), s. 7-17.
- Moore, A. (2008) Rethinking scale as a geographical category: from analysis to practice. *Progress in human geography*, 32(2), s. 203-225.
- Mullings B. (1999) Insider or outsider, both or neither: some dilemmas of interviewing in a cross-cultural setting. *Geoforum* 30(4), s. 337-350.
- Mølgaard, A. (2015) Hellefisk skaber ny velstand i Aasiaat. *Sermitsiaq AG* [Internett] 20.06. Tilgjengelig fra <<http://sermitsiaq.ag/hellefisk-skaber-ny-velstand-i-aasiaat>> [Lest 21.11.2016]
- NASA Earth Observatory (u.å) *Arctic Sea Ice* [Internett].Tilgjengelig fra: <https://earthobservatory.nasa.gov/Features/WorldOfChange/sea_ice.php> [Lest 21.04.2017]

- Nelson, D. R., Adger, W. N. and Brown, K. (2007) Adaptation to environmental change: contributions of a resilience framework. *Annual Review of Environment and Resources.*, 32, s. 395-419.
- Niclasen, B. and Schnohr, C. W. (2010) Greenlandic schoolchildren's compliance with national dietary guidelines. *Public Health Nutrition*, 13(8), s. 1162-1169.
- Norges Bondelag (2012) *Hvorfor produsere mat i Norge?* [Internett]. Oslo. Norges Bondelag. Tilgjengelig fra: < [https://www.bondelaget.no/getfile.php/13212144/Bilder NB/Mat/Mat...](https://www.bondelaget.no/getfile.php/13212144/Bilder_NB/Mat/Mat...)> [Lest 07.05.2017]
- NSD (u.å) *Må jeg melde prosjektet mitt?* [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.nsd.uib.no/personvernombud/meld_prosjekt/index.html> [Lest 28.04.2017]
- Olerud, Kåre (2016, 30.10.16) Verdenskommisjonen For Miljø Og Utvikling, i: *Store norske leksikon* [Internett]. Tilgjengelig fra <https://snl.no/Verdenskommisjonen_for_milj%C3%B8_og_utvikling> [Lest 09.12.2016]
- Ostrom, E. (2009) A general framework for analyzing sustainability of social-ecological systems. *Science*, 325(5939), s. 419-422.
- Parker, G. and Doak, J. (2012) *Key concepts in planning*. London: Sage.
- Parkinson, C. L. and Cavalieri, D. J. (2008) Arctic sea ice variability and trends, 1979–2006. *Journal of Geophysical Research: Oceans*, 113(C7) s. 1-28
- Pars, T., Osler, M. & Bjerregaard, P. (2001) Contemporary use of traditional and imported food among Greenlandic Inuit. *Arctic*, 54(1) s. 22-31.
- Persson, D.P (2016) Engang var 'makreller i Grønland' en joke - nu er de en realitet. Videnskab [Internett] 15. juni <<http://videnskab.dk/naturvidenskab/engang-var-makreller-i-groenland-en-joke-nu-er-de-en-realitet>> [Lest 11. november 2016]
- Pinstrup-Andersen, P. (2004) Globalization and Food Security. *Journal of Food Science*, 69(1) s. 1-2
- Pinstrup-Andersen, P. (2009) Food security: definition and measurement. *Food security*, 1(1), s. 5-7.
- Polar Rajaat (u.å) *Factories* [Internett]. Tilgjengelig fra: < <http://www.polarseafood.dk/about-us/factories>> [Lest 23.03.2017]
- Popkin, B. M. (2003) The nutrition transition in the developing world. *Development policy review*, 21(5-6), s. 581-597.
- Potter, R. B., Binns, T. and Elliott, J. A. (2008) *Geographies of development: an introduction to development studies*, Harlow: Pearson Education.
- Roe, E. (1999) *Except-Africa: Remaking development, rethinking power*. New Jersey: Transaction Publishers.
- Rosing-Asvid, A. (2010) *Grønlands sæler*, Nuuk: Ilinnisiorfik, Undervisningsmiddelforlag.

- Royal Greenland (u.å) *Our heritage* [Internett] Tilgjengelig fra: <http://www.royalgreenland.com/royal-greenland/about-royal-greenland/our-heritage/> [Lest 12.02.2017]
- Royal Greenland (u.å) *Fiskeri i de nordlige have* [Internett] Tilgjengelig fra: <http://www.royalgreenland.com/da/fra-hav-til-bord/fiskeri/> [Lest 13.04.2017]
- Ryen, A. (2002) *Det kvalitative intervjuet: fra vitenskapsteori til feltarbeid*, Bergen: Fagbokforlag.
- Schmidhuber, J. and Tubiello, F. N. (2007) Global food security under climate change. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 104(50), s. 19703-19708.
- Schultz-Nielsen, J. (2017a) Rejer og hellefisk bag eksportboom. *Sermitsiaq AG* [Internett] 13.01. Tilgjengelig fra: <http://sermitsiaq.ag/rejer-hellefisk-bag-eksportboom> [Lest 13.01.2017]
- Schultz-Nielsen, J. (2017b) Advarsel: Flere faldet igennem isen. *Sermitsiaq AG* [Internett] 01.03. Tilgjengelig fra <http://sermitsiaq.ag/advarsel-flere-faldet-igennem-isen> [Lest: 10.04.2017]
- Searles, E. (2002) Food and the making of modern Inuit identities. *Food and Foodways*, 10(1-2), s. 55-78.
- Sidaway, J. D. (1992) In Other Worlds: On the Politics of Research by 'First World' Geographers in the 'Third World'. *Area*, 24(4), s. 403-408.
- Sowa, F. (2015) Kalaalimernit: the Greenlandic taste for local foods in a globalised world. *Polar record*, 51(3), s.290-300.
- Statistics Greenland (2002) *Greenland in Figures 2002*. Statistics Greenland [Internett]. Tilgjengelig fra: [http://www.stat.gl/publ/en/GF/2016/pdf/Greenland in Figures 2002.pdf](http://www.stat.gl/publ/en/GF/2016/pdf/Greenland%20in%20Figures%202002.pdf) [Lest 18.02.2017]
- Statistics Greenland (2016) *Greenland in Figures 2016*. Statistics Greenland [Internett]. Tilgjengelig fra: [http://www.stat.gl/publ/en/GF/2016/pdf/Greenland in Figures 2016.pdf](http://www.stat.gl/publ/en/GF/2016/pdf/Greenland%20in%20Figures%202016.pdf) [Lest 23.03.2017]
- Stern, H. L. and Heide-Jørgensen, M. P. (2003) Trends and variability of sea ice in Baffin Bay and Davis Strait, 1953–2001. *Polar Research*, 22(1), s. 11-18.
- Stevens, S. (2001) Fieldwork as commitment. *The Geographical Review*, 91 (1-2), s. 66-73.
- Thuesen, Nils Petter & Pihl, Roger & Giverholt, Helge. (2016, 1. juli) Grønland. I *Store norske leksikon* [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/Gr%C3%B8nland> [Lest 09.04.2017]
- Tonstad, Serena. (2009, 13. februar) Matpyramide. I *Store medisinske leksikon*. [Internett]. Tilgjengelig fra: <https://sml.snl.no/matpyramide> [Lest 31.01.2017]
- Turnowsky, W. (2016) Jagtbeviser og jollelicenser skal søges hos kommunerne. *Sermitsiaq AG* [Internett] Tilgjengelig fra <http://sermitsiaq.ag/jagtbeviser-jollelicenser-soeges-kommunerne> [Lest: 11.04.2017]

- Watson A. and Till K. (2010) Ethnography and Participant Observation. In Delyser D., Herbert S., Aitken S., Crang M., McDowell L. red: *The Sage Handbook of Qualitative Geography*. London: Sage Publications, s. 121- 133
- Wheeler, T. and Von Braun, J. (2013) Climate change impacts on global food security. *Science*, 341(6145), s. 508-513.
- Yin, R. K. (1981) The case study as a serious research strategy. *Knowledge*, 3(1), s. 97-114.
- Young, E. (2004) Globalization and food security: novel questions in a novel context? *Progress in Development Studies*, 4(1), s. 1-21.
- Young, T. K., Bjerregaard, P., Dewailly, E., Risica, P. M., Jørgensen, M. E. and Ebbesson, S. E. (2007) Prevalence of obesity and its metabolic correlates among the circumpolar Inuit in 3 countries. *American Journal of Public Health*, 97(4), s. 691-695.
- Aase, T. H. & Fossåskåret, E. (2014) *Skapte virkeligheter: kvalitativt orientert metode*, Oslo: Universitetsforlaget.

VEDLEGG 1.

INFORMANTLISTE A

Informanter som deltok i feltsamtaler og intervjuer

23 intervjuer

17 samtaler

*deltok også i spørreundersøkelse (n=5)

Informantnummer	Karaktertrekk
Informant A1	Nøkkelinformant 1. Næringsliv- og turismekonsulent i kommunen, fritidsfangstmann *deltok i spørreundersøkelse
Informant A2	Kvinnelig butikkansvarlig for Pissifik
Informant A3	Pensjonert fangstmann. Fanger fremdeles torsk og blåkveite. Fanget mye hval og sel i sine yngre dager.
Informant A4	Nøkkelinformant 2. Pensjonert kvinne og får grønlandsk mat av sin bror. *deltok i spørreundersøkelse
Informant A5	En middelaldrende fangstmann som primært driver med fiskeri. Har fiskerilisens
Informant A6	Ung fangstmann som primært driver med fiskeri. Har fiskerilisens
Informant A7	Eldre mann som arbeider som mekaniker på en stor rekestråler *deltok i spørreundersøkelsen
Informant A8	Den eneste kvinnen i Aasiaat som har fangstlisens, men hun er ikke aktiv. Hun driver primært med turismesektoren på frivillig basis
Informant A9	Taxisjåfør og fritidsfangstmann *deltok i spørreundersøkelse
Informant A10	En lokal innbygger som arbeider på den ene ungdomsskolen
Informant A11	Fangst- og fiskeriansvarlig i kommunen og fritidsfangstmann. Har fiskerilisens
Informant A12	Fangstmann som selv hevder at han fisker 60% av tiden, og jakter 40% av tiden. Jakten forekommer hovedsakelig i sommermånedene
Informant A13	Fangstmann som er ansatt på en større båt sammen med tre andre. Han og mannskapet fisker torsk
Informant A14	Ung kvinne fra Aasiaat, men som studerer i Nuuk. Faren hennes er fangstmann som driver med fiskeri

Informant A15	A14 sin mor. Hun har hatt et tradisjonelt kjønnsrollemønster der hun har tilberedt grønlandsk mat og sysselsetter seg med å lage nasjonaldrakter av selskinn og grønlandske perler
Informant A16	En eldre lokal kvinne som er pensjonert, og selv gift med en pensjonert fangstmann
Informant A17	Eldre kvinne fra Ilulissat som selger mannens fangst både i Aasiaat og i Ilulissat
Informant A18	Etnisk dansk mann som arbeider i departementet for landforvaltning
Informant A19	Kvinnelig svært aktiv fritidsjeger i tillegg til at hun underviser på videregående skolen i kultur og historie
Informant A20	Eldre dansk fisker som har bodd i Aasiaat i over 50 år. Har fiskerilisens
Informant A21	Fangstmann som ønsker å få innvilget fiskerilisens
Informant A22	Formann i kvinneforeningen. Eldre kvinne som er pensjonert. Ønsker å konsumere grønlandsk mat, men nettverket og økonomien strekker ikke til
Informant A23	Økonomiansvarlig i kvinneforeningen som har tilstrekkelig tilgang til grønlandsk mat fordi det er mange fangstfolk i familien hennes
Informant A24	Fangstmann som primært driver med blåkveitefiskeri. Har fiskerilisens
Informant A25	Fritidsfangstmann som også hjelper onkelen sin som er fangstmann på fulltid. Sammen driver de primært med å fiske blåkveite
Informant A26	Fangstmann og nestleder i den lokale foreningen for fangst og fiskeri. Har fiskerilisens
Informant A27	Fangstmann som driver med blåkveitefiskeri. Han er utdannet ingeniør i Danmark, og har også arbeidet som det, men valgte å flytte tilbake til Aasiaat for å drive med fangst. Har fiskerilisens
Informant A28	Fangstmann fra Qeqertarsuaq som har søkt om å få fiskerilisens, men som blir avslått. Driver derfor med fangst av torsk, sel og hval
Informant A29	Fritidsfangstmann som jobber som fengselsbetjent
Informant A30	En etnisk dansk fangstmann som primært driver med torskefangst
Informant A31	Fangstmann som primært fisker, men også fanger sel og hval når han trenger det

Informant A32	Fangstmann som sitter i styret i foreningen for fangst og fiskeri. Har fiskerilisens
Informant A33	Fangstmann som sitter i styret i foreningen for fangst og fiskeri. Har fiskerilisens
Informant A34	Fangstmann som fanger sel og torsk om sommeren, og hval om vinteren
Informant A35	Fritidsfangstmann og politi
Informant A36	Ung mann som nettopp har begynt med fangst
Informant A37	Sjefen for den lokale fiskefabrikken, Polar rajaat
Informant A38	Tidligere fangstmann, men har i de senere år arbeidet med kunst og med turisme. Har nå fått innvilget fiskerilisens og skal tilbake til fangststyrket
Informant A39	Nøkkelinformant 3. Den etnisk danske kvinnen jeg bodde hos. Arbeider som viserektor på gymnaset og en sentral kilde for mye informasjon
Informant A40	Nøkkelinformant 4. Den etnisk grønlandske nevøen til informant A39. Var tolk i flere av mine intervjuer og en sentral kilde for mye informasjon *deltok i spørreundersøkelsen

VEDLEGG 2.

INFORMANTLISTE B

Informanter som deltok i spørreundersøkelsen

N= 61 informanter

Informantnummer	Kjønn K=kvinne M=mann	Alder
1	M	52
2	K	18
3	K	18
4	M	31
5	K	48
6	K	51
7	M	44
8	M	52
9	M	67
10	K	45
11	M	39
12	K	47
13	K	48
14	K	52
15	K	26
16	M	57
17	M	54
18	M	59
19	K	55
20	M	45
21	M	54
22	M	63
23	M	26
24	M	30
25	M	31
26	K	70
27	M	36
28	M	35
29	M	54
30	K	51
31	M	24
32	K	63
33	M	52
34	M	50
35	K	45
36	M	20
37	M	57
38	K	46
39	M	47
40	K	29
41	M	49

42	M	28
43	K	23
44	K	50
45	K	48
46	K	54
47	K	54
48	K	51
49	K	26
50	K	56
51	K	64
52	K	48
53	K	67
54	K	51
55	M	47
56	K	49
57	M	34
58	M	40
59	M	48
60	K	68
61	K	39

VEDLEGG 3.

Spørreundersøkelse (Informantliste B)

1. Hvilke matvarer foretrekker du?
 - A. Grønlandske
 - B. Danske/importerte
 - C. Liker begge like godt

2. Hvorfor det?

3. Hvilke matvarer konsumerer du hovedsakelig mesteparten av tiden?
 - A. Grønlandske
 - B. Danske/ importerte
 - C. Konsumerer begge

Det var kun informanter som foretrakk grønlandsk som uttrykte at de ikke oppfylte matpreferansene. De som ikke konsumerte matvarer som de helst foretrakk ble stilt følgende spørsmål.

4. Hvorfor konsumerer du mest dansk/begge matvarer når du foretrekker grønlandsk mat?

